

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Danes
priloga:

»POGOVORI 62«

Sobota, 27. januarja 1962
Štev. 3, leto XX

V OKVIRU

»Hud potres v Makarski in vsej Dalmaciji ni prizadel samo tamkajšnjih ljudi, ampak je odjeknil globoko v srcih vseh nas. Tudi člani delovnega kolektiva Tovarne glinice in aluminija v Kidričevem smo sklenili na pobudo sindikalne podružnice pomagati prizadetim družinam, ki jim je ta nesreča tako rekoč čez noč uničila ves njihov dolgoletni trud.

Člani kolektiva smo sklenili prispevati ponesrečenecem svoj štiriurni zaslužek. Sveti ekonomskih enot so tudi sklenili, da bo vsaka enota prispevala del svojih sredstev za prizadete kraje. Razen tega je centralni delavski svet sklenil dodeliti pomoč prizadetim družinam in krajem v znesku 5

benega materiala bodo poslali od drugod; ne gre za dinarje, gre za nekaj večjega, globlje, dragocenejšega.

Ob podobnih elementarnih nesrečah tistih, ki jih prizadeje, ne ostanejo osamljeni kot marsikje v svetu. Z njimi sočustvujejo sto in sto tisoč. Prevzemajo nase del njihovih materialnih bremen in težav. Gre torej za tisto globlje, za tovarištvo, boljše rečeno za človeško čustvo, za tisto solidarnost v najširšem pomenu besede, ki se je oblikovala v vseh najtežjih časih pri nas in ki prihaja tako očitno do izraza znova in znova, ob vsakem takšnem primeru. To čustvo, ta človečnost, to tovarištvo pa je tisto, kar je vredno veliko

SOLIDARNOST

milijonov dinarjev. Delovni kolektiv Tovarne glinice in aluminija »Boris Kidrič« v Kidričevem bo tako kot svojo skupno pomoč poslal v tamkajšnje kraje okoli 6 in pol milijona dinarjev.

Velike so naše obveznosti, tovarno prenavljamo, toda zavemo se, da moramo pomagati svojim sotovarišem v nesreči.

FRANCE MEŠKO

Kratka informativna vest? Res samo ta in samo to? Več! Na tisoče je takšnih vesti in iz njih diha solidarnost, tovarištvo.

Ne gre samo za to, kolikšna materialna sredstva so zbrali, tu, koliko oblek, blaga in grad-

veliko več kot materialna pomoč, čeprav je ta neizogibna. Kadar koli in kjer koli je prišlo to do izraza, se je tisti, ki je bil še tako hudo materialno prizadet, vendarle počutil kot član velike družine.

In prav ta vez, stkana z nešteti nitmi v najtežjih trenutkih, nas druži v eno samo veliko družino, v en sam kolektiv, ki je sposoben premostiti še tako hude težave. To se je že nič kolikokrat doslej izkazalo in prepričani smo, da tudi v prihodnje ne bo popustila v tej vezi niti nitka, da bosta tovarištvo in solidarnost prišla prav tako do izraza, kot sta prišla in še prihajata ob tej hudi nesreči v Dalmaciji.

RAZMIŠLJANJA O VLOGI KMETIJSTVA, POSEBNO ŽIVINOREJE, PRI IZVOZU

ENAČBA Z VEČ NEZNANKAMI

Kar v navadi nam je že, da jemljemo kmetijstvo za primer, če govorimo o panogah, ki se sorazmerno počasi razvijajo. Takšne primerjave niso najbolj posrečene, v njih je namreč samo pol zrna resnice. Zakaj tako enostranske ocene o kmetijstvu in njegovem razvoju?

Takšne enostranske ocene nastajajo najbrž zato, ker vidimo res hitro rast industrije v zadnjih desetih, petnajstih letih, prezmemo pa občuten napredek v kmetijstvu (mišljen je seveda napredek družbenega sektorja kot prihodnje jedro kmetijstva) v zadnjih treh, štirih letih. Kadar govorimo o kmetijstvu, o njegovem zaostajanju ali razvoju, si še vedno predstavljamo vas, krito s slamo, plužno vprego na razdrobljenih parcelah (čeprav traktor, kombajn in umetno namakanje zemljišč ni več redkost), predvojni živinski sejem, ko so prignali debele vole kmetje z Bloške planote iz Planine, Sevnice ali Bele krajine, in tleskanje dlani živinskih mešetarjev. Preblizu nam je še ta vas in takšno kmetijstvo, da bi se znebili te predstave čeprav je resnica že precej drugačna. Trditev, da se kmetijstvo počasi razvija, bomo morali popraviti, če se zadržimo resnico samo pri vzreji živine in njenih dosežkih.

Prehitro pozabljamo, da smo še pred tremi, štirimi leti tarnali: mesa in mleka je premalo. Lani in predlanskim ni bilo več slišati teh trditev, pač pa druge

iz ust proizvajalcev na družbenih kmetijskih posestvih. Ti so tožili: tri mesece že brez haska redimo izpitano živino. Drugo bi lahko redili, če bi to prodali pravi čas.

Zakaj v borih dveh, treh letih takšna sprememba in graja iz povsem drugih ust, graja, da je preveč blaga, da ga je težko vnovčiti? Zato, ker so kmetijci začeli (učeno povedano) »z industrijsko proizvodnjo mesa«. V približno 65 dneh vzgoje kilogram težkega piščanca. V petih mesecih 90 kilogramskega prašiča in v trideset let 400 kilogramsko govedo. Pred petimi leti je n. pr. krutilo in muko v novih stajah in svinjah pri nas v Sloveniji samo 700 brojlerjev, bekonov in telet. In v stajah na vseh družbenih posestvih v državi je muko in krutilo 93.000 glav. Lani pri nas v Sloveniji že 19.700 glav in v vsej Jugoslaviji 370.000 glav, letos pa bodo družbena posestva poslala na trg 45.000 glav brojlerjev, bekonov in baby-beef telet in z vseh posestev v državi 425.000. V zadnjih dveh letih so družbena kmetijska posestva oskrbela trg in izvoznike z več kot polovico živine in mesa za

potrošnike. To je res prava industrijska proizvodnja mesa, ki je vsej naši skupnosti prinesla tudi lep kup deviz.

Se do nedavnega, ko n. pr. kmetijstvo ni na takšen industrijski način proizvajalo mesa, smo bili prepričani, da se lahko na svetovnem trgu postavimo z izdelki že dokaj utečene industrijske proizvodnje in da je to za nas perspektiva in donosen posel. Sedaj pa se že marsikateri industrijski panogi postavlja ob bok kmetijstvu s svojimi proizvodi. Ne verjamete, zmagujete z glavo? Pa naj nas pričajo številke.

Lani je recimo samo eno področje kmetijstva, to je živinoreja, prineslo našemu gospodarstvu več deviz, kot tri industrijske panoge skupaj. Za izvoz mesa in mesnih izdelkov ter goved, smo namreč dobili skoraj 29,5 milijarde dinarjev. Za izvoz lesa, lesnih izdelkov, pohištva, tekstilnih vlaken in obleke ter kovinskih izdelkov pa je dobilo naše gospodarstvo nekaj nad 31 milijard dinarjev. Za izvoz teh kmetijskih proizvodov in še sadja in povrtnin, žita in mlevskih izdelkov ter pijač, pa smo dobili lani nad 44 in pol milijarde deviz. Samo za dobrih 200 milijonov dinarjev več deviz smo dobili z izvozom lesa, bazičnih kovin in transportnih sredstev (torej zaradi treh industrijskih panog). Kmetijstvo postaja že kar resen konkurent industriji in še resnejši je lahko, če se bo izboljšalo zunanjetrgovinsko poslovanje, če bodo prodajne cene za proizvajalca spodbudnejše, zlasti za govedorejo, če bo kmetijstvo, predvsem pa živinoreja v zunanjetrgovinsko premijskem režimu, v enakopravnejšem položaju z izvozniki industrijskih izdelkov.

Zakaj zahteva o enakopravnem položaju v zunanjetrgovinsko premijskem režimu? Zato, ker je kmetijstvo izvažalo lani in predlanskim svoje izdelke, predvsem pa živino in meso po tečaju dolarja v vrednosti 750 dinarjev, tekstilci, kovinarji, lesna industrija in drugi, pa so izvažali svoje proizvode s precejšnjimi izvoznimi premijami, tako da se je dolar računal več kot 1000 dinarjev. Kmetijstvo je bilo tako dvakrat prikrajšano. S svojo lastno proizvodno ceno je prodajalo blago na tujem tržišču in v primerjavi z drugimi industrijskimi panogami skorajda ni bilo deležno uvoženih re-produkcijskih surovin, strojev in podobno. Delež kmetijstva je bil v izvozu torej tudi s tega vidika precejšen in za skupnost zelo, zelo donosen. Ob tem se človek uprašuje, če je kmetijstvo

v sklopu celotnega gospodarstva res tako nerentabilno.

Zdi se, da nekateri poenostavljajo izvoz kmetijskih proizvodov in pridelkov in ga kar izenačujejo z izvozom strojev ali tekstilnega blaga. Predvsem pri uvozu mesa so tuji kupci natančni, kar se le da. Za njih velja pri tem le tri načela: kakovost, sprejemljive cene in redna dobava. O kakovosti našega mesa in mesnih proizvodov sodi najbrž angleški trg prav dobro. Pred dvema letoma smo na primer na tem trgu prodali samo 34 ton mesa, lani že 13.200 ton. Na tem trgu prodajajo naše meso že na 20% stojnic in postopoma že prodira izven londonskega trga. Na angleškem trgu veljajo borzne cene in zato velja proizvajalcu omogočiti tolikšno izvozno premijo, da se bo lahko pogajal z enakovrednimi partnerji, recimo iz Danske, Argentine, Avstralije in drugod. Pri prevozu in redni dobavi pa pri nas še marsikaj šepamo. Medtem ko prekomorske države prepeljujejo sveže meso z ladjami hladilniki, ga vozimo mi z vagoni hladilniki in kamioni frižiderji, ga dohlajujemo in prelagamo.

Lani so proizvajalci tarnali, da brez haska rede po tri mesece mlado živino. Po tedanjem tečaju dolarja je niso vselej mogli prodati in ker se je izvoz zaustavil, so začeli postopoma zmanjševati proizvodnjo. To pa lahko hudo vpliva na njen nepretrgan cikel in na redno dobavo zunanjih tržišč. Proizvajalci, združeni v treh poslovnih združenjih za proizvodnjo in promet z živino, in trije industrijski kombinati so že sredi novembra lani predložili Komiteju za zunanjo trgovino predlog, naj bi spremenili izvozne premije. Predlog še danes ni uresničen. Ne spuščamo se v oceno, ali je zahteva proizvajalcev povsem upravičena. Tudi ni tako pomemben krivec, da v tako važnih vprašanjih izvoza-teče razprava šele v času, ko bi moralo poslovanje že na veliko steči. Podkrepi ti je treba samo dejstvo, da se to dogaja v letu, ko si predvsem prizadevamo povečati izvoz, ko si prizadevamo izboljšati izvozne rezultate, hkrati pa opuščamo že to, kar je doseženo.

V enačbi kmetijstva je že razrešena ena neznanka. Proizvodnja živine in mesa narašča, skoraj duši se že v svojem lastnem razvoju. Neznanka je njena cena za zunanji trg. Te pa ne bodo mogli rešiti s svojimi močmi sami proizvajalci družbenih kmetijskih posestev. Nekdo pa jo bo moral razrešiti.

PETER DORNIK

RAZMIŠLJANJE OB VII. KONGRESU LJUDSKE MLADINE SLOVENIJE

MLADINA — SOUSTVARJALKA RAZVOJA

V teh dneh mladina Slovenije tehta svojo vlogo in pomen v našem celotnem družbenem razvoju. Kakšna bo ta njena ocena, še ne moremo reči, pač zato, ker nas je prehitel čas izida našega lista. A ne oziraje se na samokritično oceno kongresa, vendarle lahko zapišemo, da sta bila pomen in vloga mladinske organizacije v minulem obdobju zelo pozitivna.

Pa čeprav je časovno razdobje med VI. in VII. kongresom Ljudske mladine Slovenije razmeroma kratko — samo štiri leta sta vsakebi oba mejnika — je bilo prav to obdobje za organizacijo eno izmed goteri ekonomski in družbeni premiki so namreč vsestransko obogatili dejavnost mladih ljudi, jim razkrili nove horizonte pri uveljavljanju njihove lastne osebnosti in pri uveljavljanju novih družbenih odnosov. Toda ta vpliv ni bil samo enostranski: mladinska organizacija je v minulem obdobju s svojo dejavnostjo, prizadevanji in hotelni aktivno posegla v ta proces lomljenja starih in postopnega uveljavljanja novih ekonomskih in družbenih odnosov. Morda bi pri tem sicer nekaterim aktivnim očitali nestrpnost, celo prehiteno razvoja in zaradi tega tudi nekatere napake — vendar, ali ni prav to bistvo mladih ljudi in tista sila, ki najbolj erup tivno potiska razvoj naprej?

V KOLEKTIVIH... Nenehna krepitev materialne osnove vsega našega gospodarstva, predvsem pa uveljavljanje novega, sodobnejšega gospodarskega sistema, ko so nova načela delitve dohodka med gospodarskimi organizacijami in družbo v mnogočem sprostila dotedanje administrativne odnose, ko so se začela oblikovati nova načela delitve dohodka tudi znotraj kolektivov, se je vedno bolj poglobljajal in razvijal tudi si-

stem delavskega upravljanja in postopoma preraščal v svojo višjo razvojno stopnjo — v sistem neposrednega upravljanja. S temi premiki pa je organizacija Ljudske mladine dobila povsem novo vsebino svoje dejavnosti, stala je pred novimi nalogami.

Mladina je v tem procesu aktivno sodelovala. O tem pričča že podatek, da je odstotek mladine, ki je aktivno sodelovala v organih upravljanja gospodarskih organizacij v letu 1960 narasel na 16,6%, medtem ko je bil še leta 1958 označen z 11,9%. Če pa upoštevamo, da je večina gospodarskih organizacij v minulem letu uvedla sistem neposrednega upravljanja vseh proizvajalcev, da so že v mnogih javnih službah in ustanovah ob družbenem upravljanju uvedli tudi samoupravljanje delovnih kolektivov, potem ti odstotki že zdavnaj niso več realni. A pustimo vnmear utrujajoče številke, saj z njimi tako ali tako ni moč vsega povedati: s svojimi stališči, predlogi in povsem konkretnimi akcijami aktivni Ljudske mladine uspešno sodelovali pri reševanju številnih problemov — bodisi povsem proizvodne bodisi širše družbene narave — pa naj je že to bilo v organih delavskega upravljanja, na obratnih konferencah ali delovnih posvetih, v klubih mladih proizvajalcev ali v klubih mladih združnikov.

V SOLI... Tudi v vzgojno-izobraževalnem sistemu je pri-

šlo v minulem obdobju do mnogoterih sprememb. Predvsem velja omeniti postopno uveljavljanje šolske reforme, nadalje Resolucijo Zvezne ljudske skupščine o strokovnem izobraževanju, ki je dotlej v mnogočem razbit vzgojno izobraževalni sistem strnila v zaključeno celoto, nato spet novi zakon o finansiranju šolstva, ki je tudi na to področje družbene dejavnosti vnesel nove odnose, in treba je slednjič omeniti ob koncu minulega leta sprejeto malo ali slovensko resolucijo o strokovnem izobraževanju. In menda ni potrebno še posebej zatrjevati, da vse te spremembe niso mogle mimo organizacije Ljudske mladine.

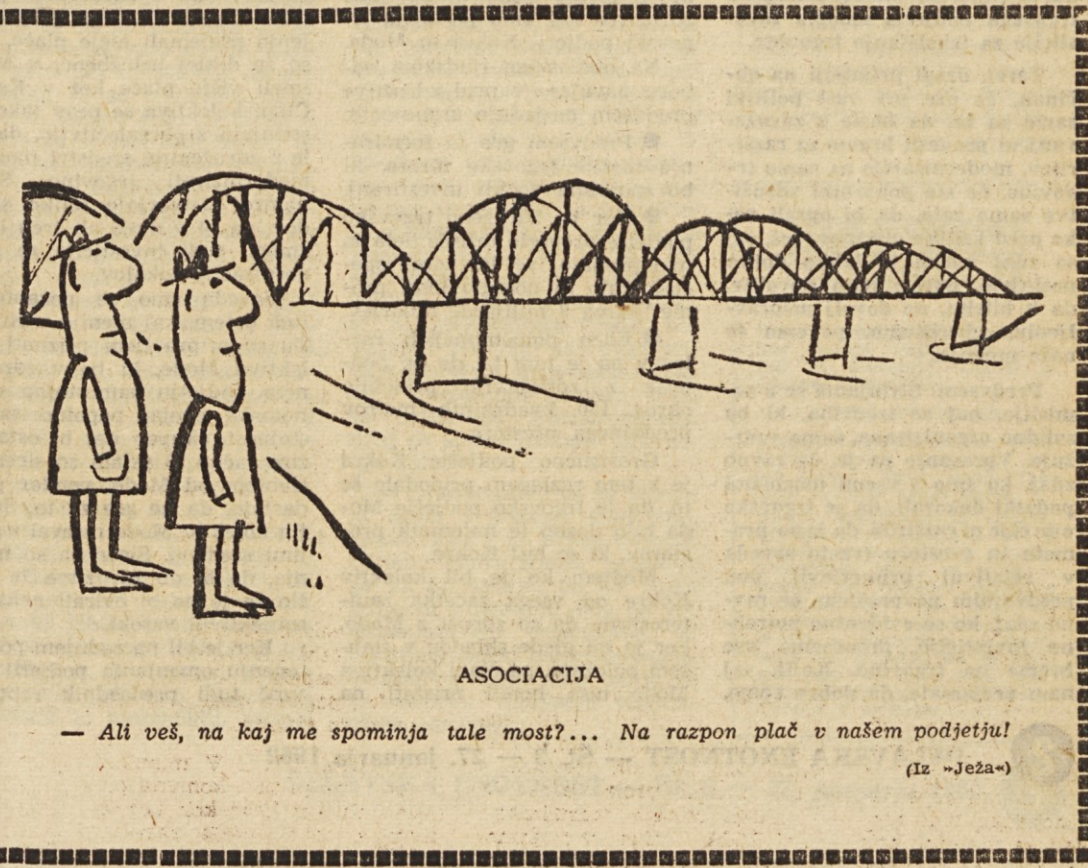
V minulem obdobju je značilno za delo aktivov Ljudske mladine, da se je mladinska samouprava tako v razredih kot v šolah bistveno poglobila, da je samostojno reševala številne probleme tako učnih uspehov kot tudi učno-vzgojnega procesa, socialne in ekonomske problematike mladine, družbenega upravljanja, povezovanja šole z njenim neposrednim zaledjem. Preko najrazličnejših krožkov in svobodnih aktivnosti je organizacija Ljudske mladine poskušala zadostiti mnogoterim interesom mladih ljudi. Pa tudi vpliv mladinske organizacije v šolskih odborih je v minulem obdobju znatno narasel. Zato morda ne bo preveč smela trditev, da je v mnogih primerih organizacija Ljudske mladine povezala šolsko skupnost v trdno in v sebi zaključeno celoto ter tako uspešno odstranjevala sicer kaj pogosta nasprotja med mladimi in starimi.

V KOMUNI... V minulem obdobju pa je tudi komuna postala bolj kot kdaj koli poprej osnovna celica vsega razvoja. Demokratizacija sistema uprav-

ljanja v gospodarskih organizacijah, krepitev vloge in pomena delovnih kolektivov — vse to je tudi v komuni sproščalo nove odnose pa naj si bo v organih upravljanja ali družbenih službah in ustanovah. Zato se je treba ozreti na delo Ljudske mladine v minulem obdobju tudi s tega gledališča.

Če upoštevamo samo podatke, da vsak deveti član mladinske organizacije aktivno sodeluje v organih delavskega in družbenega upravljanja, pač ni mogoče drugače zaključiti kot —

(Nadaljevanje na 3. strani)

Trenutni položaj ni odločilen

Prispevek Franca Mrevljeta, tajnika Republiškega odbora sindikata komunalno obrtnih delavcev Slovenije, o tem, kaj upoštevati pri določanju pavšalnih družbenih obveznosti za storitveno obrt

Vaša zobna ambulanta v Gregorčičevi ulici je na dobrem glasu, kar se tiče strokovnosti zobozdravnikov in dentistov. Zato se na prvi pogled zdi razumljivo, da sprejema nove paciente, razen v izjemnih primerih, samo od 1. do 5. v mesecu.

Po večkratnem obisku v tej ambulanti pa začne dvomiti v preobremenjenost. Po dvanajstih uri je namreč ambulanta skorajda prazna.

Očitno pa nekaterim zobozdravstvenim delavcem ni do tega, da bi več delali in zaradi nagajenja po storitvah tudi več zaslužili. Sodim po lastnih izkušnjah.

Dr. Antlejeva mi je izjemoma (glede na moj poklic) dovolila, da pridem k njej kadarkoli po dvanajstih uri. HKRATI ME JE OPOZORILA, DA HONORARNO DELA V TRBOVLJAH IN DA ZATO DOLOČNE DNEVE OB DVANAJSTIH ODIDE IZ AMBULANTE.

Prišla sem torej tisti dan, ko naj bi bila tam. Našla pa

drži za pisalno mizo. Očitno je prišla na neuraadni obisk, čemur bi lahko tudi drugače rekla. Končno pa, kaj naj bi delala v ordinaciji sobi brez zdravnice, če je instrumente že spravila v red?

»Zdravnice ni več?« sem tokrat prvič očitajoče vprašala in, ne da bi čakala na odgovor, nadaljevala: »Do kdaj pa pravzaprav ordinira?«

»Mogoče je še tu. Počakajte trenutek.«

Dekle se je nekam izgubilo in čez četrte ure se je prikazala in čakalnici dr. A. Na prvi pogled mi je bilo jasno, da sem spet zaman prišla, kajti na sebi ni imela več delovne halje.

»Slišala sem, da ste spraševali, kdaj delamo,« je rekla ledeno hladno. »JAZ SEM SVOJO DOLŽNOST IZPOLNILA. Za 105 točk sem napravila. Menda je zadosti.«

»Že, že, samo... jaz sem že tretjič zaman tukaj. Moja čas tudi nekaj pomeni,« sem ji enako hladno rekla, »potem

Pravite, da se vprašujejo v posameznih delovnih kolektivih s področja storitvene obrti, kaj naj bo pravzaprav osnova in izhodišče za določanje njihovih družbenih obveznosti. Na to vprašanje ni mogoče odgovoriti samo z enim stavkom, kajti upoštevati velja tako dosedanje izkušnje kot tudi nadaljnji razvoj sodobne obrti.

Na vsak način velja upoštevati pri odmerjanju pavšalnih družbenih obveznosti v storitveni obrti dosedanje izkušnje, velja se izogibati napak, ki so jih zagrešili tako ljudski odbori kot kolektivni. Zdi se mi, da je treba ob tem opravilu predvsem gledati nekoliko dlje kot od danes do jutri. Važen je nadaljnji razvoj obrti v sodobno storitveno obrt, ki bo sposobna kakovostno zadostiti potrebam potrošnika, narediti toklo kot potrošniki terjajo; ob tem velja tudi razmisliti, da ne bodo delavci v tej panogi v drugačnem, slabšem položaju, kot delavci, zaposleni v drugih gospodarskih dejavnostih. To se mi zdi, da je osnovno načelo pri določanju pavšalnih obveznosti v letošnjem letu.

Naloga je na prvi pogled razmeroma lahka, v resnici pa ni. Poglejmo, kaj terja od kolektivov obrtnih podjetij, in kaj od občinskih odborov, kaj od njihovih organov. Če hočemo ta osnovna načela izpolniti, velja upoštevati proizvodnjo in ekonomsko problematiko storitvene obrti, potrebe in želje potrošnika. Prezreti ne velja pomanjkanja obrtnih storitev, razmisliti je treba o bistveni spremembi v strukturi potrošnje. Vso celoto teh dogajanj in problemov pa velja hkrati obravnavati v razvojem vsega našega gospodarstva z našim družbeno-ekonomskim in političnim razvojem sploh.

Pavšalne družbene obveznosti naj se ne izrode v socialno pomoč organizizmu, ki ne more ne živeti ne umreti. To naj ne bo »zdravilo« za začasno podaljševanje njegovega življenja na »sedanji ravni«. Gre za to, da v ta namen sproščena družbena sredstva donosno naložimo, naložimo za nenehni porast sodobnih storitvenih zmogljivosti.

Napačno bi bilo, če bi napačne obsejane odmeri pavšalov prisojali samo enim, to je tistim, ki obveznosti neposredno določajo. Prav tolikšne pomanjkljivosti so tudi pri drugem partnerju, to je kolektivih storitvene obrti. Ali niso morda najbolj pogosti primeri, ko se pojavi obrtni kolektiv pred občinskim ljudskim odborom kot prošilec za določene olajšave. Pri tem pa sam ne ve, zakaj bo potrošil pridobljena sredstva. Edini dokaz za utemeljitev svoje potrošnje doslej mu je, da v obstoječih pogojih ne more pokriti pogostokrat nedokumentiranih ali primitivno dokumentiranih potreb podjetja

in kolektiva, če hoče nuditi potrošniku uslugo po »primerni ceni«. Ali ni prav ta primitivizem in brezperspektivnost pogostokrat vzrok za to, da se kolektiv znajde v vlogi moledovalca »miloščinarja« in kar sam napeljuje na to, da se tako ali drugače uresniči načelo »kdo bo koga«.

Kolektivi bi se morali znajti ne v vlogi prošilcev temveč v vlogi zavestnih ustvarjalcev socialističnih družbeno-ekonomskih odnosov, biti bi morali tisti člen v našem gospodarskem in družbeno-političnem življenju, ki bi pospeševal in podpiral napredek. Le tako so lahko enakopravni člani komunalne skupnosti. Gre torej za izkristalizirano stališča zahtev in potreb pri sklepanju pogodb o pavšalnih družbenih obveznostih.

Ta naloga seveda tudi za kolektive ni lahka. Terja od njih samih analize, v kakšnem položaju je njihovo podjetje, kakšna je proizvodna in ekonomska problematika, kakšne so njegove lastne pomanjkljivosti. Dalje velja razmisliti, koliko obrtniških tradicij iz polpreteklega dobe so se v kolektivu že otreli, kakšen je njihov pogled v bodočnost. Če se bodo v kolektivih lotili takšnih analiz (in te so že več kot potrebne), potem

bo to ne samo zahtevalo, temveč povzročilo prelom s klasičnim univerzalnim obrtništvom, potem bomo opustili zaostalost in primitivizem in se odločili za oblikovanje sodobnih mehaniziranih, tehnoloških dognanih in ekonomsko sposobnih storitvenih organizmov. To je seveda napredek, ki naj bi ga dosegli z vidika ekonomike same. Toda pomislimo, da lahko ob tem dosežemo še nekaj več, in sicer razvoj razvoj socialističnih družbenih odnosov. Tega pa lahko dosežemo s tem, da bo porušeni cehovski odnos: mojster-pomočnik-vajenec. S tem bodo vzpostavljeni resnični materialni in družbeno-politični pogoji za neposredno delavsko upravljanje.

Zamislimo si, da bi se delovni kolektivi storitvenih obrtnih podjetij postavljali s takšnimi načeli in s takšnim konkretnim dolgoročnim programom razvoja podjetja ali stroke, s tako podrobno tehnično in ekonomsko dokumentacijo, ali bi občinski ljudski odbor ravnal tako enostransko kot ravna marsikdaj doslej. Najbrž ne! To bi temu organu, najodločilnejšemu na področju komunke, predstavljalo res solidno podlago, ne samo za odmerjanje družbenih obveznosti, zato da bi ta organ ali družba kot celota vedel, v kakšen namen bodo potrošena sredstva, temveč za to, da bi bil odnos do razvoja povsem drugačen.

Seveda pa bi morali občinski ljudski odbori poznati potrebe na svojem območju. Na podlagi strukture prebivalstva, njegove ekonomske sposobnosti, menta-

litete, normalnega prirasta in vrste drugih činiteljev, bi lahko in morali začrtavati pot nadaljnjemu razvoju storitvene obrti, in sicer za daljše obdobje.

Vsklajevanje potreb in težnj kolektivov bo šele izkristaliziralo tiste poti obeh partnerjev, ki bodo koristile vsem občanom, proizvajalcu in obrtni dejavnosti kot potrošniku, proizvajalcem v drugih panogah, prav tako kot potrošnikom.

Zato odpravljanje napak v pavšaliranju družbenih obveznosti ni samo zadeva občinskih ljudskih odborov, temveč v prav takšni, torej nič manjši meri, tudi zadeva obrtnih kolektivov samih. Odpravljanje napak administrativno tehničnega značaja ne bo zmanjšalo slabosti, ki smo jih opazili doslej. Te in podobne slabosti bo mogoče odpraviti šele ob takšnem celovitem pogledu na obrt. Zato določanje družbenih obveznosti ne sme in ne more temeljiti samo na presoji trenutnega položaja posameznega delovnega kolektiva. Sloneči mora predvsem na možnostih in potrebah njegovega nadaljnjega razvoja ter na ustreznih hotenjih tako komunalne skupnosti kot obrtnega kolektiva.

Za zaključek samo še to misel: občinski ljudski odbori naj letos odmerjajo pavšalne družbene obveznosti na podlagi res solidne, lastne ekonomske družbeno-politične dokumentacije in dokumentacije delovnih kolektivov. Pri tem naj upoštevajo prvenstveno zlasti tiste primere, ki zagotavljajo razvoj storitvene obrti v smislu prej obravnavanih načel.

TOVARNA KONFEKCIJE LISCA JE PREMAGALA ZACETNE TEŽAVE

IZ OBRITNEGA PODJETJA V SODOBNO TOVARNO

Ena izmed značilnosti slovenske industrije je v tem, da je rasla iz skromnih obrtnih delavnic, iz zelo majhnih podjetij in da se je potem širila in izgrajevala iz lastnih proizvodnih uspehov. Verjetno je v tem tudi vzrok za tako pogumno ustanavljanje podjetij, ki so zrasla iz enakih osnov, a se je kasneje v njihovem delu nekaj taknilo. Ta podjetja ne morejo ujeti koraka z ostalo industrijsko proizvodnjo. Nekatera od teh podjetij niti ne zaslužijo za plače, potrebne so jim letne subvencije, njihovi ustanovitelji, običajni občinski ljudski odbori, pa čakajo naključja, da bo prišlo tisto tako težko pričakovano čudežno leto, ki bo vsa shirana podjetja postavilo na

trdne noge. Zal pa tega čudežnega leta ne bo. Čudežna bodo vsa leta, za tiste kolektive, ki dobro gospodarijo, ki bodo pobirala sadove, ne bo pa čudežnih let za vse tiste, ki komaj skrpajo denar za plače, ki so oproščeni raznih davkov. Dokler podjetje ni sposobno ustvarjati skladov, dokler ni rentabilno, do takrat nima svetlih perspektiv. To je zelo preprosta resnica, toda vse tako kaže, da so včasih preproste resnice najtežje doumljive.

Iz zelo zelo skromnih začetkov je zrasla tovarna konfekcija Lisca. Pred šestimi leti je imela le nekaj zaposlenih delavcev, danes je to že majhen kolektiv. Iz leta v leto so boljše gospodarili in večji del sredstev, ki so jih ustvarili, so vložili v gradnjo prostorov in nakup sodobne opreme. Prvi razširjeni obrat je sprilo uspehov na trgu postal pretesen in zato so lani zgradili novega, s 1000 m² površine. V glavnem so ga namenili za potrebe proizvodnje, niso pa pozabili na garderobe in obrat družbene prehrane. Zanje bi lahko rekli, da je družbeni standard zaostajal za proizvodno rastjo in uspehi. V začetku je bil njihov glavni cilj povečati, utrditi tovarno, opremiti jo z modernimi stroji, pridobiti tržišče, da v kasnejših letih, ko bo konkurenca v konfekciji večja, podjetje ne bo zašlo v težave. In če se danes v nekaterih slabih opremljenih tovarnah konfekcije že kažejo težave v plasmaju proizvodnje, v slabih opremljenosti, v slabem posluhu za želje potrošnika, potem v Lisci za mirno vestjo gledajo v prihodnost. Njih vse težave, in prepričani so, da bo tako tudi v bodoče, ne bodo zadele.

Močno proizvodno osnovno predstavljajo 58 novih brozkalnih električnih strojev. Lotili so se celo avtomatizacije proizvodnega procesa. Sami so s pomočjo industrijske šole v Velenju izdelali sinhronski tekoči trak, ki omogoča avtomatično vodenje dostave reprodukcijskega materiala na 54 delovnih mest. S to lastno iznajdlivostjo so prihranili znatna devizna sredstva, ker podobne naprave naša podjetja uvažajo.

S tem jim je bilo omogočeno, da so osnovali proizvodnjo novih, predvsem kvalitetaških modelov, za katere je na našem tržišču velik povpraševanje. Velik ugled jim je omogočil, da so na vrhunski proizvodni razširili za 58% in prešli na konfekcijsko sodelovanje s Kro-

jaštvom iz Senovega in Novokrojem iz Brežic. Prav takšno sodelovanje s podjetji iz zaostalejših področij se kaže mnogo bolj smiselno in donosno, kot pa če za vsako ceno skušamo v slednjem večjem kraju graditi tovarno. Ne sme biti naš cilj, da imamo tovarno za vsako ceno, ampak je naša glavna naloga v tem, da podjetje posluje z dobičkom. In ravno sodelovanje med razvitejšimi, bolj opremljenimi in izkušenejšimi podjetji z manjšimi delavnicami smiselno dopolnjuje proizvodnjo, ki tako postane za celoto zelo donosna.

Novi gospodarski sistem pač zahteva, da je treba dobro premišljeno gospodariti. Kot smo že omenili, so v Lisci najprej izgrajevali tovarno, saj so imeli lani razmerje med skladi in plačami 37:63. Z novim pravilnikom o delitvi osebnih dohodkov so lani povečali plače za 13%. Za letos pa nameravajo večjo skrb posvetiti tudi standardu, predvsem obratu družbene prehrane, izobraževanju in gradnji družinskih stanovanj.

Začeli so z zelo skromnimi možnostmi, toda volja, prizadevanje, čut za gospodarjenje so jim pomagali preko začetnih težav tako, da lahko mirno trdimo, da ima podjetje Lisca za nadaljnji razvoj zelo trdno osnovo.

K. T.

● KOČEVJE:

Skrb za naraščaj

Občinski LO Kočevje in v glavnem vsi delovni kolektivi kočevske občine posvečajo posebno skrb otroškemu varstvu in razbremenitvi zaposlenih žena. Pomembno vlogo v tem pogledu sta imeli stanovanjski skupnosti v Kočevju in Rudniku, z ustanavljanjem raznih uslužnostnih servisov. Zadnje dni minulega leta so odprli otroško ustanovo tudi v Stari cerkvi. Za ureditev prostorov je prispevalo samo Kmetijsko gozdarsko posestvo Kočevje nad 1 milijon din, ostalo pa razne druge ustanove.

Načrt za letošnje leto predvideva takšne ustanove v Koprivniku, kjer nimajo pravega varstva otroci zaposlenih mater na Kmetijski in Gozdni upravi, in tudi v Fari v Kolpski dolini.

D. V.

Odprto pismo Zdravstvenemu domu Ljubljana-Center

sem samo instrumentarko. Ob četrti na eno.

»Gospa doktor je ravnokar odšla,« se mi je opravičevala instrumentarka, »pridite kdaj drugič.«

V čakalnici sem si pred odhodom ogledala tablice na vseh ordinacijskih sobah. Nikjer ne piše, od kdaj do kdaj kdo ordinira...

Drugič sem spet prišla ob četrti na eno. Po trkanju pride k vratom instrumentarka in mi reče, naj počakam, češ da gospa doktor trenutno nima časa. Skozi motno šipo v vratih je bilo videti, da sedi za mizo. Očitno se s kom pogovarja, sem pomislila in potrpežljivo čakala, da mine tisti »trenutek«.

Cez četrte ure se je prikazala med vrati zdravnica in si brisala usta. NA MIZI V AMBULANTI JE STALA UMAZANA POSODA OD KOSILA.

»Oh, zdajle ste prišli?« se je začudila. »Zmeniva se, no, za drugič... Jutri me ne bo, pojdem v Trbovlje... Pridite, kadar hočete... Ja, tako je najbolje.«

Pogoltnila sem očiček, ki sem ga imela na jeziku v zvezi z nevljudnostjo. Četrte ure sem morala čakati na to njeno izjavo, ko bi mi lahko po instrumentarki sporočila, da po kosilu ne sprejema več.

Tretjič (25. januarja) sem namenoma spet prišla ob četrti na eno.

V ordinacijski sobi dr. A. ni bilo nikogar. Na slepo sem pogledala v laboratorij, če ni morda vsaj instrumentarka tam. In našla sem jo v ležerni

napišite na tablico, da delate, dokler ne izpolnete norme, naprej pa je vaša stvar.«

Razumela je očiček in me pikro zavrnila:

»Kar začnite s tisto vašo lajno o skrbi za človeka... jaz pa cele noči ne spim, ko pri gospodinjstvi tuli radio...«

»Se to pripisite na svojo tablico...«

»Tovarišica,« me je prekinila in vsak zlog posebej poudarila. »DELA MO, DOKLER MO-REMO.«

Na hitro sem se obrnila in odšla, zakaj zadnji stavek me je preveč pogrel.

Kaj bi bilo, če bi na primer naše predice, rudarji in železarji rekli: »Delamo, dokler moremo,« in bi po peturnem delu kratko malo odšli domov?

Zdravstveni dom Ljubljana-Center pa bi samo tole rada vprašala:

Kakšne so delovne norme zobozdravstvenih delavcev, da jih lahko v pičlih petih urah izpolnijo?

Kako so plačani zobozdravstveni delavci, da nekateri še med rednim delovnim časom honorarno delajo po drugih ambulantah?

Kako vodstvo Zdravstvenega doma nadzoruje svoje zobne ambulate, da ne vidi organizacijskih šibkosti na Gregorčičevi cesti in nemara še česa drugega, kar znova potrjuje »lainski« očiček pacientov na račun zdravstvenih delavcev?

Kako se oblikuje dohodek v tej zohni ambulanti, da kljub našim slabostim lahko obstoji?

MARIOLA KOBAL

UTRINKI OB ZDRUŽITVI TRGOVSKIH PODJETIJ KOKRA IN MODA

Zgolj v združevanju ni rešitve

Kot verjetno povsod na Slovenskem, tako so pričeli tudi na Gorenjskem združevati podjetja. Kot povsod tako tudi pri nas predvidevajo, da je naraščajoči kupni moči prebivalstva potrebno organizirati solidnejske trgovsko omrežje. S tem načelom se vsekakor strinjamo, toda rahel pomislek se nam vsili, kadar slišimo, da bodo le združena trgovska podjetja zmogla investicije za izboljšanje trgovine.

Torej, dragi prijatelji na občinah, če gre pri vaši politiki samo za to, da boste z združevanjem prenesli breme za razširitev, modernizacijo na samo trgovino, če ste poborniki združitve samo zato, da bi oprali roke pred kritiko občanov, češ, saj so zdaj močni in lahko dobro poslujejo, potem nam dovolite, da k hitrim, ne dovolj pripravljenim združitvam, povemo še naše mnenje.

Predvsem: Strinjamo se z zamisljivo, naj se trgovina, ki bo solidno organizirana, sama vzdržuje. Vprašanje pa je, če ravno zdaj, ko smo z vsemi mogočimi podatki dokazali, da se trgovsko omrežje ni razširilo, da je po prometu in prostoru (vzeto seveda v relativni primerjavi) pod predvojnimi povprečjem, če ravno zdaj, ko so evidentno potrebne investicije, prenesemo vse breme na trgovino. Kajti, saj nam verjamate, da dobro vemo,

iz katerega žepa bodo šle te investicije. Če je vaša zamisel, naj ta veliki zalozag v kratkem prabavi samo potrošnik, potem nikar hrupa in iluzij, če cene naraščajo. Samo s povečanim prometom ob združitvi (o tem smo najbrž enotni) samo s tem velikih investicij ne bomo zmogli.

Kot primer hitre in ne do kraja pripravljene in speljane združitve naj nam poslužita trgovski podjetji Kokra in Moda.

Na občinskem ljudskem odboru navajajo v prid združitve predvsem naslednje argumente:

● Predvsem gre za formiranje močne trgovske mreže, ki bo sposobna večjih investiranja.

● Ker bo združeno trgovsko podjetje preneslo težišče dela na maloprodajo, se bo torej specializiralo in doseglo letni promet okrog 3 milijarde dinarjev.

● Eden pomembnejših razlogov pa je tudi ta, da bo podjetje z združitvijo pridobilo okrog 150 kvadratnih metrov prodajnega prostora.

Grosistično podjetje Kokra je k tem razlagam pridodalo še to, da je trgovsko podjetje Moda bilo doslej le najemnik prostorov, ki so last Kokre.

Medtem ko je bil kolektiv Kokre od vsega začetka zainteresiran, da se združi z Modo, je bil glede skladov v slabšem položaju, pa člani kolektiva Moda niso hoteli pristati na

združitve, predvsem še zaradi tega, ker jim podjetje Kokra ni prikazalo ekonomskega stanja. Tudi sedaj, ko sta podjetji že združeni, Kokra ni predložila nobene finančne dokumentacije. Kolektiv Mode je na združitvi pristal le zaradi tega, ker jim je Kokra grozila z deložacijo. Že sedaj pa se člani kolektiva bojujejo, da bodo v združenem podjetju zaradi slabšega gospodarjenja prejeli nižje plače, ker so že doslej uslužbenci v Modi imeli višje plače kot v Kokri. Člani kolektiva se prav tako ne strinjajo z obrazložitvijo, da bo le z združenimi sredstvi mogoče modernizirati trgovino. Sami namreč ustvarjajo toliko skladov, da bi v dveh ali treh letih zmogli tudi investicije za modernizacijo lokalov.

Seveda smo se pozanimali tudi o tem, kaj menijo v Kokri. Tu so pripravljeno priznati kolektiv Mode, ki bo v združenem podjetju samostojna ekonomska enota, popolno samostojnost, skupen naj bi ostal le žiro račun. S skladi so sicer na slabšem od Mode, vendar poudarjajo, da ne gre za to, da bi jih kolektiv Mode reševal s svojimi sredstvi. Sicer pa so mnemija, da bi do združitve že prišlo če je ne bi ovirali nekateri subjektivni vzroki.

Ker je bil na zadnjem posvetovanju omenjenih podjetij navzoč tudi predsednik republi-

škega odbora sindikatov trgovskih, gostinskih in turističnih delavcev Franc Plazar, smo tudi njega vprašali za mnenje.

»Imam vtis, da so kolektiv Kokre vede, kot da rešuje Modo in zato kot nosilec novega podjetja. To pa je povsem neutemeljeno. Prav je, da je Moda zahtevala samostojnost in postopke, kakršni so pri združitvah običajni. Člani kolektiva Mode so bili lahko upravičeno zaskrbljeni, kakšen bo njihov položaj v novem podjetju, saj jim Kokra ni predložila nobene dokumentacije s področja upravljanja, organizacije in ekonomskega stanja. Ker so sami vse te podatke predložili, so upravičeno zahtevali, da pred združitvijo tudi v Kokri razčistijo račune. Osnovna zamisel tega združevanja, namreč, da Kranj pridobi močno detalistično podjetje, ki bi se ob dobrem gospodarjenju lahko razvilo v sodobno modno hišo, pa je vsekakor pametna. Zal se včasih tudi dobra zamisel zaradi nepriljubljenosti lahko izrodi in ne da rezultata, ki bi ga sicer lahko.«

Torej, združujmo po pameti. da nas zaradi slabih priprav in nerazčiščenih odnosov ne bo kasneje bolela glava. Predvsem pa si ne delamo iluzij, da so na združitvi pomagala trgovini na zeleno vejo.

T. T.

TEŽKO JE BITI DOBER SANITARNI INŠPEKTOR

Mislím, da se s tem strinjajo tudi sanitarni inšpektorji izven ljubljanskega okraja. Roke pa ne dam v ogenj, da je tako. Obiskala jih nisem, ker bi mi krožno potovanje po Sloveniji vzelo preveč časa, na republiški sanitarni inšpekciji pa mi niso hoteli dati podatkov, češ da bo v kratkem tiskovna konferenca in da ne bi bilo fair, če bi svoje kolege iz drugih uradnih prehitela s člankom. S tem se sicer nisem v celoti strinjala, ker sanitarne inšpekcije in njenih problemov (ob drugih priložnostih tudi republiški sanitarni inšpektorji priznavajo, da jih je zelo veliko) pač nimam za enodnevno novinarsko »bombo«, vendar mi to zdajle pri pisanju nič ne pomaga.

V koži sanitarnega inšpektorja ne bi bila rada. Kaj menite, kako naj 48 ljudi, no, pa prištetemo še honorarne (med njimi se jih veliko zanima predvsem za honorar) in pomožne inšpektorje, (ki strokovno šepajo), da jih bo skupaj 118, redno in po predpisih nadzoruje 28.230 objektov? Ni tale zalogaj le malce prevelik?

Ampak to še ni vse. Morali bi gledati, če prodajalke s polivilnino vrečico na roki dajejo strankam kruh, tam kjer ni posebne blaginjske, če imajo čiste nohte, predpasnike, nadzorovati proizvodnjo in prodajo živil in strupov in sodelovati, če ne zaradi drugega, zato, da komisija ni en sam človek, pri reviziji gradbenih projektov, določanju lokacije (tudi za spomenik ali dvorano) in v raznih občinskih akcijah, od popisa tobaka pred podražitvijo naprej...

In vse to v rednem delovnem času, od sedmih do dveh, kajti večina občinskih ljudskih odborov — morda vendarle delam nekaterim krivico in je boljše, če zapišem neposrednih predstojnikov sanitarnih inšpektorjev — le tem ne dovoli nadurnega dela, mislim, plačanega. Ljubljanska občina Center, je na primer finančni knjižovodkinji lani izplačala samo v prvem polletju 200.000 din za nadurno delo, sanitarni inšpektorji pa niso smeli organizirati (plačanih) letenih kontrol, čeprav bi ne bile zaman...

Zato gostilničarji, špecerij-ke trgovine in vsi drugi, ki se ukvarjajo s prodajo in proizvodnjo živil, od dveh naprej lahko počno, kar jih je volja. In nekateri tudi zares izkoriščajo ugodno priložnost. V ljubljanskem okraju se je lani največ ljudi zastropilo z gostilniško hrano med peto uro popoldne in deseto zvečer. Jediti, ki ostanejo od kosila, ni treba iz strahu pred sanitarnimi inšpektorji (!) higiensko shraniti do večerje. Sicer pa se nekaterim kar čudno in za malo zdi, če inšpektor ne jemlje uradniško svoje službe. Neki gostilničar iz domačjske občine se je celo pritožil zaradi tega, ker je prišel zvečer k njemu.

IZROJENO VARČEVANJE

Bodite dober sanitarni inšpektor, če vam na primer načelnik za družbene službe za-

Mladina — soustvarjalka razvoja

(Nadaljevanje s 1. strani)

mladina je postala aktiven soustvarjalec vsega družbenega razvoja v komuni in naši družbi naplosh. In če smo v prejšnjih letih lahko zasledili razmeroma veliko primerov zgolj formalnega kandidiranja predstavnikov mladinske organizacije v organe upravljanja in ljudske oblasti, potem to že ne velja več za poslednje obdobje. Številna vodstva Ljudske mladine pa tudi posamezni predstavniki te organizacije so uspešno sodelovali pri sestavljanju družbenih načrtov svoje komune, s svojimi predlogi in konkretnimi rešitvami so prispevali k ureditvi posameznih gospodarskih in družbenih vprašanj pa naj že bo v katerem koli organu družbenega upravljanja.

NALOGE... Pravzaprav o novih nalogah v prihodnjem obdobju ne bi mogli govoriti. Najvažnejša naloga je namreč že stara: ostati aktiven soustvarjalec vsega družbenega razvoja in biti pri tem vselej v ospredju. Seveda pa to nalaga mladinski organizaciji vrsto konkretnih akcij prav na vseh področjih družbenega življenja.

BOJAN SAMARIN

inšpektorji včasih malo prestroglji. Toda zmeraj ti s predpisi pomahajo pred nosom. In po teh bi se pravzaprav morali ravnati, dokler jih ne omilimo. V Mariboru bi morala sanitarna inšpekcija pozapreti vsa čistilna kopališča in še Mariborski otok zraven ter vse pekarnice, če bi se striktno ravnala po predpisih... Na Primorskem bi bili menda ob vse pekarnice, v Ljubljani pa ob več prodajalnih mlek, ob troje kopališč, ko jih je s temi vred daleč premalo. Pretirano pripiranje oči zaradi pomanjkanja investicijskih sredstev pa je lahko zelo nevarno poigravanje z našim zdravjem... Če nihče ne bo opozarjal, da se tudi ta vprašanja postopno urede, potem se bo igra še dolgo nadaljevala.

LEP VIDEZ ŠE NI VSE, PA ČEPRAV STANE MILIJONE

Na videz so gostinski obrati, mlekarnice, prodajalne kruha in slaščičarne kar v redu. Ni kaj prigovarjati točilnim mizam s hladilnimi napravami in črpalkami za pivo in vino, niti sobni opremi v večini lokalov.

Sanitarni inšpektorji pa se ne zadovoljujejo z lepim vnanjim videzom. O tistih prostorih, ki jih gostje ne vidijo, imajo zelo dosti povedati. In napišejo tudi veliko ureditvenih odločil, toda za predalec upravnikov. Zato so na primer samo ljubljanske pekarnice v občini Center plačale lani 438.000 din kazni (ni čudno, če so podražile kruh), čeprav so kazni razmeroma blage. Od kemično in bakteriološko preiskanih slaščic jih je bilo 50 % neužitnih. SKUPNO PA SO SANITARNI INŠPEKTORJI V LJUBLJANSKEM OKRAJU IZLOČILI IZ PRODAJE ZA 22 MILIJONOV DINARJEV ŽIVIL. SEM SEVEDA NI PRIRACUNAN NEHIGIENIČNO PRAVLJENI KRUH, KER JIH JE PREMALO, KER URADUJEJO SAMO DO DVEH IN

KER JEMLEJO VZORCE ŽIVIL ZA PREISKAVO SAMO, ČE SO ŽE NA POGLED ALI PO VONJU SUMLJIVI. Če živilo ni škodljivo, morajo namreč sanitarne inšpekcije same plačati razmeroma drage preglede.

Po uvedbi novega plačevanja za temeljite preglede živil je število preiskav zelo upadlo, s 23.425 v letu 1960 na 4133 v devetih mesecih prejšnjega leta. Zdravstveni delavci pa pravijo, da bi morali pri nas na 1000 prebivalcev pregledati vsaj deset živil, če jih drugod po svetu pregledajo po 40. Kako so prišli do teh števil, ne bi vedela povedati, toda zahtevno razumem. Sanitarni inšpektorji so predlaskim izločili v Sloveniji za 281.720.000 din živil, lani pa »samo« za 134 milijonov 600.000. Za takšen padec pa res ne najdem opravičila samo v povečani skrbi proizvajalcev in posredovalcev za brezhibnost živil.

Delno se pa vendarle tudi da opravičiti občinske ljudske odbore in njihovo varčevanje, kadar gre za zdravstvene preventivne ukrepe, med katere sodijo tudi sanitarni pregledi. Novi zakon o zdravstvenem zavarovanju govori, naj bi zavodi za socialno zavarovanje pokrivali stroške individualne preventive, občine pa kolektivne. Le-te zato niso v proračunih predvidele sredstev za preventivo, zavodi za socialno zavarovanje pa se ravno tako je vsa preventivna služba lani obvisela na trhi veji. Vendar pa s tem ni mogoče opravičiti prepovedovanja letenih sanitarnih inšpekcij, službenih potovanj in pretiranega stiska v pri temeljitejšem pregledovanju živil. Sredstva se že najdejo, če jih hočeš izvrzati. Najprej pa je treba seveda hoteli! Hotenje sanitarnih inšpektorjev, če nimajo pri nikomer zaslonbe (kar potrkajmo si na prsi), pa zelo malo zaleže.

M. K.

Dve najpomembnejši čevljar-ki podjetji na Gorenjskem nista v zadregi. Vsako od njih je namreč znalo poiskati izhod. Medtem so v Peko prešli na izdelavo modne obutve, pa v Planiki menijo, da je čevljev na trgu še vedno premalo. Manjka predvsem takih, ki bi ustrezali željam potrošnikov.

Preusmeritev proizvodnje v Peko sta zahtevala tržišče in položaj, v katerem podjetje proizvaja. Trg je nasičen s standardnimi proizvodi, življenjska raven se dviga, s tem okus potrošnika, ki zahteva kvalitetne in moderne čevlje. Ker je podjetje v močnem industrijskem bazenu, kjer imajo prebivalci večjo možnost zaslužka v drugih panogah industrije, je bila preusmeritev potrebna tudi zato, da se povečajo osebni dohodki

novim vzorcem. Krivda leži v tem, ker naše usnjarne nimajo prostih rok pri nakupu surovin. Če bi se prenehali administrativno vtiakati v nakup surovin, bi kvaliteta usnja nedvomno narasla. Tako pa je slaba. Se posebno so prizadete tovarne, ki izdelujejo standardne čevlje, kot na primer Planika. Za te vrste čevljev je namreč zgornje usnje izredno slabo in še težko ga dobi. Planika bo še naprej ostala pri izdelavi standardnih čevljev, le da bo svoje proizvode pocenila in prešla na izdelavo pestrejših, sodobnih modelov. To nameravajo doseči na račun povečane storilnosti in s še večjim številom kooperantov. Tako bodo v mrežo kooperantov vključili tudi dve makedonski podjetji, novo podjetje v Benkovcu in majhen obrat v Ma-

DVOJE PODJETIJ, KI STA NAŠLI IZHOD IZ TEŽAV

JE ČEVLJEV NA TRGU RES ŽE PREVEČ?

zaposlenih. Kvalitetna modna obutev, ki jo bodo proizvajali sedaj, je namreč tudi primerno dražja. Vendar ne gre tu za izredne modne finese, kajti za to je Peko prevelik kombinat. Da pa bi zadovoljili različni okus potrošnikov, so organizirali tesno kooperacijsko mrežo. Tako proizvaja zanje trpežno obutev Tovarna čevljev v Novem mestu, otroško obutev dobavlja tovarna čevljev Ciciban, Miren pri Gorici, copate mestna čevljarna Tržič, in nekatere boljše vrste čevljev tovarna čevljev Zvezda Ljubljana. Vsem tem kooperantom nudi Peko tehnično pomoč v strojih, kopitih, modelih itd.

Lastno podjetje so specializirali in razdelili. Že v spomladansko-poletni kolekciji bodo opustili še en način izdelave. Tako bo podjetje dokončno specializirano.

Veliko težav ima podjetje z nakupom usnja. Kljub temu, da ga kupujejo po vsej Jugoslaviji, pogosto ne dobijo iskanih vrst in se morajo zaradi tega odreči

karski. S tema kooperantoma bodo povečali predvsem število takih čevljev, ki jih je sedaj premalo. Želje potrošnikov so namreč v raznih krajih zelo različne, in tako potrošniki še vedno ne dobijo obutve, ki bi bila izdelana po njihovih željah. Zato bodo s kooperanti iz raznih krajev Jugoslavije povečali asortiment in serijsko proizvodnjo. Manjši kooperanti pa bodo izdelovali obutev za nadvo-prečen okus. Treba je namreč misliti na to, da se pri nas križajo različni modni vplivi, ki se jim je treba prilagoditi. V Planiki namreč menijo, da čevljev na trgu nikakor še ni preveč, pač pa so trgovine založene z blagom, ki ni moderno.

Kot kaže, se nam torej glede konfekcijske obutve obetajo lepši časi. Morda si bo res že v bližnji prihodnosti vsakdo lahko izbral obutev po svojem okusu. Tudi želja potrošnikov (ne le proizvajalcev) pa bi bila, da bi čimprej prenehale administrativne omejitve za nakup surovin.

T. M.

RAZMIŠLJANJA O NAŠI STANOVANJSKI GRADNJI

PRVA STANOVANJA ZA PRODAJO ŽE GRADIJO

Naša stanovanjska gradnja je draga in preveč počasna. Ena izmed možnosti, da bi jo pospešili in sčasoma pocenili, je tudi gradnja stanovanj za prodajo na tržišču, česar se naša gradbena podjetja že lotevajo. S tem ni rečeno, da že lahko prideš z denarjem, plačaš novozgrajeno stanovanje in se takoj vseliš vanj. Toda ni daleč čas, ko bo res tako. Ob tem pa je veliko pomembnejše nekaj drugega: gradbena podjetja prevzemajo v svoje roke pripravo načrtov, izbiro lokacij, finansiranje in gradnjo; torej zadeve, na katere doslej niso mogla vplivati, ker je bilo treba delati tako, kot je bilo naročeno. Gradbena podjetja torej postajajo proizvajalci končnih izdelkov — stanovanj. To pa spet pomeni, da tudi stanovanja postajajo tržno blago, ki je podvrženo istim zakonitostim, ki veljajo za vse ostale potrošne dobrine.

In če to misel razvijamo dalje: na trgu prej ali slej pride do konkurence. Proizvajalci morajo vse bolj prisluniti željam potrošnikov. Iskati morajo vedno nove in nove rešitve, ki morajo biti predvsem boljše in za njih bolj ekonomične, da lahko vzdržijo tekmo. Ta boj za potrošnika se razvija na področju, ki ima lahko dva obraza. Ali gre za prenasitost trga, torej za hiperprodukcijo ali pa se morajo proizvajalci prilagoditi obstoječim kupnim možnostim. Iskati morajo torej kupca, ki bo zadovoljen z njihovo ponudbo: boljše, cenejšo, na krajši rok, kot pa to lahko ponudijo ostali. Slednje pa je značilno za obdobje sedanje stanovanjske graditve.

»ZA« IN »PROTI«

Čeprav se zdi samo po sebi razumljivo, je namreč treba vseeno opozoriti, da ima gradnja stanovanj za tržišče svoje zagovornike in nasprotnike. Za tako gradnjo se ogrevajo predvsem podjetja, ki lahko ne-nehno študirajo na projektih, po katerih gradijo; jih popravljajo in izboljšujejo; tudi na račun sodobnejših konstrukcijskih in drugih rešitev dosežejo pocenitev in posredno tudi večji zaslužek. Za tako gradnjo — ker bo konkurenca, bo tudi izbira — se ogrevajo tudi investitorji in potrošniki, ker pač jasno vidijo, kaj kupujejo. Ob enem oboji vedo, da pri taki gradnji nujno pridobijo na ča-

su. Kajti — kdor hitro da, dvakrat da — pravijo.

Nasprotnikom tudi ne manjka argumentov. Prvič: zdaj je investitor ali njegov zastopnik izvajal nadzorstvo nad deli. Kdo pa bo poslej zagotovil, da bodo dela v redu, solidno izvršena, če tega nismo uspeli zadovoljivo speljati doslej navzlic vsemu nadzorstvu? Potem: kdo zagotavlja, da podjetja ne bodo izkoristila sedanje stanovanjske stiske in navila cene?

Za te in še nekatere druge argumente bi radi dobili odgovor prav isti investitorji in potrošniki, ki se v načelu ogrevajo za takšno gradnjo. Pridružujejo pa se jim tudi zavodi in biroji za stanovanjsko gradnjo, ker s tem izgubljujejo nemajhno področje dela, tako da se postavljajo vprašanje njihove vloge v sedanji in prihodnji stanovanjski gradnji.

Gradbinci se tudi po taki razlagi ne vdajo. Najprej opozorijo na dosedanjo nemogočo situacijo pri kreditiranju stanovanjske graditve. Sredstva stanovanjskih skladov smo v preteklih letih porabili za vse mogoče investicije (za industrijo gradbenega materiala, za šole in druge), ki so bile nedvomno pomembne, toda morali bi jih finansirati iz drugih virov. Zato pa je potrošnik, ki si je prihranil nekaj sredstev, v banki lahko dobil kredit za karkoli, samo za stanovanje ne. Zaradi tega so si mnogi državljani res občutno izboljšali standard (z avtomobili, televi-

zorji itd.), stanovanj, ki so nedvomno nekaj bolj osnovnega in potrebnega za urejeno življenje, pa še nimajo.

Potem: za projektiranje dan-danes res ni treba imeti pooblastila. Toda projektant (vseeno s kakšnim sprječevalom) odgovarja za svoje delo — moralno in materialno. Razen tega bo na trgu prišlo do konkurence. Najbolje jo bo vzdržal tisti, ki bo ponudil največ za čim nižjo ceno. Če pa dandanes gradbeništvo išče naročila, pomeni, da tudi pretiravanja v ceni niso mogoča.

BUMERANG JE PRILETEL NAZAJ, NAMENA PA NI ZGREŠIL!

Temu na rob dvoje konkretnih dopolnil:

● Mariborsko podjetje »Konstruktor« se je pogodilo z ObLO Maribor-Center, da bo v eni gradbeni sezoni in za ceno 60.000 din m² zgradilo tri stanovanjske bloke. Tako se je tudi zgodilo. Uspeh tega podjetja je še toliko pomembnejši, če upoštevamo, da kvadratni meter stanovanjske površine povprečno stane 70.000 din ali še več (gradimo stanovanja, kjer kvadratni meter velja tudi 120.000 dinarjev!) in da gradnja stanovanj v povprečju traja 18 mesecev. Toda to še ni vse. V Mariboru tudi podjetje »Stavbar« misli na proizvodnjo stanovanj za prodajo na trgu. Ker je sredstev premalo za oba, bo zmagal cenejši in boljši. Pri »Stavbarju« so za isto ceno (60.000 din m²) izdelali projekt, ki bi stanovalcem nudil več udobja. Na to je odgovoril »Konstruktor«, ki je spet za isto ceno izdelal nov projekt, ki je še boljši od konkurenčnega. Zdaj pa spet »Stavbar« išče novih rešitev...

● Gradbeništvo se ne ukvarja samo z gradnjo stanovanj, ampak zida tudi druge objekte. Zaradi pomanjkanja sredstev pa se že dogaja, da na istem projektu vzporedno dela po več projektantskih organizacij, ki zagrizeno iščejo boljše in cenejše rešitve. Kajti tudi zanje se je zaostrišlo vprašanje vsakdanjega »kruha«...

NAMESTO KONCA

Če torej nekateri zagovarjajo gradnjo stanovanj za prodajo na trgu, drugi pa dvomijo vanjo, je to nekaj normalnega in značilnega za vsako stvar, ki prinaša nekaj novega in obetajočega. Stvar strokovnjakov pa je, da te zadeve razčistijo.

Ne glede na precejšnjo razglašeno prizadevanj v tej smeri (tudi naša družba jih za zdaj samo načelno podpira!) pa je nedvomno potrebno, da vsi, ki kakorkoli sodelujejo pri načrtovanju in izvajanju stanovanjske graditve, res energično podpro zahteve za čim hitrejšo ureditev nekaterih osnovnih problemov naše stanovanjske graditve. Gre predvsem za urbanistična, komunalna in tudi finančna vprašanja.

O teh in drugih problemih stanovanjske graditve bomo postopoma pisali v naslednjih številkah našega lista. Tokrat bi zapisali zgolj to veselo novico, da je večina slovenskih stanovanjskih skladov spet likvidna. To pomeni, da so stanovanjski skladi, ki so se ponekod zadolžili za več let naprej, poravnali svoje obveznosti in da imajo spet razpoložljiva sredstva za nadaljnje načrtovanje in izvajanje stanovanjske graditve. Upajmo, da bodo pri tem imeli bolj srečno roko kot doslej.

M. GOVEKAR

DELAVSKA ENOTNOST

Ostanovljena 20. novembra 1942. List izdaja republiški svet ZSJ za Slovenijo. Glavni in odgovorni urednik:

VINKO TRINKAUS

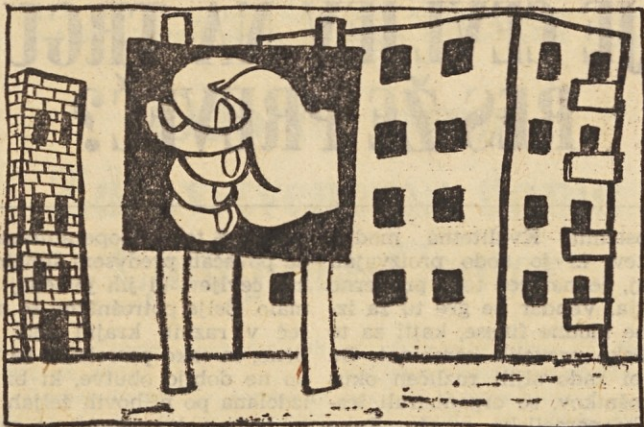
Urejuje uredniški odbor: Peter Dornik, Sonja Gasperšič, Milan Maver, Janez Voljc. Tehnični urednik Janez Suster. Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Kopitarjeva ul. 2, poštni predal 313-VI. telefon uredništva: 33-722 in 30-672. Račun pri Narodni banki v Ljubljani št. NB 600-11/1-365. Posamezna številka stane 20 din. Naročnina je: četrtletna 250, polletna 500 in letna 1000 din. List tiska ČZP »Ljudska pravica« — Poštna plačana v gotovini

ZAVRNJEN PREDLOG

Bilo je sicer v minulemu letu, vendar ne tako dolgo tega, da ne bi bilo vredno opisati.

Osrednji delavski svet je razposlal vsem ekonomskim enotam v podjetju dopis, da bo v bližnji prihodnosti vse-
ljivih 29 dvosobnih stanovanj, štiri večje in šest manjših
garsonier in da naj zbori proizvajalcev posameznih enot
čimprej pošljejo svoje predloge. Ker pa stanovanj ni veli-
ko, tako je sklenil osrednji delavski svet, naj ekonomske
enote predlagajo tokrat res samo tiste tovarne, ki so v
proizvodnji najbolj potrebni in ki žive v najtežjih stano-
vanjskih razmerah.

V livarni so poslali na centralni delavski svet svoje
predloge in čakali odgovor v pričakovanju, da bodo spet
lahko rešili katerega od svojih težkih primerov. Delo v li-
varni je naporno, delovni pogoji naravnost nemogoči, a
ob vsem tem še neurejene stanovanjske razmere!

Tako so slednjič dočakali sklep centralnega delavskega sveta — da livarna ne dobi nobenega stanovanja. Ogorčenja je bilo veliko. Na zboru proizvajalcev pa je izbruhnilo:

— Pa kako morejo tisti tam zgoraj sploh odločati o naših potrebah!

— Ali so naša delovna mesta manj pomembna in manj težka kot tista v pripravi dela?

— Ali nismo tudi mi prispevali sredstva v stanovanjski sklad?

— Takoj je treba vložiti pritožbo na centralni delavski svet!

In vložili so jo... Pod nobenim pogojem se ne strinjamo z odločbo o delitvi stanovanj. Ne moremo razumeti, da se ne dodeli stanovanje nobenemu članu našega kolektiva, ker mislimo, da je naš doprinos pri proizvodnji kamiona vsaj toliko pomemben kot v ostalih obratih...

Ali je osrednji delavski svet kasneje ugodil tej pritožbi ali ne, ne vemo. Vemo le to, da so na tem zboru proizvajalcev v ekonomski enoti livarna sklenili, da bodo prihodnja leta vložili na me n s k o v stanovanjski sklad vsaj po šest milijonov iz svojega dohodka in da bodo po-
slej sami odločali, kdo bo dobil in kdo ne bo dobil stanovanja.

TAKŠEN ARHITEKT, KAJ?

Prijateljsko mi svetujem, naj se vsaj še deset let ne prikaže med njimi, če se hoče živ in cel vrniti domov. Razen otrok bi ga vsi brez pomislekov utopili v žlici vode zaradi tistega njegovega načrta za stanovanjski blok. Se prej bi mu vzeli honorar, ki ga je dobil zanj, če bi ga iz nepredvidnosti nosil s seboj ali če ga ni že zapravil.

Pa je res hudo nerodna reč vse skupaj. Gre ta arhitekt in ti predvodi prostore za otroško varstvo v četrtem nadstropju. In to v moderni zgradbi, kjer slišiš vsak sosedov zdihljaj, da o drugem ne govorim.

In zdaj je, kar je. Hišnica se jezi, ker ji otroci smetijo stopnišče. Pa menda ta še najmanj, ker stanuje v pritličju. Za stanovalce prvega, drugega in tretjega nadstropja pa je ta »vrtec« neumljena šola za privajanje na ropot. Pravzaprav to ni več šola, ampak dresura, ki se ji niti z debelimi kosmi vate včasih ne moreš izogniti.

Stopnice so postale maratonska steza, objekt posebne vrste za drsanje, naprava za alpinistične vaje in še marsikaj drugega.

Razen tega pa se matere boje, da bi kak vrtičkar kako odprl okno in iz radovednosti preveč pomolil nasek ven. Ena, dve pa bi bil na tleh oziroma ga ne bi bilo več. Zaradi tega je arhitekt popolnoma diskreditiran v hišnem in mestnem merilu. Proglasili so ga za človeka, ki hodi vsaj petdeset metrov nad zemljo in zato tistim, ki hodijo po tleh, samo škoduje. Pika.

Arhitekt je torej že do kosti oglovan, gola kost pa ni več zanimiva. Zato predlagam, da se lotijo drugih. Če se ne matim, je treba za vsak načrt sestaviti najprej osnutek. Tega si ogleda bodoči investitor oziroma nekaj njegovih predstavnikov. In potem, ko je načrt že narejen, ga mora revizijska komisija potrditi. Ali občinska, okrajna ali republiška bi moralo biti vseeno, ker so pač vse dolžne poskrbeti, da je vsaka nova gradnja smotrna.

Da je bil osnutek odobren, je jasno, drugače načrta ne bi bilo, in če načrt ne bi bil odobren, stanovanjskega bloka ne bi bilo.

Naj še naprej govorim? Ljudi, ki hodijo petdeset metrov nad zemljo, je torej več. Poiščejo pa naj jih njihove žrtve same. Za lep čas bo neobrabi kosti...

H KRONIKI TEDNA SO PRISPEVALI:

1. TAM — EE livarna — B. SAMARIN
2. Radovljčani, Radovljica — MARIOLA KOBAL

Nevarni časi in poslovni ljudje

Zapadel je sneg in že sem doživel nesrečo. Spodrsnilo mi je in stegnil sem se prav na sredini ulice. Potem sem vstal, ozmerjal nekaj sprehajalcev, ki so se radovedno ozirali za menoj, in se med bolečinami naslonil na sosednje drevo, da bi ponovno zadihal in našel svoj notranji mir.

— Ali vidite, tovariš, kaj se vam je zgodilo? je rekel in stopil predme državljani z dežnikom nad glavo.

— Vidim, sem mračno rekel. — Ste se ustrašili, me je vprašal.

— Sem se, ja, sem priznal. Pomislil sem, da ni v bližini kakšen rudnik. Kdo bi me potem zvlekel?

— Vas boli? je nadaljeval človek z dežnikom.

— Kajpak, posebno v kolennih.

— Ali imate poškodovano fizično lepoto? je začel neznanec in se mi zagledal v gube na obrazu.

— Kakšna lepota sem sploh, sem mu sramežljivo odgovoril, razen mogoče duhovne?

— Po naših pravih zavarovanj, imate tudi takšno pravico, je odločneje rekla oseba pod dežnikom. — Za vse te nezgode bi vam izplačal Državni zavod za zavarovanje, če bi bili naročnik za to.

— In, kaj naj storim, ker nisem?

— Takoj se zavarujte! Se bo snežilo letos in kdo ve, kaj vas lahko vse doleti. Živimo v zelo nevarnih časih.

Ko je vse to izrekel, me je državljani nežno prijel pod roko in me peljal v prvo podružnico omenjene institucije.

RAZMISLJANJA MIMOGREDE

Časi so nevarni, da. Nevarni zaradi številnih vprašanj.

Da se zavarujemo, to je potrebno. Potrebno na številnih področjih.

Kako na primer naj se zavarujemo pred gospodom Straussom, ki so mu njega dni na Vzhodu zmzrnili podplat? (Pokojni gospodar bi ga moral obuti v boljše čevlje.)

Zdaj pred dnevi sem sanjal, da je de Gaulle obiskal Bonn in da so ga tamkaj aretirali. Roko na srce: Francija je uradno 1940. leta podpisala premirje, vendar je general nadaljeval boj. Po tem general ni nič manjši ilegalce kot naš konzul v Münchenu.

Za predsednika Kennedyja se za zdaj ne bojim, čeprav bi mu priporočil, da ne govori preveč o tem, da je bil mornariški oficir v drugi svetovni vojni, zraven pa še, da je bil ranjen. Resnica je, da je nosil uniformo. Vendar, mogoče bodo nekega dne prizadevni nemški pokrajinski ministri razširili vso zadevo tudi na uniforme?

Razmišljal sem o tem vse do Milojke, mojega prijatelja iz Surtina.

Kako naj se zavarujemo pred zunanjetrogovinsko zbornico? me je včeraj zaskrbljeno vprašal.

— Zakaj vendar? — nisem ga razumel.

— Zaradi zbornice so problemi, mi je rekel Milojko. — Da uvažamo nizozemska jajca, pa jih prodajajo po 27 dinarjev, mi pa naša po 40, to še gre. Konkurenca mora biti, saj ni huda. Všeč je temu ljudstvu kajgan, pa naj bodo jajca tudi po 50 dinarjev. Če pa začno uvažati nizozemske peteline in da začno naše srbske kokoši nositi jajca po 27 dinarjev, kaj naj potem storimo?

— Vse je odvisno, na kakšno patriotsko stališče se bodo postavile kokoši, sem miril Milojko.

— In, ko vidijo tujce... je zumljivo zmajeval z glavo.

Tudi domača živinoreja je začela misliti na zavarovanje. To pa še ni vsel!

Berem v časnikih: Milijonske poverebe direktorja-planerja, ki je bil pred tem šofer. Ima samo osem razredov osnovne šole.

Na ta položaj ga je pripeljal neki kadrovik.

Kako naj se zavarujemo pred kadrovskimi potezami takšnih kadrovikov? (Pred njihovimi potezami in pred njimi samimi.)

Po zadnjih sedmih tatvinah so si vsi glavni junaki zidali enonadstropne in dvonadstropne vile.

Kako naj bi se zavarovali pred takšnimi novogradnjami? In kje so tisti odgovorni, da bi jih prijeli, še preden začno kopati temelj? (Potem bi jih lahko aretirala tudi moja stara mama?)

Na zavarovanje mislijo tudi književniki.

Neki pisatelj je hotel zavarovati svojo politično preteklost, ker ga je v bogatem literarnem razgovoru njegov kolega imenoval »ernostotinaš«, pa ga zdaj v Socialistični zvezi vsi gledajo postrani.

— Nisem, sem jim razburjeno odgovoril.

— Zakaj? so ostreje vzkliknili v kvartetu.

— Ker sem optimist, sem jim razložil svoje stališče.

— Aha, so siknili in me obkolili.

— Ali ste kdajkoli pomislili, da bi lahko vaše stanovanje okradli, medtem ko ste vi na letnem odmoru? se je glasilo prvo vprašanje.

— Ne, sem presenečeno pri-
znan.

— Ali ste sploh kdaj pomislili, da vam lahko tram pade na glavo, ko greste mimo hiše, ki jo gradijo? se je glasilo drugo vprašanje.

— Ne, sem negotovno odgo-
voril.

— Ali ste sploh kdaj pomislili, da lahko udari strela v drevo, mimo katerega greste? zagrmil naslednje vprašanje.

— Nisem, sem rekel.

— Ali mislite, da vodovodne cevi v stanovanju ne morejo

Zdrknili sem s stola na tla.

Ničesar več nisem slišal. Ne o nevarnosti pred avtomobili, ki me lahko povežijo na pločnikih, ne o električnem toku v štedilniku, ne o ugrizu sosodovega psa, ne o zastrupitvi s staro sarmo, ne o poškodbah od razbitega umivalnika, ne o vreli vodi iz boilerja, ne o fizičnem napadu hišne, ne o živčnem šoku zaradi nogometnega rezultata, ne o utopitvi v kopalni kadli, ne o potopu ladje na odprtem morju...

Drgetala mi je spodnja ustnica in panično sem se oziral.

Naposled sem zbral moč.

— Kaj je torej, tovariši?

— Takoj se zavarujte!

— Imam tudi družino, so-
sede.

— Tudi njih zavarujte!

Odšel sem po prstih domov. Mislim, da sem bil povsem normalen. Edino se mi je zdel malce zagoneten nasmeh mojega soseda, ko mi je rekel, naj greva s tramvajem, jaz pa sem rekel, ne! ker me lahko zadene trola.

SKLEP

Z ne preveč glasnim glasom sem naštel doma vse nevarnosti, ki nas lahko zadenejo v življenju.

Nastala je mučna tišina.

— Vodovod šumi! sem v hipu kriknil in se vrgel na pipo.

— Takoj se zavarujmo! je ukazala mati. Nevarnosti grozijo od vseh strani.

Proučili smo pravilnik zavarovanja in vsi smo se zavarovali po vseh točkah. Ko pa smo seštel, koliko nas bo to veljalo, je bilo tega precej.

Zato so me izključili zaradi varčevanja.

In odslej sta doma pesem in veselje. Vsi z mirnostjo pričajo plin v boilerju, vtikajo prste v stikala, poslušajo radio, ko zunaj grmi, delajo z vžigalnicami prave ognjemete zvečer, za šalo seveda, ne zaklepajo vrat, drežajo v vodovodne cevi, hodijo čez cesto, tudi tam, kjer ni prehoda...

Jaz pa umiram.

Umiram od strahu, ker nisem zavarovan.

Umiram zanje, ker so se zavarovali.

Zika Zivulović-Serafim

Nogometaši so vsi po vrsti zavarovani.

Zato bržkone tudi igrajo tako surovo.

S takšnimi mislimi sem prestopil prag podružnice Državnega zavarovalnega zavoda.

— Ste zavarovani? — so me pri vratih pričakali štirje.

eksplozirati in porušiti vse okoličnice? se je glasilo naslednje vprašanje.

— Mislim, sem prestrašeno zašepetal.

— In, če se hiša vname? so se ustrašili.

— Strahota, sem dejal.

— Rop, vlom?! so dahnil.

SALONOMANIJA

Ko so v občini K. združili že vse gostilne, trgovine, čevlarske in krojaške delavnice, so se občinski ljudje se stali in razmišljali, kaj bi se še dalo združiti. Po nekajurni tehtni razpravi so ugotovili, da so jim preostale še brivnice. Ob koncu sestanka so izglasovali naslednjo resolucijo:

»Občinski ljudski odbor je na svoji seji dne 18. januarja sklenil, da bo treba čimprej, najkasneje pa čez pol leta, združiti vseh šest brivskih in frizerskih podjetij v enega samega, sodobno urejenega, ki naj ima sedež in lokal v občinskem središču. Odboru za gospodarstvo je naročeno, naj pripravi tozadevni elaborat.

Obrazložitev:

Na območju naše občine je šest zasebnih brivcev in frizerjev, ki imajo svoje lokale v vseh večjih krajih. Ti lokali pa so nesodobno urejeni, higiena šepa, brivci izkoriščajo konjunkturo, zato je kvaliteta njihovega dela slaba.

Z združitvijo bi dosegli:

— brivsko-frizerska obrt bi se vključila v družbeni sektor;

— uredili bi velik salon, ki bi bil sodobno urejen. Ker bi brivci delali v enem prostoru, bi bila kontrola nad njihovim delom boljša, higiena bi bila na višku in tudi kvaliteta

brivsko-frizerskega dela bi bila zadovoljiva.

Odbor za gospodarstvo je skupno z urbanisti in arhitekti res pripravil tozadevni elaborat in čez pol leta so v občinskem središču slavnostno odprli brivsko-frizerski salon.

Ob otvoritvi je šest privatnih brivcev in frizerjev, ki so se

vključili v družbeni sektor, zastoj obrnilo in ostriglo najprej občinske može, potem pa ostale ljudske množice, ki so se udeležile slavnosti.

Potem so se začele težave.

V vasi N., ki je dvanajst kilometrov oddaljena od občinskega središča, so morale šole zapreti za dva dni, ker so imeli otroci tako dolge lase, da sta jih dva brivca, ki so jih v ta namen poklicali iz salona, strigla dva dni in dve noči; tretji dan je namreč obiskal šola okrajni inšpektor.

V trgu S., ki je osem kilometrov oddaljen od občinskega središča, so ženske demonstrirale po cestah z razpuščenimi lasmi.

V vasi M., ki je deset kilometrov oddaljena od občinskega središča, so morali šole zapreti za dva dni, ker so imeli otroci tako dolge lase, da sta jih dva brivca, ki so jih v ta namen poklicali iz salona, strigla dva dni in dve noči; tretji dan je namreč obiskal šola okrajni inšpektor.

Frizerji brivsko-frizerskega salona so bolj in bolj posedali in si pripovedovali vice, si delili 80-odstotna plačila, potem pa 60-odstotna, dokler niso salona zaprli.

P. S.: Vsaka podobnost s katero koli občno je zgolj slučajna.

J. V.

SPLOŠNA UGOTOVITEV: OSEMDESET TISOČ SLOVENSkih DEKLET IN ŽENA SI SAMO SLUŽI KRUH. NJIHOVA »EKSPANZIVNOST« V GOSPODARSTVU IN JAVNIH SLUŽBAH NENEHNO NARAŠČA. HKRATI S TEM PA SE ZARADI SPREMEMJENEGA NAČINA ŽIVLJENJA ZAOSTRUEJO NEKATERI DRUŽINSKI PROBLEMI, KI JIM STARŠI SAMI NISO VEČ KOS. EDEN NAJBOLJ AKTUALNIH JE VARSTVO OTROK. ČEPRAV SMO ODPRLI VELIKO VRTCEV IN UVEDLI SE NOVE, PRIMITIVNEJŠE IN ZATO CENEJŠE OBLIKE VARSTVA, JE V JUGOSLAVIJI ŠELE 3% OTROK V TEH INSTITUCIJAH, V SLOVENIJI PA OKOLI 11%. PRED »FLUKTUACIJO« OTROK IZ VRTCEV! ZADNJE ČASE PA POSEBEJ PoudARJAMO: NOBEN OTROK ZAPOSLENIH STARŠEV NE SME VEČ OSTATI BREZ VARSTVA...

OTROCI V KOLESJU EKONOMIKE

● So ekonomske cene za varstvo otrok na mestu, dokler ni ekonomskih osebnih dohodkov?

● Naj zdrave, delovne starše spremenimo v socialne podpirance zato, ker imajo več otrok, neprimerno stanovanje, ker opravljajo delo, ki je slabše nagrajevano?

● So predvidene ekonomske cene v resnici rezultat ekonomskega izračuna?

● Če napovedovanje novih prispevkov je iz vrtcev v ljubljanskem okraju odneslo 1200 otrok. Kdo jih zdaj varuje?

● Kaj je za občino ekonomičnejše, če že govorimo o ekonomiki: prispevati na primer 15 milijonov za varstvo 750 otrok ali 21 milijonov za varstvo 50 prestopnikov in vzgojno zanemarjenih mladincev?

● Kako naj ljudje verjamejo v dobre namene občine, če ji mora otroški vrtček plačevati 70.000 dinarjev najemnine za prostore?

● Kaj smo v resnici napravili za bolj ekonomično varstvo?

Ta zahteva ni nastala samo na pobudo pedagogov in psihologov, ki pravijo, da pri oblikovanju človeškega značaja odločujoče vpliva okolje do šestega leta, ampak tudi na pobudo samih staršev. Na prioriteten listah potreb stanovanjskih skupnosti so dali prednost otroškemu varstvu, čeprav so se na primer zavzemali tudi za družbeno prehrano, servisne pralnice itd.

Nekdo mora seveda tej zahtevi materialno zadostiti. Kdo, je več ali manj jasno: tisti, ki so zainteresirani za vzgojo zdravih in moralno neoporečnih državljanov, in oni, ki jih neurejeno varstvo otrok posredno prizadeva bodisi zaradi zmanjšane delovne sposobnosti staršev ali premajhne zbranosti pri delu. Se pravi, občinski ljudski odbori oziroma stanovanjske skupnosti in predvsem gospodarske organizacije, medtem ko ustanove nimajo tolikšnih skladov, da bi akcijo lahko gmotno podprle.

Veliko bolj kočljivo je vprašanje, kako nam bo uspelo vse otroke spraviti v varstvene ustanove.

Kolesje ekonomike namreč že zdaj povzroča čuden paradoks. Varstvenih ustanov je premalo, po vsakem povišanju prispevka za varstvo pa je manj otrok v njih. Obstoj vrtcev v Logatcu, na Vrhniki, v predmestju Celja in nekateri ljubljanski, pa je že zaradi premajhnega števila otrok ogrožen.

Zares se je torej treba vprašati, kako urediti otroško varstvo, da otroci ne bodo prepuščeni slabim vplivom ulice ali ceste, prostori, ki so jim namenjeni, pa na pol prazni.

KORAK NAZAJ ZARADI SLABE TAKTIKE

V ljubljanskem okraju so to vprašanje načeli, toda videti je, da samo enostransko. Čisto v redu je, da so si začeli ogledovati tako vzgojo kot varstvo otrok z ekonomske plati. Samo tako se da ugotoviti, koliko nas oboje stane in ali je prispevek staršev sorazmeren njihovim dohodkom oziroma ali je prevelik ali premajhen. S takšnim ekonomskim izračunom se tudi lahko ugotovi, kaj podražuje varstvo in kako ga je treba urediti, da bo čim cenejše in pot v te ustanove odprta slehernemu otroku.

Zal se je to ekonomsko izračunavanje končalo že ob ugotovitvi, da se starši ne zavedajo, kako jim gre družba na roke pri plačevanju otroškega varstva in kako si pravzaprav nekateri na račun te družbene pomoči neupravičeno dvigajo življenjski standard. In zato, pravi, je treba uvesti ekonomsko oskrbovalnino. Tisti, ki je ne morejo plačevati, naj vložijo prošnjo, prinesejo iz svojih ustanov in podjetij potrdila o osebnem dohodku in potem bo občina na podlagi vseh teh papirjev presodila njihovo socialno stanje in jih po lastni uvidevnosti podprla.

Predvidena ekonomska oskrbovalnina je kakopak veliko višja kakor dosedanja, ker vključuje tudi osebne dohodke vzgojiteljev in nabavo učil. V Mostah, kjer so do zdaj starši plačevali po 3.000 do 4.500 din, znaša 8.000 do 9.000 din, na Resljevi cesti v Centru je ekonomska oskrbovalnina v vrtcu celo za 6.500 dinarjev višja (10.500), za dnevne jasi pa za 8.500 din (16.500 din) od dosedanjega vplačila staršev, medtem ko so v jaslji Milana Majcna v

Šiški naračunali ekonomsko oskrbovalnino na 20 do 22.000 dinarjev, če starši samo ob sobotah odpeljejo otroka, za nočne jasi pa 8.000 din.

Ze govorice o teh novih cenah so povzročile med starši velik preplah. Od lanskega junija do sredine septembra se je število otrok v vrtcih zmanjšalo od 5.225 na 3.979. Tisoč dve sto otrok manj že ob napovedanih podražitvah. Kaj šele bo!

PESIMISTIČNE NAPOVEDI

Ni vsakdo tako vedre narave kakor Deželakova Ivanka. Novica o ekonomskih cenah za varstvo otrok je ni spravilo s tira, čeprav bi morala plačevati za sina v jaslji na Resljevi cesti 16.500 din, za malo večjo hčer pa 10.500 din, če ji občina ne bo pomagala.

»Najprej naj me naučijo, kako naj s tremi tisočaki dolga plačujem stanovanje, oblačim tri ljudi in še kuham, potem se bomo pa naprej menili,« se je odrezala pred menoj. Z otroškim dodatkom dobi namreč mesečno 24.000 din, za varstvo otrok bi morala plačevati pa 27.000 din. Njej res ni treba

čini ukvarja z otroškim varstvom pravi: »Iz zdravih, delovnih staršev delati socialne podpirance, saj to je vendar žaljivo. Ze precej šišenskih otrok smo dobili v naš vrtce, pa se ne bom nič čudila, če bodo še prišli. Sploh pa ne razumem, čemu je treba ubirati takšno žaljivo pot. Staršem bi rekli, naj prinesejo potrdila o osebnih dohodkih, da bi pravično odločili, koliko naj prispeva občina individualno za otroško varstvo.«

BO DOM ANGELE OCEPKOVE PRAZEN

V Mostah je veliko otrok in veliko delavskih družin, toda delavske otroke večidel varujejo sosede ali pa so prepuščeni sami sebi. Novi dom igre in dela na Kodeljovem, nekaj sto metrov v stran, pa je skorajda prazen...

To nesmisel nam pojasnjujejo delavke v Saturnusu: »Nam ne nese, da bi plačevale nad tri tisoč za vsakega otroka.«

Predsednik občinskega sveta za varstvo družine in šolski upravitelj na šoli Vide Pregar-

omiliti, ne rešiti, če bi formirali občinski sklad za varstvene ustanove in preko zbora proizvajalcev dosegli, da bi tovarne čimveč prispevale vanj. Samo po tej poti lahko staršem znižamo prispevke za otroško varstvo.

MAJČKENO UPANJE

Saturnus, največja tovarna v Mostah, ki zaposluje tudi največ žena, je pripravljen pomagati, zlasti ker naj bi iz tega sklada predvidoma podpirali vse otroške varstvene ustanove v občini. Veliko njihovih delavk namreč stanuje v okoliških krajih.

Ideja skupnega občinskega sklada za varstvo otrok je osvojena pravzaprav v vseh občinah, ki uvajajo ekonomsko oskrbovalnino. Kakšne zahteve bodo postavili delovni kolektivi, pa se še ne ve. Verjetno si bodo poskušali zagotoviti, da bo denar res porabljen za tisto, za kar ga bodo namenili. Torej predvsem za znižanje oskrbovalnine. Majhna, obenem pa velika zahteva!

Predsednica sveta za socialno varstvo v občini Moste, na

škodi, ki je ni mogoče pokriti z denarjem, ne govorim.

Ne vem, če so podobne izračune napravili v drugih ljubljanskih občinah, vsekakor bi pa ne bili odveč, in sicer preden bodo reševali prošle za znižanje oskrbovalnine. Mogoče bi za ta razgovor kazalo pripraviti tudi spisek moralno ogroženih otrok, in se spomniti, kako da narašča mladinski kriminal in ali je v takšni ali drugačni zvezi s preslabim varstvom otrok?

EKONOMSKE CENE NA REŠETO

Moj osebni predlog: stanovanjske skupnosti, ki so prevzele otroške vzgojne in varstvene ustanove, naj bi dobro pregledale predlagane »ekonomske« cene. Mogoče niso povsem ekonomske? Težko si namreč predstavljam, da bi nočno varstvo dojenčka res stalo 8000 dinarjev na mesec. Kolikor vem, tudi zdravi dojenčki ponoči spi. Ob analiziranju cen pa bi morda prišli še do kakšnih bolj presenetljivih podatkov. Enega sem sama mimogrede odkrila v vrtcu na Resljevi cesti: varstvo je precej dražje kot drugod, ker vrtce plačuje občini Center 70.000 dinarjev najemnine. Zanemiv podatek, ki nekako zamaje prepričanje, da bodo občinski ljudski odbori res storili vse, da ekonomske cene staršev ne bi prizadele. Omaja pa tudi vero v to, da se vse komune zavedajo svoje soodgovornosti za dobro vzgojo mladih. Dejavanja so zgovornejša od besed.

BESEDO TUDI STARŠEM

Nekatere varstvene ustanove bodo že marca uvedle ekonomsko oskrbovalnino, druge aprila. Časa za temeljite razgovore o tem je torej še dovolj. In treba si ga bo vzeti. Treba bo upoštevati tudi mnenja staršev pri slehernem urejanju ekonomskih problemov v teh ustanovah. Lahko uvedemo ekonomsko oskrbovalnino, toda če jih starši ne bodo pripravljali plačevati, kaj bomo s tem dosegli? Če hočemo kot družba otrokom res zagotoviti dobro varstvo in mentalno in fizično zdrave naslednike, ne smemo staršev izločiti iz te družbene sredine.

Prvi resen signal, da je treba ekonomsko kolesje v varstvenih ustanovah zelo previdno uravnati, je velik padec obiskovalcev že ob samem napovedovanju novih cen. S skupno pomočjo bi lahko organizirali nove, cenejše varstvene ustanove po stanovanjskih blokih, občasno otroško varstvo in uvedli morda nove, toda za starše in njihove gospodinjske proračune in potrebe prikladne oblike, ki bi pomagale uresničiti težnjo po splošnem varstvu otrok.

Če je v moštanski občini od 6000 otrok v varstvu samo 751, potem kljub zagotovitvi, da bo občina dosedanjim varovancem prispevala dovolj sredstev, problem varstva še zdaleč ni rešen. Pet tisoč pet sto otrok ne bo od znotraj videlo vrtcev, in od teh jih je prav gotovo vsaj tretjina potrebnih boljšega nadzora med odsotnostjo staršev.

Mislím, da bi tudi za druge občine veljala ta ugotovitev. Ze zato bo treba to varstvo otrok ozledati z vseh plati in vse sklepe demokratično sprejeti, ne pa v ozkem krogu ljudi, ki morda najboljše mislijo, vendar že z enim premalo premišljenim sklenom povzroče več škode kakor koristi.

MARIOLA KOBAL

skrbeti. Vsaj dokler se moč ne vrne od vojakov. Druge matere so v večjih skrbih.

Upravnica Doma Milana Majcna v Šiški je med slavošpevom občinskemu ljudskemu odboru, ki bo baje vsem prisilcem za regres nekaj prispeval in ki kaže nadvse veliko razumevanje za otroško varstvo, mimogrede povedala tudi tole:

»Matere hudo tožijo. Negotovost, kako bo s plačevanjem vrtca, jih bega. Pišejo, seveda pišejo prošnje, naj bi dobile popust pri plačevanju — ja, kakol pa naj delavke in prodajalke plačujejo za celotedenske jasi 22.000 din na mesec, če komaj toliko zaslužijo, ali pa druge po osemnajst tisoč za dva otroka, za še gospodinjsko pomočnico dobe za ta denar. (Ta jim poleg vsega drugega dela lahko pazi tudi na otroka!) Nekaj pa jih noče prositi za podporo. Pravijo, da jih je sram.«

In najbrž te matere trkajo na vrata vrtca Dune Ščurkove za Bežigradom, kjer za zdaj še ne mislijo povišati cen. Ančka Čerinova, ki se v bežigrajski ob-

čeve Štefan Trobiž je zaskrbljen: »Bojim se, da ne bo z našimi otroškimi vrtci tako kakor z Domom Titove mladine, ki so ga lani pokopale ekonomske cene. Občine niso hotele plačevati 32.000 din na mesec, starši pa niso mogli. Kje so zdaj ti otroci, ki so nadvse potrebni skrbne vzgoje, večidel so vzgojno zanemarjeni ali prestopniki, ne vem. Najbrž so jih dali v rejo družinam, da bi stroške zmanjšali, nihče pa ne vpraša, kaj bo iz teh otrok?«

Po mojem nima smisla uvažati ekonomske cene za otroško varstvo, dokler nimamo ekonomskih dohodkov. Bojim se, da bodo vse te novice povzročile več škode kakor koristi. Ravno zdaj se sprašujemo, ali kaže doigrati Dom Angele Oepkove. Dnevna oskrba bo stala mesečno najmanj 10.000 do 12.000 din, kdo bo pa hotel toliko plačati? Ni dovolj, da občina socialno podpre tiste, ki so tega nujno potrebni, tudi drugi starši ne bodo zmogli tolikšnih izdatkov. V Domu pa bo za 180 otrok prostora.

Delno bi se dalo probleme

katero sem se obrnila po razgovoru s tovarišem Trobižem in z delavkami, gleda vedro v prihodnost:

»Vem tole: preventivno varstvo veliko manj stane kakor kurativno. Naj bodo ekonomske cene takšne ali drugačne, dolžni smo staršem pomagati pri plačevanju, če sami ne zmorejo.«

Iz predala je vzela neke papirje in nadaljevala:

»Glejte, za 721 otrok nas je lani stalo varstvo petnajst in pol milijona, za 50 vzgojno zanemarjenih otrok in prestopnikov smo plačali pa 10 milijonov, čeprav je bila ekonomska oskrbovalnina uvedena šele v drugi polovici leta. Letos nas bodo stali enainvajset milijonov. Starši ne morejo sami plačevati po štirideset do petdeset tisoč mesečno. Tele številke vsakomur pokažem, ki bi rad staršem naprtil vse stroške za otroško varstvo. Prepričana sem, da bi od teh otrok, ki jih imamo po vrtcih, v teku enega leta veliko prišlo v vzgajališča, ker imamo že sedaj težave z njimi. To bi pomenilo nove milijone stroškov, da o moralni

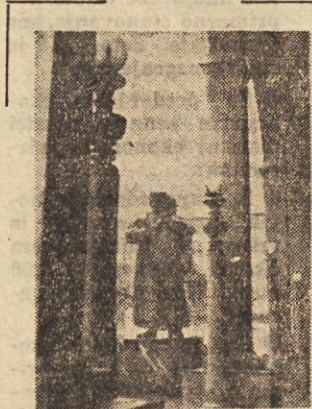

Podčrtan stavek iz novinarjeve beležnice:

Od lanskega junija v KRAJU živahne razprave o občinski kulturni politiki!

POL LETA RAZPRAV... IN USPEH?

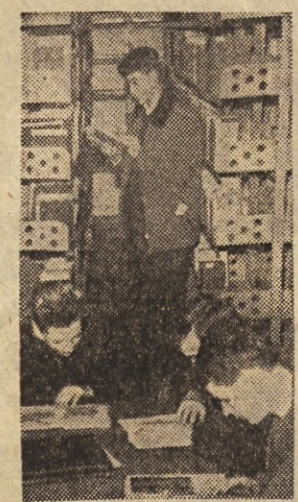
Razprava občinskega ljudskega odbora o vzdrževanju in pridobivanju kulturnih prostorov zaenkrat še brez »posledic«

Več predlogov za finansiranje kulturne dejavnosti. Delovni kolektivi za neposredno namensko dotiranje. Po vzoru Iskra — predstava v gledališču! Ali: Knjižnica je uredila kolektivom 12 strokovnih knjižnic in prejela za to uslugo plačilo od kolektivov.

Za celotno kulturno dejavnost je lani občina dala toliko kot za šolo v Stražišču. Letos potrebe enkrat večje — 79 milijonov

6000 delavcev stane izven občinskega središča

Kulturne ustanove naj bi zato nudile strokovno pomoč vsem krajevnim kulturnim središčem. Matična knjižnica je doslej to idejo najlepše realizirala.

Za likovne razstave v Kranju vedno več zanimanja. V nekaj letih porast obiskovalcev od 15.000 na 124.000.

KLUB KULTURNIH DELAVCEV NAJ BI IZPODBUJAL JAVNO KULTURNO POLEMICO V GORENJSKEM GLASU PA TUDI V OSTALEM SLOVENSKEM TISKU

Začelo se je lansko leto, junija. Takrat so v Kranju prvič širše razpravljali o kulturi in njenih problemih s sodelovanjem več družbenih faktorjev. Vprašanja so se vrtela okrog najbolj perečih problemov: sredstva, potrebe, realne možnosti, utrditev in poživitev celokupnega kulturnega življenja v kranjski komuni. Do danes je preteklo dobrega pol leta. Razumljivo, prekratek čas, da bi vse ideje in sklepi postali tudi realna stvarnost. Nedavni podobno zastavljeni razgovor pa je le pokazal, da so se stvari pomaknile naprej. Glavna ugotovitev: indiferentnost družbenih organizacij in s tem komune kot celote do kulture in njenih problemov je prenehala biti tista nepremagljiva ovira, ob katero so se zaman zaletavale vse tolikokrat izrečene želje in zahteve po nujni ureditvi stanja na kulturnem področju. Razen konkretnih rezultatov je glavna vrednost v tem, da se o kulturi danes razpravlja povsod, včasih resda še načelno, a pogostejše že zelo konkretno.

Morda za začetek ne bi šli takoj na ugotavljanje, česa je v Kranju dovolj, česa primanjkuje, kje so potrebe in koliko je denarja za njih uresničitev. Misliti, da je prav tako kot pritisk navzven nujno tudi kulturo utrditi in organizirati v samem njenem izvoru, to se pravi znotraj institucij in v njihovem medsebojnem odnosu, si skuša v Kranju najti vse možne poti do uresničitve. Prav to, da kljub pomanjkanju sredstev razmišljajo o nekaterih premikih, ki bi zagotovili smotno razširitev kulturne dejavnosti v mejah celotne komune, daje vsem tem razpravam značilen prizvok. Konkretno: gre za utrditev kulturnih ustanov posameznih dejavnosti in njihove pomoči kulturnim žariščem v manjših krajih, za medsebojno povezavo, za čimbolj enoten in učinkovit nastop kulture. To tudi niso več samo besede. Kranjska knjižnica je nedvomno postala center vsega knjižničarstva v komuni, skrbi za razvoj manjših knjižnic, ustanavlja nove, ima organiziranih 20 potujočih kovčkov. Tudi Prešernovo gledališče s gostovanji, predstavami za kolektive, pa Svet Svoboda, po svoje rešujeta to povezavo med centrom in okolico. V tem smislu naj bi se razvile tudi druge dejavnosti. Tako bi lahko res v pravem pomenu besede govorili o usmerjanju kulture.

Ta sistem nosi s seboj celo vrsto vzporednih pridobitev. Ugotavljanje potreb po določenih kulturnih prireditvah in akcijah je vsekakor zelo olajšano, možno je mnogo podrobneje govoriti o programu in vsebini dela, večje so možnosti za neposrednejše kulturno in estetsko vzgojo in pridobivanje novih odjemalcev kulturnih dobrin.

Če še nekoliko nadaljujemo to načelno debato — ki ima seveda tudi že svoje stvarne rezultate, vendar v celoti le še marsikaj manjka za dokončno formiranje takega širkega koncepta kulturne dejavnosti — se moramo nujno spotakniti že ob denar oziroma ob upravljanje z denarjem. Pustimo še za trenutek ob strani vprašanje, od kod in kako sredstva, ampak ostanimo pri načinu poslovanja z denarjem znotraj institucij in v odnosu do plačnika oziroma odjemalca kulture. Tudi tu se namreč morajo spremeniti odnosi. Tako široka dejavnost nujno zahteva nek dolgoročni program in je zato tudi vnaprej vsaj delno napravi proračun. Na osnovi tega proračuna za določene dejavnosti, ki seveda temeljijo na konkretnih potrebah in zahtevah, so lahko zahteve po plačevanju konkretnega dela mnogo bolj upravičene in utemeljene. Sistem plačevanja nekega kulturnega dela, dejavnosti in ne več avtomatično dodeljevanje določenega zneska kulturni ustanovi, ki se večkrat porabi v večini za osebne dohodke je prav gotovo eden od pogojev za spreminjanje odnosov med komuno in kulturnimi institucijami. Če se odnos komune morda tudi zaradi objektivnih težav kljub temu ne spremeni, je konec koncev ob prikazovanju utemeljenih potreb, načrtov in upoštevanju objektivnih možnosti tudi možno sprožiti vprašanje o spremembah v delitvi dohodka v komuni. Na drugi strani pa mora biti seveda kulturna institucija sposobna smotno upravljati z denarjem, ki ga dobi in iskati, če je to možno, tudi lastna sredstva. (Za primer naj spet navedemo kranjsko knjižnico, ki je ustvarila lani 4 milijone lastnih sredstev — od gospodarskih organizacij so dobili za ureditev 12 strokovnih knjižnic 1 milijon, drugo pa za ureditev centralnega okrajnega knjižnega kataloga strokovnih knjig in za ureditev pionirske knjižnice (plačnik okraj) in z povečano izposojevalnino od knjig).

V trenutnih razmerah je nedvomno ekonomsko izračunavanje kulturne dejavnosti vnaprejšnje težaven in delikaten proces, ki ga na eni strani ovira sedanja miselnost, ko smo pač navajeni, da dobimo toliko in toliko in potem na osnovi tega delamo načrte, včasih ne glede na dejanske potrebe in kvaliteto, na drugi strani pa je nevarnost, da bodo naše zahteve pretirane. Kljub temu pa je plačevanje po dejavnosti, pač v danih možnostih, treba uvesti. Svet Svoboda v Kranju je pri razdeljevanju sredstev tudi že upošteval to možnost

in dodeljuje sredstva posameznim društvom za nazaj, za trimesečno konkretno dejavnost. Prav tako je to lahko stimulans za kvaliteto, ker za manjšo kvaliteto bo najbrž plačnik dal tudi manj sredstev. Vprašanje je na primer ali se že tudi v sedanji situaciji Prešernovo gledališče v Kranju lahko zelo pohvali s skrbjo za kvaliteto, če je v letošnji sezoni naštudiralo že 6 premiev. V težavnih razmerah, v kakršnih je gledališče glede kadra, je verjetno na račun kvantitete padla kvaliteta, kar zmanjšuje obisk in s tem vlogo gledališča.

Kranj je pač nedvomno mesto, katerega kulturne potrebe niso majhne. Te potrebe skuša zadovoljevati vrsta ustanov (gledališče, knjižnica, muzej, glasbena šola, Svet Svoboda), o problemih posameznih dejavnosti pa so zlasti v zadnjih mesecih razpravljali tako v ideološki komisiji SZDL, svetu za kulturo kot na Svetu Svoboda. Največ, kot povsod, o finančnih težavah. To zavira nadaljnji širši razvoj, utrditev kulturnih žarišč in celotne kulturne dejavnosti, ki kljub določenemu razvoju za Kranj ni zadovoljiva in se zanjo daje vse premalo sredstev. Kljub določenim spremembam v zadnjem času gre še vedno za vprašanje pravičnega vrednotenja kulture in s tem v zvezi materialne osnove zanjo. Ne glede na porast potrošnikov kulturnih dobrin — zelo živahna je dejavnost glasbene šole in tudi odmev na njene prireditve dokaj velik, gledališče ima 5 abonmajev za kolektive, število obiskovalcev v knjižnici se večja, razstave v muzeju pa je lani obiskalo 124.000 ljudi (zavidanja vredno število) — je tu še dolga vrsta ljudi, ki jih je treba še pritegniti z razširjeno in kvalitetnejšo dejavnostjo, jih vzgajati in nuditi možnosti za estetsko vzgojo, ker ne gre samo za prireditve in predstave. Z ustanovitvijo pionirske knjižnice bo dan nov po-

goj za tovrstno delo, razširila pa naj bi se tudi vloga kluba kulturnih delavcev, medtem ko je gledališče z vsakotedenskimi urami pravilic v Kranju in drugih krajih uspešno začelo z vzgojo najmlajših. Za vse to in zlasti če bodo skušali realizirati širšo dejavnost tudi izven centra, pa so potrebna dokaj velika sredstva. Glede na materialno moč komune so sredstva za kulturo celo manjša kot v nekaterih slabše razvitih komunah (leta 1960 je šlo samo 0,14 narodnega dohodka za kulturo). Sredstva dotečajo le iz občinskega proračuna. Ta je znašal lansko leto 1.230.000.000, za kulturno dejavnost pa je bilo dodeljenih 42 milijonov. Če pogledamo samo en primer: da dobi ena sama šola (v Stražišču) 40 milijonov (s čimer seveda ni rečeno, da dobi vse šole toliko in da se tako rekoč kopljeje v denarju) je to dokaj zgovoren primer neskladja samo med kulturo in prosveto, da ne govorimo med kulturo in gospodarstvom. Ali ni tu že mogoče sprožiti vprašanje o spremembah v delitvi dohodka? Vendar iščejo v Kranju tudi druge rešitve. Vse razprave o večjih denarnih sredstvih, so imele za osnovo možnost ustanovitve posebnega sklada za kulturo, ker sredstva iz občinskega proračuna ne bodo zadostovala za razširjeno kulturno dejavnost, zlasti, ker se celo vrsta pristojnosti z okraja prenaša na občino, medtem ko finančna sredstva ne.

Kakšno obliko naj bi imel ta sklad — ali kot samostojen organ ali pri Sve-

tu za kulturo — še ni dokončno sklenjeno. Važna pa je predvsem ugotovitev, da neke vrste sklad mora biti. V njem naj bi se zbirala tako sredstva za dejavnost kot za investicije, ki so doslej bile zelo nenačrtne. V sklad bi se dotečala sredstva predvsem iz gospodarskih organizacij, toda ne v nekem procentualnem odnosu, ampak namensko dodeljena. N. pr.: gledališče nudi Iskri toliko in toliko predstav za katere plača toliko in toliko in to bodisi v sklad ali direktno gledališču. Tako široko in neformalna organizacija sklada je nedvomno pozitivna za njegov razvoj in poslovanje.

Razgovor o kulturni problematiki v Kranju, ki ga je organiziral Občinski sindikalni svet, je povsem jasno pokazal predvsem eno: da se o kulturi razpravlja na vedno širši osnovi in da so te razprave prinesle tudi že nekaj konkretnih rezultatov, kar vse kaže na odločno utemeljevanje po odpravi neskladnosti med razvojem kulture in ostalimi vejami družbene dejavnosti. Se je vrsta nerešenih problemov, med njimi vprašanje prostorov in domov, o katerih se je doslej premalo razpravljalo, pa ureditev nekega informativnega in koordinacijskega centra, ki bi skrbel za pravilno porazdelitev prireditve in predstav, pa vprašanje kvalitete zabave mladine — a vendar določen optimizem ob tem javnem in demokratičnem razpravljanju za pravičnejše vrednotenje kulture morda le ni čisto neutemeljen. V. SAMIDE

JAVNO MNENJE

Vse širše in pogostejše javno razpravljanje o zapleteni problematiki družbene prakse na področju kulture se žal ne odraža dovolj v našem tisku. To družbeno gibanje, ki se je sicer začelo skromno, a že kaže znake svojega razraščanja, vedno večjega medsebojnega vplivanja, torej zaznava vse širšo demokratizacijo življenja tudi na tem področju, najde v našem tisku (a še vedno več v osrednjem kot lokalnem) največkrat le prostor za zapisek kronista. Zlasti iz lokalnega tiska izvemmo največkrat le to, da so neke razpravljali tudi o kulturi med drugim, ali celo samo o njej, a ta vest je preborna, da bi vplivala na formiranje naših družbenih kriterijev na področju kulturnega življenja.

In vendar se ob vseh teh javnih razpravah postavlja družbenemu tisku vrsta zanimivih vprašanj: N. pr. katere družbene sile in koliko so se že doslej angažirale pri teh obravnavah, kaj kažejo globlje, temeljitejše analize kulturnega življenja v posameznih komunah, kakšna je njegova materialna osnova, kakšna zavest vlaganja sredstev za njegov razvoj in usklajevanje z ostalimi družbenimi razvojem itd. Vprašanja, ki terjajo seveda študioznejšo obravnavo, boljšji kontakt tiska s tistimi, ki dajejo pobudo za take razprave, večjo pomoč in angažiranost le-teh v tisku.

A na vrsti razgovorov o kulturnem življenju v posameznih komunah da-

nes največkrat ne srečujemo predstavnikov lokalnega tiska, kot da tisk ni prav tako neke vrste kulturna ustanova pomembnejša še celo zato, ker bi morali ovrednotiti tudi njegov vpliv, njegovo vlogo posrednika in pobudnika javne razprave o kulturnih problemih kraja, občine, in zakaj ne tudi o problemih naše nacionalne kulture. Odsotnost tiska pri takih razpravah pa ne gre vedno na račun tiska. Skratka, pozabili so nanj, na to, da bi vsaka javna razprava, ki je logično vedno po svoji naravi utesnjena v ožji ali širši krog ljudi, dobila pravo obeležje javne razprave lahko prav šele v tisku.

Če je ponekod lokalni časopis še ob strani takim javnim razpravam tudi iz lastne nezainteresiranosti, drugod vidi le probleme okrajnega središča in tako razmišljajo druga močnejša občinska središča hočeš nočeš o lastnem listu. Zopet drugje pa zaradi tega, ker se družbene sile ne niso angažirale pri reševanju problemov kulture, tudi sam lokalni tisk ne spodbuja takih obravnav, čeprav življenje samo ponuja vrsto perečih problemov. Tudi mnogi listi delovnih kolektivov še premalo obravnavajo probleme družbenega standarda, zlasti kulturne potrebe svojih članov.

Zelja po več javnih, tudi tiskanih razpravljanih o kulturi nalaga seveda tudi kulturnim delavcem dolžnost večjega vključevanja v javno razpravo, polemiko, javno vred-

notenje kulturnih dogodkov. V Kranju so predlagali, naj bi kulturno polemiko spodbudil v Gorenjskem glasu Klub kulturnih delavcev. Ob tem nekateri izražajo zaskrbljenost za nevarnost subjektivnega vplivanja in usmerjanja kulturne dejavnosti. Toda, ali niso tudi sicer naše javne razprave soočenje različnih subjektivnih mnenj, pogledov, stališč? Kaj drugega torej v tisku ne morejo biti. Važno je, da ne ostanejo osamljena, brez širšega odmeva med javnimi in kulturnimi delavci.

Javni razgovori o kulturi v Mariboru so opozorili na funkcijo, ki jo bo odslej odločujoče odigrala (med drugimi merili ocenjevanja seveda) tudi časopisna kulturna kritika, tako gledališka, koncertna kot likovna. To nalaga morda le večjo odgovornost našim kritikom, a ne kot bi morda nekdo mislil — opozorilo kritikom, češ bodite zdaj blagi, od vas smo odvisni. Neka predstava celjskega gledališča je bila menda slabše ocenjena (ali repertoarno ali uprizoritveno, tega ne vem) v Celjskem tedniku in »zato je bil ponekod obisk teh njihovih predstav menda slabši«. Tako pravijo. Ta ugotovitev je izzvenela kot očitek kritiku — a mislim da s tem nismo na pravi poti. Končno je kritikova dolžnost opozarjati ne le ustvarjalce na slabosti, temveč tudi gledalce same usposabljati za lastno kulturno vrednotenje.

Ob koncu še misel o »komunalnih« kriterijih za vrednotenje kulturnega življenja in dogajanja. Zapriganje sicer javne polemike na ozko področje lokalnih razmer za vsako ceno in vedno, bi bilo gotovo škodljivo. Nespodbušno! Izgubiti izpred oči dejstvo, da je kultura nacionalna in občečloveška tvorba, bi bilo resda nevarno ob vsej decentralizaciji kulturnega življenja. Le na tej relaciji bomo lahko skupaj formirali naše družbene kriterije za vrednotenje kulture. S. GASPERŠIČ

NEZNANKA NAŠIH DVORAN

Bili smo in smo še danes navajeni, da je občinstvo tisti del sleherne prireditve, ki je pač nujen potreben in za katerega se nam zdi samo po sebi umevno, da je. Če pa ga kljub temu ni — in zadnja leta se to dogaja vedno pogosteje — tedaj si pravimo, da ni bilo dovolj obveščeno, da se ne zanima za stvar, da se ne zaveda svojih kulturnih dolžnosti, da je torej tako ali drugače krivo, ker ga ni bilo. Bili smo in smo še vedno navajeni, da s tako stereotipnimi besedami (ki skrivajo še mnogo bolj stereotipne misli), postavimo zadevo ad acta. Naj se ukvarjajo z njo tisti, ki so za to reči pristojni. Medtem pa nam je problem zrased iz začetnih anomalij v splošen pojav in ne da bi se tega natančno zavedali, postal vprašanje številka 1 naše sedanje in prihodnje publike, Ostrina, s katero se zastavlja, ni le plod dejanskih okoliščin in vzrokov, temveč tudi posledica skoraj petnajstletnega premora, med katerim smo naniž pozabili ali pa se z njim ukvarjali samo ob robu in mimogrede.

Bilo bi napak in mnogo preveč ozko, če bi si vprašanje razdelili na zvrsti in si ga skušali pojasniti posebej z očmi gledališkega ali glasbenega delavca in spet zase skozi očala likovnika. Problem je en sam, trdno povezan in zato toliko bolj zapleten. Sicer se bomo v našem razmišljanju res ustavili samo ob problemu koncertne in operne publike, a zgolj zato, da se nam misli ne izmuznejo iz rok in ne zaidemo preveč na široko. Kar bomo zapisali, niso zaključki, temveč začetki razglabljanj, ki se jih bo naša kulturna javnost morala lotiti kolikor mogoče hitro in kolikor mogoče resno, če naj se izogne razmeram do katerih v skrajni konsekvenci pripelje razpoka med umetnikom in občinstvom.

Gneča za maloštevilne vstopnice — prazna dvorana!

Približno v zadnjih dveh mesecih — vzemimo si le droban, vendar dovolj značilen primer — smo bili v ljubljanski Filharmonični dvorani priča trem, nadvse zanimivim koncertom. Prvega je priredilo Društvo glasbenih umetnikov Slovenije: Bila je nedeljska matineja Händlovih del — primerna za našo mladino, še celo za tisto iz gimnazij in univerz in dostopna marsikomu, ki med tednom ne utegne — dvorana pa je ostala skoraj prazna. Kmalu nato smo poslušali abonmajske simfonične koncerte z nam že znanimi in tudi sicer zelo uglednim francoskim dirigentom — kljub temu je dobra polovica dvorane ostala nezasedena. Sredi decembra pa je Filharmonija priredila dva večera mladih umetnikov s svojim orkestrom (oranžni abonma) ter si tako zagotovila zanimanje širšega kroga glasbenih ljubiteljev, ki so kupili vse preostale vstopnice — toda v dvorani je bilo obkrajeno mnogo praznih sedežev rednih abonmentov.

Skušajmo analizirati našeta dejstva: očitno je, da se rednih abonmentov koncertnih obiskovalcev polšača utrujenost; nedeljska matineja in primer z znanim francoskim dirigentom pa dokazujeta, da tudi širšim popularnejšim programom in bolj zvenčim imenom dostopni krog poslušalcev ne more ali ne zmore več obiskovati koncertov. Tako je ob oranžnem abonmaju nastala pred blagajno gneča zgolj zato, ker je bilo na voljo le nekaj preostalih vstopnic in žal ne zategadelj, ker bi bilo zanimanje občinstva kar nenadoma poskočilo.

Koncert za dvorano in spanje?

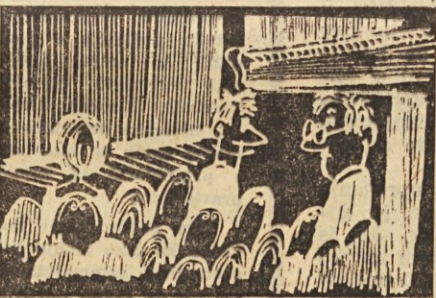
Poizkusimo se izogniti nejevoljnemu zamahu z roko, češ saj pravim, naša publika, in si pogljemo stvar nekoliko pobliže. Pravimo, da je čas dragocen in nemara med nami ni človeka, ki bi ga imel kar dovolj. Število tistih, ki danes poleg svoje redne opravljajo še kako honorarno službo je izredno veliko. Družbena aktivnost ljudi danes tudi zavzame zelo dosti prostega časa. In prav tako je mnogo tistih, ki bi si radi s študijem izboljšali svoj položaj. Človek je seveda že po osemurni službi dovolj utrujen, kaj šele, če je njegov delavnik razširjen kar na ves dan. Seveda bi mu težko zamerili, če zvečer namesto na koncertu, zaspi raje doma ali če se mora na ljubo večerni šoli odpovedati prireditvi, ki bi jo morada rad obiskal. Nemara bi bil utemeljen ugovor, da ogromna večina takih ljudi na koncerte tudi brez tega ne zahaja. Nesporno pa je tudi, da bi prav iz njihovih vrst lahko in morali dobiti dobri del občinstva, o katerem sanjajo že celih petnajst let.

Vendar tudi vrste ljudi preveč zaposlenih z družbenim delom, dodatnim honorarim delom ali lastnim izobraževanjem niso tako zelo enotne, kakor je videti na prvi pogled. Med njimi je na primer nastal že droban sloj posameznikov, ki so prepričani, da njihova življenjska raven ali nemara položaj terjaja od njih, da sleherno sezono na sejen kupijo toliko in toliko abonmajev, ki pa se jih potem redko, celo zelo red-

ko poslužijo. Ta vrsta ljudi je sicer dovolj maloštevilna in ji zato ne smemo pripisovati večjega pomena. Za njeno miselnost (in potemtakem tudi za vlogo, ki jo igra v krogu naših rednih kulturnih odjemalcev) pa je nadvse značilna nenehna težnja, da bi veljala za kulturno ugledno in spoštovano vredno. Resnični, živi kulturi, ne dela nobene usluge s svojimi sicer plačanimi toda redko zasledenimi sedeži, in sicer glasnim, a le kdaj pa kdaj iz lastnega zraslim razpravljanjem o perečih vsakdanjih problemih.

Mnogo bolj zapleteno in nevarno pa je vprašanje kulturnih delavcev. Precej znano je, da bi med obiskovalci kakega koncerta ali operne predstave težko našli kaj več kot deset ali dvanajst — na priliko univerzitetnih profesorjev. Ta dovolj žalostna, čeprav marsikdaj razumljiva resnica, je nevarna toliko bolj, ker lahko namesto univerzitetnih, zapišemo gimnazijskih ali še kako drugače. Najbolj absurdno pa je prav gotovo dejstvo, da opernih in koncertnih prireditev naši glasbeni pedagogi (od tistih, ki učijo na osemletkah do vzgojiteljev na visokih in najvišjih zavodih), skoraj sploh ne obiskujejo ali pa vsaj v zelo majhnem obsegu in zelo

Izposojena karikatura — študentski abonma

— Kako to, da nas je tako malo?
— Moč navade, Spricao.

redko. Vzrokov za to je očitno mnogo in glavnega med njimi smo že omenili: plače prosvetnih delavcev so zaenkrat še vedno take, da skoraj nujno navajajo k iskanju honorarnih zaposlitev, torej k preobremenjenosti.

Ta preobremenjenost pa ima še svojo drugo in tudi posebno neprijetno plat: glasbeni pedagogi se tudi v honorarnem delu ukvarjajo predvsem s poučevanjem glasbe. Tako si ne le prehitro izčrpavajo zmogljivosti in sposobnost živga, neposrednega, torej primerne posredovanja svojega predmeta, temveč se tudi preutrujajo z glasbo in si jemljejo še tisti zadnji prosti čas, v katerem bi se nujno morali izpopolnjevati, širiti obzorje in tehtati lastno delo, njegove dobre in slabe plati. Ne bo težko razumeti, da človek, ki osem in tudi več ur na dan, šest ali celo sedem dni na teden, nenehno ukvarja z glasbo in to v tisti najbolj naporni in najbolj zahtevni obliki nenehne stika z vedno novimi mladimi ljudmi, ki terjajo čelga človeka in popolno odgovornost za svoj razvoj — da tak človek tudi pri najboljši volji ne duševno in tudi fizično ne bo sposoben spremljati domačih glasbenih dogodkov, jih presojati, kaj šele da bi se lahko resno zanimal za vso skoraj nepregledno in marsikdaj zelo nejasno izoblikovano problematiko modernega glasbenega ustvarjanja in življenja. Vse to pa v sicer poljudni, toda še vedno dovolj temeljiti obliki zahteva mladi človek od svojega učitelja, ki mu mora znati dokazati in ga s tem dokazom tudi prepričati, zakaj je ta ali oni pojav (pop evka, predstava, skladba, ki smo jo slišali) negativen in kje so nevarnosti, ki nam jih prinaša.

Kakšni bodo odgovori na kulturne dogodke

Četudi pozabimo na škodo, ki jo mora zato utrpeti sam glasbeni pouk in spregledamo še celo vrsto vzrokov, ki gotovo tudi povzročajo tak vsesplošni

»bojkot« glasbenih prireditev — ostane neodgovorjeno in tudi nerešeno tisto najbolj občutljivo ter v širšem pomenu tudi najpomembnejše vprašanje: ali lahko glasbeni pedagog, ki sploh ni povezan z živim dogajanjem in problemi, kakršne prinaša sleherna kulturna sezona — ali lahko tak pedagog še pravilno in v polnem pomenu opravlja svoje delo. Konec koncev je namen njegove vzgoje vendarle v tem, da ustvari in razvija v mladem človeku interes ter nujno potrebo po živem stiku z glasbo. V njem mora razvijati človeka, se pravi, mora mu pokazati in povedati, kaj je in kje je lepota resnične glasbene umetnosti, kakor jo srečujemo dan za dnem in leto za leto v koncertnih dvorinah, po radiu ali v gledališču. To je slej ko prej edina pot, če si hočemo ustvariti dovolj obširen in dovolj zavesten krog glasbenega občinstva.

Priznati je treba, da so načrti, ki smo jih sestavili z veliko ljubeznijo, toda s preamajnim upoštevanjem stvarnosti, rodili le malo sadov. Fiziognomija naše publike danes še zdaleč ni taka, kot jo hočemo in moramo doseči! Koncertno občinstvo na primer (in menda se ne bomo preveč pregrešili, če trdimo, da tudi z opernim ni mnogo bolje), sestavljajo danes še vedno predvsem ljudje, ki so obiskovali glasbene prireditve že pred desetimi, petnajstimi in celo več leti. »Podmladka« je še vedno bore malo. Kako je s šolsko estetsko vzgojo, nekoliko že vemo. Da pa tudi ljudi iz delovnih kolektivov nismo znali pritegniti, ni toliko ali pretežna krivda največkrat slabo organiziranih in kdaj pa kdaj ne s posebnim okusom programiranih »ljudskih« koncertov, temveč so vzroki mnogo globlji. Ob pogledu nazaj si moramo pogosto priznati, da smo pričakovali nekaj popolnoma fiktivnega: pričakovali smo, da se bo slednji delavec, ki nemara komaj obvlada osnovnošolsko znanje in ga v kinu navdušujejo westerni in osladna nemška plaža, da bo tak delavec na prvi naš poziv, ali kar na kratko časopisno notico, prišel v Slovensko filharmonijo poslušat koncert — pa čeprav samo Strausovih valčkov. Tako enostavna kulturna problematika spet ni, še celo ne pri nas, kjer se zavedamo, da je umetnost lastnina nas vseh in ne privilegiranih posameznikov. Ni naš namen in bilo bi nepravilno oporekati obstoj eksperimentalnih gledaliških, literarnih ali glasbenih skupin, tako imenovane avantgarde, ki stopa prva in skuša širiti obzorja. Resnično živi kulturi je potrebno oboje in res je tudi, da ni sleherna prireditev za sleherno občinstvo. Skrajno kratkovidno bi bilo zanemarjati eno zaradi drugega ali obravnavati eno brez drugega.

Sijajen obisk Perkove razstave v kavarni Union

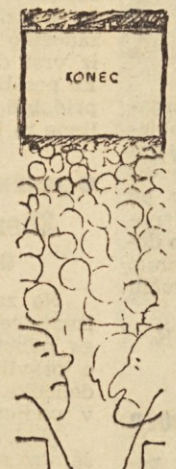
Razočarani — zaradi pol dnevnice

Toda vrnimo se k našemu problemu. Če glasbenega (pa tudi kakega drugega) občinstva iz delavskih vrst ne sestavljajo ljudje, o katerih smo že govorili, to še nikakor ne pomeni, da ga tudi ne bodo mogli sestavljati. Veliko vprašanje je le, ali se bomo takim ljudem lahko približali zgolj s prijemi, kakršne smo uporabljali do danes (časopisni članki, radijske objave) in ali ne bi bilo smotnejše pritegniti med glasbeno občinstvo najprej tiste, katerih izobrazba in obzorje — torej kulturna osveščenost — sta že dosegla stopnjo, kakršna je lahko izhodišče za estetsko uživanje umetnosti. Le-ti bi lahko svojim delovnim tovarišem mnogo bolj naravno posredovali vtise in doživljanje z glasbenih prireditev ter tako hitreje in prepričljiveje opravili delo, ki smo

ocene informacije

Dve mednarodni nagradi

Francosko jugoslovanski film »Ograda«

Na prospektu piše, da sta scenarij za francosko-jugoslovanski film »Ograda« napisala Francoza Armand Gatti in Pierre Joffroy, da ga je prvi tudi režiral in da v njem nastopajo francoski in jugoslovanski igralci, kot je Hans Kristian Blech, Jean Negroni, Stevo Zigon, Tamara Miletić, Maks Furjan in drugi. Film je prejel na filmskem festivalu v Cannesu »Nagrado piscev za film in televizijo«, na festivalu v Moskvi pa srebrno medaljo za režijo.

S to filmsko dramo so se ustvarjalci oddolžili spominu vseh umrlih v nemških koncentracijskih taboriščih. Že po prvih prizorih je gledalcu jasno, da ima opravka s piscema, ki sta pošteno, iskreno in obtožujoče posegla v življenje internancev ter se pri tem dotaknila najbolj bolečih momentov, kot so medsebojni pokoli za ohranitev lastnega življenja, zloraba deklet

ter strahotno uničevanje v plinskih celicah. To je desetokrat obdelana, a je vendar še vedno aktualna, boleča in opominjajoča.

V delu je težko ločiti posameznika od množice, pokot je sameznik hotenja od hotenja celote, posamezno akcijo od organizirane in enotne uporniške dejavnosti. Živeli in trpeli so pod istim gestapovskim bičem, brezime ne številke, nagnetenje iz vseh strani Evrope. Veliko med njimi jih je izginilo v plinskih celicah, tudi oba protagonista: francoski Zid in mlada Poljakinja, Nekaj pa jih je vendar ostalo in njihova akcija ni bila zaman.

Pomen filma je predvsem v njegovi literarni zasnovi. Režiser in igralci pa so s svojim sodelovanjem dali tudi zasnovi adekvaten izraz. S tem so ustvarili delo, ki pokoli za ohranitev lastnega življenja, zloraba deklet upravičeno nagradili. B.

Razstava v kavarni

Ni potrebno, da bi posebej opozarjal na razstavo akademikega slikarja Lojzeta Perka v šahovski sobi kavarne »Union« v Ljubljani, ker jo obišče takole po 500 ljudi na dan, ob nedeljah pa 1000...

Lojze Perko razstavlja v Ljubljani

Med živimi slovenskimi slikarji je Perko gotovo med tistimi, ki znajo poslikati pot do ljudi, od tod njegova velika priljubljenost pri določeni vrsti občinstva in tudi listki »PRO-DANO« na razstavljenih slikah. Zadnja poteza — prirediti svojo razstavo v kavarni, je gotovo originalna in kot kaže sam odziv med obiskovalci, prav gotovo tudi utemeljena v našem času. Pustimo ob strani, da Jakopičevega paviljona v plemeniti osamljenosti ti-volskega parka ni več — tudi če bi bil, je ogled slik sredi živahnega okolja Unionske kavarne doživetje prav posebne vrste. Moram reči, da me je presenetil prostor sam in pa barvni

vtis, ki ga ob vstopu napravijo podobe; nekaj, česar smo se že zdavnaj odpeljali.

Razstava z 26 deli (oljne slike) je pravzaprav retrospektivna. Začenja z ženskim portretom iz leta 1938 in nam prikazuje profil slikarja do današnjih dni. Recimo slikarjevemu načinu izražanja postimpresionizem, toda s tem nismo povedali prav dosti. Prav narahlo odmevajo v njegovem delu tudi vsakokratna razpoloženja časa, čeprav jih Perko v splošnem odklanja in ostaja svojski poet notranjske zemlje in Cerkliskega jezera. Ob pregledu teh podob pa ne morem mimo trpke misli o usodi slikarja, ki je leta 1942 nastikal brez dvoma najboljšo delo na razstavi, kmečko sobo z posteljo in zibelko, ki bi zaslužila, da visi v družbi najboljšega, kar imamo. To je slika, ki jo težko pozabimo, toda kje so tisti obeti, ki jih je vzbudila? F. Z.

stva je zelo pomembno. Več kot naravno je, da bi organizatorji takih gostovanj na terenu (pa naj gre že za gledališko družino, pevski zbor ali orkester) tudi gostujoči ansambel, zlasti poklicni, nudil kar največ pomoči. Toda marsikdaj in marsikje se še danes dogaja ravno obratno: gostje se pripeljejo pol ure pred nastopom in po njem spet kar na hitro odidejo. Vzrok takemu ekspresnemu gostovanju pa je včasih tudi na vso moč banalen in bi mu takole na prvi pogled skoraj ne mogli verjeti. Gostje so se namreč s svojim hitrim prihodom in odhodom vrnili domov tako zgodaj, da njihovi ustanovi ni bilo treba odmeriti — pol dnevnice! Zaradi pet sto ali šest sto dinarjev, pa čeprav pomnoženih z 10 ali 15, je moral odpasti v kraju gostovanja pogovor s člani Delavsko prosvetnega društva ali Svobode, nemara celo z občinstvom. Menda si ni težko predstaviti, koliko bi lahko živ in prijateljski razgovor režiserja-strokovnjaka z amaterji ali dirigenta s pevovodjo in pevec pomenil tem ljudem, koliko vprašanj bi jim razjasnil in koliko vili volje za novo delo. Ne smemo pozabiti, da so prav člani društva Svobode organizirali tako gostovanja in sproti, nenehno in nevsiljivo dopovedovali ljudem (publikli) smisel in lepoto predvajanega dela. Zaradi borih nekaj dinarjev pa se je gostovanje poklicnega umetniškega ansambla spreminilo v golo, sicer lahko dovršeno in prepričljivo produkcijo, ki je sicer pri občinstvu zapustila svoj vtis, popolnoma pa zgrešila širše poslanstvo.

V reševanju načetih problemov bodo morali odigrati važno vlogo tako društva Svobode in prosvetna društva, pa naši klubi, delavske univerze in ne nazadnje poklicni glasbeni, gledališki itd. ansambli.

Problem je težak, pereč in družbeno kulturno pomemben. Zato je čas, da se ga lotimo kar najbolj resno.

B. L.

»SIMPLEX«

Morda je prav zasluga občinskega ljudskega odbora, da je stanje obrti v idrijski občini precej drugačno kot v drugih komunah na Goriškem. Razen stanovanjske skupnosti, ki je ne brez težav organizirala nekaj servisov, je tu čisto neopazno zraslo obrtno podjetje »Simplex«. Komaj dve leti je od tega, ko je to podjetje prenehalo s komunalno dejavnostjo ter se posvetilo raznovrstnim uslugam. Danes lahko rečemo, da je to prvi obrtni center v okraju.

»Simplex« se ukvarja kar z desetimi raznovrstnimi dejavnostmi. Posebej naj omenimo njegovo gradbeno montažno dejavnost. Delavci tega podjetja opravljajo vsa v to stroko spadajoča dela ne le na območju idrijske komune, marveč so prodrli že tudi v vse Gornje Posočje. Nedolgo tega so osnovali »Tomošov« in »Pretisov« servis, tako da tvorijo z »Zastavinim« servisom, ki ga ima v Idriji in Tolminu »Avtoprevoz«, dokaj popolno tehnično službo za motorna vozila v severnem delu okraja.

Dejavnost »Simplexa« pa je pokazala, da ni bodočnost le v proizvodni obrti. Njegova realizacija je za to jasen dokaz. Pred dvema letoma je imelo podjetje 22 milijonov dinarjev kosmatnega dohodka, lani pa je narasel že na 200 milijonov dinarjev. Vrednost osnovnih sredstev se je v nekaj letih povečala z nekaj sto tisočakov na 45 milijonov dinarjev. Podpora ljudskega odbora je omogočila podjetju, da si je zgradilo nove prostore, v katerih bo nedvomno še povečalo svojo dejavnost.

L. K.

DOMŽALE:

Premalo za sklade

Doslej sprejeti pravilniki o delitvi čistega dohodka v domžalskih kolektivih vsebujejo zelo raznolike kriterije, po katerih bodo v bodoče delili dohodek. Skladom, pomembnim za poslovanje in uspešen razvoj podjetij, so ponekod namenili zelo majhen del čistega dohodka, n. pr. podjetje LIP Računljive le 6 %, Filc Mengeš, Univerzale Domžale 10 % itd. V podjetju »Induplat« Jarše pravilnik o delitvi čistega dohodka sicer predvideva razmerje 90:10 v korist osebnih dohodkov, vendar sedaj dajejo v sklade za razvoj podjetja 30 % čistega dohodka in menijo, da bodo to razmerje ob sedanjih pogojih lahko še nekaj časa obdržali. Podobno je poskrbel za uspešen nadaljnji razvoj podjetja tudi delovni kolektiv »Vate« na Viru. Njihov pravilnik predvideva 36 % čistega dohodka v poslovni sklad in sklad skupne porabe.

V večini pravilnikov o delitvi osebnih dohodkov se poglaviti kriteriji nanašajo na uspeh posameznika in ekonomske enote. V Filcu sa n. pr. delovna mesta točkovana, vrednost točke pa se spreminja z vrednostjo točke v posameznem mesecu, v Melodiji pa je osebni dohodek posameznika odvisen od uspeha celotnega podjetja, ne pa od uspeha ekonomske enote. To kaže, da v tem podjetju ekonomske enote še niso zaživele.

F. S.

RADOVLJICA:

Prihodnjič razprava o gospodarjenju

Na zadnji seji predsedstva ObSS Radovljica so odborniki največ razpravljali o dokončni dograditvi izobraževalnega centra v Podvinu pri Radovljici, ki naj bi bil gotov do 1. maja letos. Toda za dograditev še niso zagotovljena vsa finančna sredstva. Sredstva bodo skušali dobiti v posameznih gospodarskih organizacijah. Predsedstvo je med drugim sklenilo priporočiti OSS Kranj, naj bi izobraževalni center v Podvinu po dograditvi upravljal poseben odbor, sestavljen iz članov vseh ObSS v kranjskem okraju.

Nadalje so sklenili, da bodo v začetku februarja sklicali ple-num, na katerem bodo razpravljali o poslovanju v posameznih gospodarskih organizacijah v letu 1961. Sekretariat pa naj pripravi poseben program dela za skupno sejo 10 sindikalnih podružnic in članov ObSS. Tako pripravljene skupne posvete bodo imeli z novozvoljenimi 10 sindikalnimi podružnicami v posameznih gospodarskih organizacijah.

Ciril Rozman

VOLČJA DRAGA:

Domača naprava za ionizacijo vode

Podjetje »Poligalant« v Volčji dragi je pred kratkim izdelalo napravo za ionizacijo vode. Jonizirano vodo potrebujejo v industriji pri barvanju tekstila in drugo. Naprava pomeni pomemben dosežek ne la za podjetje marveč za družbeno skupnost, saj doslej naša industrija še ni proizvajala tovrstnih naprav.

Podjetje je dobavilo napravo »Tiskanini« v Kranju. Njena vrednost je okoli 4.000.000 dinarjev. Izdelalo pa jo je iz domače plastične mase.

L. K.

NOVA GORICA:

Občni zbori sindikata

V goriškem okraju so se začeli občni zbori sindikalnih podružnic. Najprej so jih opravili prosvetni delavci. Sedaj pa so v

teku zbori v gospodarskih organizacijah. Med glavnimi problemi, ki jih zbori obravnavajo, naj omenimo vprašanje delitve čistega in osebnih dohodkov po prvih rezultatih ob uporabi novih pravilnikov ter nadaljnjo decentralizacijo samoupravljanja. Predvidevajo, da bodo zaključili občne zборе do 15. marca.

L. K.

CERKNICA:

Priprave na občne zборе

V vseh 35 sindikalnih podružnicah cerkniške občine se vodstva skrbno pripravljajo na občne zборе. Ti se bodo pričeli že v začetku prihodnjega meseca. Razen o delavskem uprav-

Nov proizvod med športnimi rekviziti. Sport-oprema v Vižmarjih je osvojila proizvodnjo kaj nenavadnih, a precej zaželenih izdelkov — kopalnih bazenov. Ti bazeni so različnih dimenzij, družinski 200 cm v premeru in 2 bazenov. Ti bazeni so različnih dimenzij, družinski 200 cm v premeru in 2 bazenov. Ti bazeni so različnih dimenzij, družinski 200 cm v premeru in 2 bazenov.

ljanju in izobraževanju bodo člani razpravljali še o pravilnikih o delitvi čistega in osebnega dohodka, gospodarjenju v posameznih delovnih kolektivih in o vrsti ostalih vprašanj, ki bodo bistveno vplivala na večje gospodarske uspehe. Pri tem seveda ne bodo prezrli organizacijskih vprašanj posameznih sindikalnih podružnic.

KOČEVJE:

Razprava o izobraževanju

Nedavna razširjena seja Občinskega sindikalnega sveta Kočevje, na kateri so razpravljali o izobraževanju zaposlenih, je opozorila, da je bilo v tem pogledu v tesnem sodelovanju z Delavsko univerzo v Kočevju doseženih veliko vidnih uspehov. Več sto delavcev raznih strok si je pridobilo potrebno znanje. Toda še precej si jih želi izobrazbe, ker se zavedajo, da bodo s pridobljenim znanjem lahko znatno pripomogli k uspešnejši proizvodnji v svojem delovnem kolektivu. Zato, da bi izobraževanje zaposlenih še razširili, so sklenili, da bodo prek organov delavskega upravljanja in vodstev sindikalnih podružnic storili vse potrebno, da se oblike pošolskega izobraževanja razširijo v slehernem delovnem kolektivu.

D. V.

RADOVLJICA:

Predvidena združitev treh delavskih univerz

Že v prvem letu je Delavska univerza v Radovljici upravičila svoj obstoj. Ob vsestranski pomoči političnih organizacij, zlasti občinskega ljudskega odbora, je DU uspelo organizirati in uspešno zaključiti razne strokovne tečaje, seminarje in podobno. Trenutno delujeta dva oddelka Ekonomske srednje šole, ki jo obiskuje 60 slušateljev. Šolanje traja tri leta. Admini-

strativno šolo obiskuje 21, nadaljevalni tečaj za strojeopisje (začetnega so dokončali v preteklem letu) 15 in začetni tečaj v strojeopisju 11 udeležencev. Razen teh tečajev so organizirani še jezikovni tečaji; 2 iz nemškega in 2 iz angleškega jezika, ki jih obiskuje okoli 50 tečajnikov.

Razen naštetih in še drugih tečajev in šol DU organizira tudi razna predavanja, za katera je veliko zanimanje, zlasti so obiskana predavanja, ki so namenjena staršem za vzgojo otrok. Imajo tudi potujoči kino-projektor, s katerim predvajajo filme v krajih, ki so oddaljeni od središča, kot so Brezje, Kamna gorica, Mošnje in drugi.

Ker obstajajo na teritoriju radovljiške občine trenutno 3 take ustanove (poleg radovljiške DU je še na Bledu in v Bohinju), so že v teku priprave za združitev. Računajo, da bodo po združitvi imeli poleg upravnika še 4 stalno zaposlene osebe in zadostno število predavateljev iz vrst domačih strokovnjakov. Za posebna predavanja pa bodo pridobili predavatelje iz Ljubljane in Kranja.

N. Bulut

JESENICE:

Zbor proizvajalcev o pravilnikih

Na zadnji seji je zbor proizvajalcev Občinskega ljudskega odbora Jesenice razpravljali o pravilnikih o delitvi čistega dohodka in osebnega dohodka v podjetjih jeseniške komune. Med drugim je ugotovil, da še niso sprejeli pravilnika o delitvi čistega dohodka in osebnega dohodka v obrtnem podjetju Brivnica in česalnica Jesenice, Remont Kranjska gora ga prav tako ni sprejel, ker se bo v

V počastitev VII. kongresa LMS so preteklo sredo odprli v avli OLO Kranj razstavo »Mladina v ilegali, borbi, v svobodnem ustvarjanju«. Slovesnosti ob otvoritvi so se med drugimi uglednimi gosti udeležili tudi podpredsednik Zveze ljudske skupščine Franc Leskošek ter predsednica Glavnega odbora SZDL Slovenije Vida Tomšič.

dek v razmerju 45 odstotkov za osebne dohodek in 55 odstotkov za sklade, Elektro Žirovnica deli čisti dohodek v razmerju 80:20. Komunalno podjetje v razmerju 75:25, v istem razmerju deli čisti dohodek tudi trgovsko podjetje »Zarja« itd.

Res je tudi to, da so nekatere podjetja naredila pravilnike zelo šablonsko, ker so jih enostavno prepisala od sorodnih podjetij, ali pa so jih le malenkostno popravila.

M. Z.

NOVO MESTO:

150 milijonov dinarjev izgubljeno

Na posvetovanju o varnosti pri delu v novomeški občini je bilo ugotovljeno, da je bilo v preteklem letu nekoliko manj nesreč pri delu kot v letu 1960, toda zato izgubljenih več delovnih dni. Poškodb in obolenj pa je bilo več. Zaradi vsake nesreče je bilo izgubljeno 16, leta 1960 pa samo okoli 12 delovnih dni.

Komisija za varnost dela pri Občinskem sindikalnem svetu in ostale komisije kakor tudi vsa služba higiensko-tehnične zaščite si prizadevajo, da bi bilo nesreč čim manj. Menijo, da dosednji ukrepi niso bili dovolj učinkoviti in da bi kazalo to skrb in odgovornost prenesti na ekonomske enote, skratka zainteresirati za varnost posameznega člana delovnega kolektiva. V tistih delovnih kolektivih, kjer so to že uveljavili, se kažejo boljše uspehi. Zaposleni v okviru posamezne ekonomske enote čutijo skrb za bližnjega in zato skrb, da ne pride do nesreč.

Kako pereče je to vprašanje na področju te občine, je dovolj zgovoren podatek, da je bilo zaradi tega v občini lansko leto izgubljenih nad 150 milijonov dinarjev narodnega dohodka.

Viktor Dragoš

KAMNIK:

Novo glasilo

Na pobudo sindikata v podjetju Svilanit so pred dnevi začeli izdajati svoje glasilo: Kamniškega tekstila.

Že dalj časa so v tem kolektivu čutili potrebo po neki širši obliki obveščanja in seznanjanja zaposlenih z dogajanjem v kolektivu. Tako glasilo je bilo kolektivu Svilanit tem bolj potrebno zlasti zato, ker so obrati podjetja raztreseni na širšem področju občine. Člani obratnih kolektivov v Šmarci, Perovem in Mekinjah doslej niso bili dovolj seznanjeni s problemi obratov in ekonomskih enot. Sodijo, da bo novo glasilo to vrzel v znatni meri izpopolnilo.

Prva številka »Kamniškega tekstila« prinaša pretežno problematiko posameznih ekonomskih enot. Vsebinsko »Kamniškega tekstila«, ki je zdaj že četrto glasilo kamniških kolektivov, priča, da bo glasilo kljub

za sedaj še bolj skromni opre-mi doseglo svoj namen.

F. Svetelj

LESCE:

Sindikat predlaga. . .

V »Vérig« je bil občni zbor sindikata. Udeležilo se ga je 110 delegatov, ki so jih izvolili na sestankih članstva v ekonomskih enotah.

Ko so ugotavljali vzroke, zakaj ni bil dosežen plan v preteklem letu — tega so količinsko dosegli le z 92 % — so bili skoraj vsi mnenja, da je temu krivo več objektivnih vzrokov, kot so: pomanjkanje naročil za nekatere izdelke, zavrnitev že sprejetih naročil zaradi finanč-

meznikom, ki bi letni dopust izkoristili tam, kjer jim najbolj odgovarja, kjer je ceneje in bolje. Mislijo namreč, da bi se poslovanje doma in zanimanje tako izboljšalo.

osebja za cenejše poslovanje

N. Bulut

ZIRI:

Tretji tekoči trak

V tovarni obutve »Alpina« v Zireh, ki je lani izdelala 450.000 parov vseh vrst obutve, montirajo še tretji tekoči trak. Na njem bodo izdelovali specialno težko obutev, to je smučarske čevlje in podobno. Računajo, da bo že letos poleti prihajalo z novega traku dnevno po 180 do 200 parov smučarskih čevljev, tako da bo tovarna lahko ustregla vsem interesom za tovrstno obutev.

-mG

STORE:

Rekonstrukcija železarne

Jugoslovanska investicijska banka je odobrila železarni v Štorah 14,4 milijarde dinarjev posojila za rekonstrukcijo podjetja. Dela bodo trajala pet let. Po investicijskem programu je predvideno, da se bo podjetje razširilo na novo lokacijo, približno 1500 metrov v smeri proti Celju. Tukaj bodo zgradili novo jeklaro, valjarno in livarno specialne litine za potrebe strojegradnje, ladjedelništva in avtomobilske industrije. Na starem (sedanjem) mestu pa bodo ostali elektroplavži, aglomeracija, livarna valjev in kokil, obdelovalnica valjev, nekateri energetski in pomožni obrati.

Predvidevajo, da se bo po rekonstrukciji povečal celotni dohodek podjetja od sedanjih 7,9 na 20 milijard, čisti dohodek podjetja pa od 2 na 5,8 milijarde dinarjev. Tudi po rekonstrukciji naj bi železarne Store, glede na višjo stopnjo avtomatizacije, zaposlovala okoli 2000 delavcev, to je toliko kot zdaj.

-mG

TGA KIDRIČEVO

Pravilniki sprejeti in pravilnik v razpravi

Na 24. redni seji je CDS tovarne glinice in aluminija Kidričevo dokončno sprejel in potrdil pravilnik o delitvi čistega dohodka in pravilnik o razdelitvi osebnih dohodkov za vse ekonomske enote.

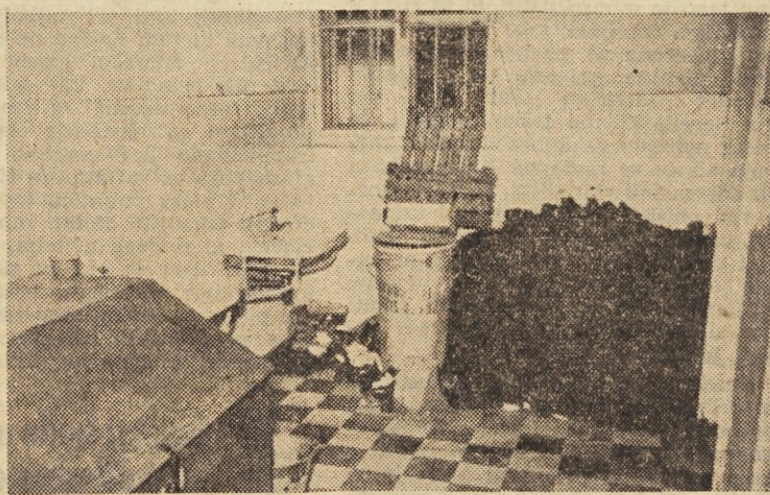
Sedaj pa je v razpravi v vseh ekonomskih enotah pravilnik o delovnih razmerjih, v katerem so zajete vse osnovne pravice in dolžnosti članov kolektiva. Sindikalni podobori in podružnice bodo o načelih pravilnika razpravljali na članskih sestankih, nato ga bodo pretresali še sveti ekonomskih enot in končno po vseh pripombah članov kolektiva sprejel CDS.

S tem bo v glavnem v tem kolektivu sprejeto vse, kar je bilo predvideno po izvršeni decentralizaciji delavskega samoupravljanja.

France Meško

Levo: Uprava gradbenega podjetja iz Črnuče se do danes ni našla primerne rešitve za boljše delovne razmere svojih delavcev, ki delajo pri urejanju železniškega vozlišča na Celovški cesti v Ljubljani. Ob težkih pogojih dela, vremenskih neprilikah, si ti delavci ne morejo privoščiti niti primernega počitka v času malice, kaj šele, da bi pomislili na topele obroke, o katerem vemo, da je povsem izvedljiva oblika skrbi za delavce. Na sliki: ogenj na prostem še kar prijetno ogreje premažene roke, ki bodo čez nekaj minut spet prijele za delo. Desno: pomanjkanje prostora ali malomarnost! Tako bi lahko naslovili sliko, ki prikazuje umivalnico na avtobusni postaji v Kranju, ki kot skladišče za zaboje in premog bržkone ne sodi med turistično zanimive objekte naše Gorenjske!

KJER NI VOLJE...

Se vedno predstavlja eno izmed najbolj bolečih točk na področju telesne kulture pomanjkanje razumevanja za to dejavnost in s tem v zvezi tudi sredstev.

Skoraj edini smo si v tem, da sta trenutno najbolj pereči vprašanji pomanjkanje strokovnih kadrov ter telovadnic in drugih športnih objektov. Toda kljub temu, da nam je to skoraj že povsem bolj ali manj jasno in da vemo, da se gradijo skoraj vse nove šole brez telovadnic, dopuščamo, da se celo že obstoječi športni objekti ne vzdržujejo in tako propadajo. Vendar ne samo to. V mnogih primerih smo šli že tako daleč, da nam razne ustanove in podjetja pred lastnimi očmi spreminjajo telovadnice, ki jih tako kravo potrebujemo, v skladišča, delavnice in... malce neverjetno, toda resnično, v gostinske obrate!

V Trebnjem je prevzela telovadnico Kmetijska zadruga. Ne da bi o tem sploh kaj obvestili društvo Partizan, so telovadnico preuredili in si jo prilagodili za svoje potrebe. Nemalo so bili začuden pionirji, ko so prišli k vadbi in na vratih zagledali napis: Kmetijska zadruga. V neki drugi občini, prav tako novomeški, pa so telovadnico iz-

praznili, vanjo namestili stole in mize, ter jo tako spremenili v gostilno.

Ob takih pojavih se vsiljuje vprašanje, ali je bilo delo vseh teh društev, ki so prišla ob svoj življenjski prostor, res tako minimalno, da dejansko svojih prostorov niso potrebovala? Malo verjetno.

...Bolj verjetno pa je, da prav tisti ljudje, ki toliko tarnajo, da ni sredstev in razumevanja za razmah telesne vzgoje, držijo roke križem in nimajo niti toliko volje, da bi take pojave preprečili, in se odločneje zavzeli za svoje pravice!

ČIKI V OTROŠKI TELOVADNICI

Kakor povsod po svetu, tako je tudi pri nas v Ljubljani premalo telovadnic. Zato so zasedene od jutra do večera. Oddelki šolskih otrok se vrstijo drug za drugim, uro za uro. In v večernih urah pridejo na vrsto še odrasli športniki — tisti, ki se pripravljajo na tekmovalstvo.

Tako je tudi s šolsko telovadnico osnovne šole na Prulah. Zvečer po končanem šolskem pouku prihajajo igralci namiznega tenisa in imajo svoje treninge. Verjetno imajo tudi svojega trenerja ali instruktora, ki jih vodi in poučuje o tem in onem. Vse lepo in prav, tudi igralcem namiznega tenisa je potrebna telovadnica, kajti v

tem času pač ne morejo trenirati na planem. Toda za telovadnico — da bi to ime zares zaslužila — veljajo določeni predpisi. Jasno je, da je treba skrbeti za zračenje, za čistočo — skratka za higieno prostora. Še bolj jasno pa je, da v telovadnici ne smeš kaditi. Zdi se, da igralcev namiznega tenisa o tem nikdo ni poučil, sicer se ne bi dogajalo, da v šolski telovadnici zjutraj smrdi po tobaku in da ležijo po tleh cigaretni ogorki, jabolčni ogrizki in podobno.

Mar je to slika zdravstvene usmerjenosti v našem tekmovalnem športu? Če igralci namiznega tenisa ne mislijo nase, bi morali misliti vsaj na otroke!

ŠILO

SPLOŠNA TELESNA VZGOJA NI SAMO STVAR PARTIZANA

Osnovno znanje o telesni vzgoji je potrebno vsem strokovnjakom v telesni kulturi

V REFERATIH, PRIPRAVLJENIH ZA SKUPŠČINO REPUBLIŠKE ZVEZE »PARTIZAN«, JE BILA NAKAZANA MED DRUGIM TUDI PROBLEMATIKA IZOBRAŽEVANJA AMATERSKEGA KADRA ZA SPLOŠNO TELESNO VZGOJO. POMANJKLJIVOST REFERATOV PA JE V TEM, DA NIKJER NI JASNO POVEDANO NITI KAJ JE VSEBINA SPLOŠNE TELESNE VZGOJE NITI KAKŠNO MORA BITI PRAKTIČNO IN TEORETIČNO ZNANJE VODNIKOV.

Na tem področju vladajo pri nas zmešnjave, ker si splošno telesno vzgojo vsakdo razlaga po svoje. Nekateri imajo v mislih tradicionalne telovadne metode iz predvojnih časov, drugi pa se sklicujejo na vsestranost, češ vse telesne vaje je treba obdelati po malem, kakršni so pač pogoji.

Zato se nam zdi potrebno osvetliti problematiko splošne telesne vzgoje in problematiko osnovnega izobraževanja amaterskih kadrov z znanstvenega vidika. Gre namreč za tisto osnovno znanje, brez katerega si ne moremo zamisliti niti vodnika pionirjev pri Partizanu niti smučarskega učitelja ali instruktora za športno rekreacijo pri delovnem kolektivu. Gre za 2168 prednjakov, kolikor jih potrebuje »Partizan«, in za nadaljnjih 4320 športnih strokovnjakov, kolikor jih potrebuje športna društva in zveze — in končno, gre tudi za številne društvene funkcije in sodnike, ki jim je določena osnovna orientacija v problematiki telesne kulture v socialistični družbi prav tako potrebna, kakor tistim, ki vodijo posamezne oddelke.

Skratka: Če gradimo naš tekmovalni šport in našo športno rekreacijo na osnovah splošne telesne vzgoje, moramo imeti jasno sliko o njenem bistvu, nalogah in vsebini.

KAJ MISLIJO NA VISOKI SOLI ZA TELESNO KULTURO?

Ko so na katedri za teorijo in metodiko nedavno proučevali problematiko vzgoje amaterskih kadrov za potrebe družbenih organizacij, so iz obilice vadbene gradiva izluščili vse tiste telesne vaje, ki pomenijo jedro splošne telesne vzgoje. Pri tem se kajpada niso ozirali na tradicijo, temveč na potrebe sodobnega človeka; pri izboru telesnih vaj so mislili zlasti na harmonijo v telesnem razvoju in na praktično uporabnost določenih veščin. V naslednjem navajamo, kaj vse sodi k splošni telesni vzgoji:

1. Vaje za kultiviranje gibalnega aparata: vaje za moč mišic, vaje za raztezanje mišic, vaje za sprostitve mišic.
2. Praktična predelava elementov osnovne telesne izobrazbe: hoja, tek, skok, met, plezanje, preskakovanje ovir, ravnanje z žogo, talna telovadba, obvladovanje telesa na orodju.
3. Ciklus vaj za pravilno držo telesa.
4. Ciklus vaj za ogrevanje.

To bi bil potemtakem pregled tistega minimalnega praktičnega znanja, ki ga mora obvladati vsak vodnik, ne glede na to, če dela z otroki, s tekmovalci ali z odraslimi interesi za športno rekreacijo. Zelo verjetno bo kdo v tem programu telesnih vaj pogrešal plavanje ali smučanje. Vendar mislimo, da bi bili preveč zahtevni, če bi obvezno zahtevali od amaterskih kadrov za splošno telesno vzgojo, da bi obvladali tudi vrsto športnih panog. Kdor hoče poučevati plavanje, mora biti sam dober plavalec in zanesljiv reševalec; kdor hoče poučevati smučanje, mora biti sam dober smučar. Iz povedanega je razvidno, da je pri vzgoji kadrov treba razlikovati med splošnim ali minimalnim znanjem in med posebnim znanjem. Splošno znanje je enotno za vse, posebno pa pomeni ustrezno dopolnilo. Tako bi moral dobiti na pr. vodnik za pio-

nirje razen zgoraj nakazanega znanja o splošni telesni vzgoji še posebno znanje o gibalnih potrebah otroka, kakor tudi obsežnejše znanje o tistih telesnih vajah, ki so primerne za starostne stopnje do 14. leta.

Jasno pa je, da smo praktično znanje ne zadostuje. Ni dovolj, če je vodnik samo dober praktik-človek, ki zna lepo pokazati, kako je treba teči, skakati, plezati, loviti žogo itd. Potrebno je tudi določeno teoretično znanje o vplivu telesnih vaj na človeški organizem. Vsak vodnik bi moral problematiko splošne telesne vzgoje vsaj toliko poznati, da bi znal v bistvu odgovoriti na takale vprašanja: Kako postaneš močan? Kako postaneš hiter? Kako postaneš spreten, kako vzdržljiv? Vse to pa že predpostavlja nekaj znanja o človeku kot razvojnem bitju. Seveda ne mislimo pri tem na splošno anatomijo in fiziologijo, temveč na tista izbrana poglavja, ki so osnovnega pomena za razumevanje telesne vzgoje.

Kompleks znanja pa še ni zaključen. Telesna vzgoja je dejansko le sestavni del splošne vzgoje, je del socialistične kulture. Ne moremo si misliti niti športnega vodnika niti funkcionarja, ki na primer ne bi razumel nalog telesne kulture v socialistični družbi. Iz predloga za izobraževanje amaterskih kadrov za splošno telesno vzgojo, ki ga je izdelala katedra za teorijo in metodiko na Visoki šoli za telesno kulturo, je razvidno, da gre za štiri področja izobraževanja:

1. Nauk o človeku in družbi
2. Nauk o telesnih vajah kot sredstvu telesne vzgoje
3. Nauk o poučevanju telesnih vaj
4. Nauk o organizaciji telesnovzgojne dejavnosti.

Na prvi pogled je vse to zelo zahtevno, zlasti še, če pomislimo, da bi morala društva sama skrbeti za izobraževanje kadrov na prvi stopnji. Dejansko pa je zamisel ustvarljiva, če si nalogo pravilno zastavimo. Velikega pomena je izbor praktičnega gradiva. Če je doslej veljala praksa, da so delali vse, kar je bilo možno ali kar si je vodnik izmislil, je treba odslej posvečati več pozornosti tistim, za življenje in fizično delo izbranim vajam, ki smo jih zgoraj navedli. Popolnoma je tudi razumljivo, da ne bomo ostali le pri razvijanju praktičnega znanja, saj si moramo vendar biti na jasnem, čemu sploh naša prizadevanja, kakšnega pomena so za človeka in družbo. Dalje gre za določeno osnovno tematiko iz anatomije in fiziologije, za tematiko o zdravem načinu življenja, kar je konec koncev zanimivo za vsakogar, kaj šele

Po očetovih stopinjah! Sinova znanega junaka smuških poletov Rudija Finžgarja že skačeta in na tihem upata, da bosta tudi ona dva uspela ter tako dostojno nasledila svojega očeta

za tiste, ki so si nadeli naloge, da bi pomagali tovarišem v društvu s telesno vzgojo do trdnjega zdravja, večje delovne sposobnosti in srečnejšega življenja.

Če bodo uvedli v društvih vodniške ure za praktično delavo izbranega vadbene programa, kakor tudi občasna predavanja za razumevanje telesne kulture, bo to velikega

pomena za raven tisočerihi amaterskih kadrov. Osnovnega pomena je buditi zanimanje za pravilno vadbo in zanimanje za študij; posebno znanje za vodstvo različnih oddelkov, za poučevanje posameznih športnih panog ali na pr. za organizacijo športne rekreacije pa naj bi dobili interese v posebnih tečajih, ki bi dajali ustrezno kvalifikacijo. DRAGO ULAGA

V SZ SE VEDNO NISO ZADOVOLJNI Z USPEHI BOJNI PLAN SOVJETSKIH ŠPORTNIKOV

Na zimski in letni olimpiadi leta 1960 so sovjetski tekmovalci dosegli odlične rezultate. Jasno je bilo, da je raven vrhunškega športa v SZ silno porasla, saj so sovjetski atleti prvič premagali atlete iz ZDA, Anglije in Francije.

Priprave za olimpijske igre v letu 1960 so se izvedle na osnovi odloka Centralnega komiteja KPSZ in ministrskega sveta. Vse priprave so se odvijale na principu množičnosti, odločilno vlgo pa so imeli II. spartakiada in olimpijski konkurzi v posameznih mestih. Na II. spartakiadi je sodelovalo preko 40 milijonov tekmovalcev, ki so dosegli več kot 30.000 raznih lokalnih rekordov. V tej veliki masi športnikov so Sovjeti odkrili mnogo novih talentov. Po letu in pol se je število športnikov povečalo za 6 milijonov in doseglo številko 30 milijonov.

Ceprav je preteklo nedeljo v Kranjski gori prijetno grelo zimsko sonce in je bila smuka res pravi užitek, se je marsikdo hudoval. Se vedno namreč delujeta samo sedežnica ter vlečnica v Brstnini, torej skoraj bi lahko rekli: vse po starem. Za dobrih pet minut smuke je bilo treba čakati v vrsti skoraj eno uro!

tanc na reprezentance republik, ekipe društev in kolektivov.

Da bi odpravili te slabosti, so potrebni energični ukrepi, pravijo Sovjeti. Stalno je treba dopolnjevati sistem tekmovalstva, začeti pa je treba pri najnižji stopnji. Nadvse pomembni so izsledki medicine in načrtne priprave vrhunskih športnikov.

Plan tekmovalstva za naslednja štiri leta je izdelan že do potankosti. Največji poudarek dajejo Sovjeti društvenim spartakiadam. V letošnjem letu bodo sovjetski tekmovalci sodelovali na 45 svetovnih in evropskih šampionatih, v štiriletnem planu pa je 200 takih tekmovalstev. Letos bodo v zimskih mesecih organizirali zimsko spartakiado, na kateri bodo sodelovali predstavniki vseh republik. Zanimivo pa je, da bodo večji del vseh priprav nosili neplačani društveni strokovnjaki.

Da se redki neuspehi in razočaranja v prihodnje ne bi več ponovili, je bilo na IV. plenumu Centralnega sveta Zveze športnih društev in organizacij SZ sklenjeno:

1. vse telesnovzgojne organizacije morajo izvajati treninge preko celega leta, posebno pozornost pa je treba posvetiti razvoju moralnih kvalitiet, volji do zmage, moči, brzini in racionalni tehniki. Pripravljalna doba treninga mora trajati štiri do šest mesecev, v vsakodnevno delo pa je potrebno vnašati metode treninga, zasnovane na osnovi znanstvenih izsledkov;

2. Kot glavna naloga še vedno ostane masovni razvoj telesne kulture in športa ter težnja po kvalitetnejšem strokovnem in trenerskem kadru. Vse to je v veliki meri odvisno od telesnovzgojne dela v šolah in aktivne pomoči vseh organizacij;

3. glede na to, da bo treba do leta 1965 pripraviti preko 13 milijonov kategoriziranih športnikov, in med njimi 24.000 mojstrov športa, je nujno potrebno, da vse organizacije dosledno izvršujejo postavljene plane in naloge;

4. odgovarjajoče ustanove morajo organizirati sistematično kontrolo nad kvaliteto treninga v šolah, kolektivih in reprezentancah. Redakcije športnih listov pa morajo prevzeti skrb za dobro organizirano vzgojo na strokovnem področju in skrb za informiranje bralcev z vsemi domačimi in tujimi izsledki na področju telesne kulture;

5. ves napredek skoraj v celoti zavisi od znanja trenerskega kadra, profesionalnega in amaterskega, ter njegove sposobnosti, da v vsakodnevno prakso vnašajo najnovejša spoznanja. Kvalifikacijo trenerskih kadrov je treba stalno večati in omogočiti izdajo učbenikov za vse tiste športne panoge, ki so na programu olimpijskih iger. Da bi lahko v čimvečji meri izmenjali izkustva, je treba vsako leto v vseh republikah organizirati seminarje in konference, na katerih naj bi sodelovali strokovnjaki za vse športne panoge in najboljši trenerji. A. U.

2 Njegova najljubša akcija

Tri dni po kapitulaciji domovine, se je 7. Jugoslovani v nemških rokah. V tovarni aluminija v Akeni, je Hariš postal mizar. Vodja taborišča je verjetno zelo dobro vedel, da kakšnega »ptičja« gre, pa je nekega dne odvedel Hariša v mrčni prostor, v katerem so bile srednjeveške naprave za mučenje. Z ogromnim lesenim kujem je Nemec z močnim udarcem podrl na tla bivšega diverzanta s španskega bojišča. Medtem ko si je Hariš brisal kri, ki mu je tekla iz ušes, je SS-ovec odšel.

— Petnajst mesecev kasneje, avgusta 1942, ko smo pri Novosecu vrgli v zrak simplon-ekspres, iz katerega so naslednje dni nacisti s pomočjo varilnih aparatov izvlekli 370 mrtvih oficirjev, sem najprej pomislil na poveljnika taborišča v Akeni. Čeprav ničesar drugega med osvobodilno vojno, ta onesposobljena železna kača na progi Zagreb—Novska, iz katere je bilo slišati klice nemških oficirjev, je bila moj osebni obračun, osebno maščevanje za oster in preračunljiv udarec, s katerim me je nemški oficir...

Ko smo poslušali Ivana Hariša, upokojenega generalnega majorja naše armade, človeka, ki dobro premisli, preden kaj reče, in ki mehko, izredno mirno in zelo skopo pripoveduje o dinamičnih letih v svojem življenju, se nismo mogli znebiti vtisa, da je bila to njegova najboljša vojna akcija, diverzija, ki mu je prinesla največ intimnega zadovoljstva.

PRERAČUNAJ IN UDARI

Glavni štab partizanskih odredov za Hrvaško je poslal Hariša v Delniški odred, da bi tudi tamkaj naučil borce, kako se bije sovražnika. Dinamita iz skladišča na Fužinah je bilo vse manj, vendar pa so za to našli nov »rudnik« — neeksplozivne letalske bombe.

Tisto jesen so v planinah Gorskega Kotara organizirali v neki pečini prvo diverzantsko delavnico. Posebno težavno je bilo nabaviti električne naboje, vendar pa se je tudi pri tem Hariš hitro znašel. Kajti vsak takšen naboj je pomenil uničen vlak, most ali predor.

Pogostokrat se je molčeči diverzant spominjal vodnikov iz svoje diverzantske čete v Španiji: Jose Lamasa, »Varge«, Tapije, potlej Rudolfa Volfa iz Valvasete, ki je bil njegov prvi učitelj v diverzantski »obrbi«, spominjal se je Ljubomirja Tihija, inženirja Josipa Steinerja, Djura Kalca, Bora Miličevića, Joca Pribečevića, Slavka Klobučarja...

Na primer Klobučar — »Braco« — je bil eden od tistih mladih ljudi iz narodne vstaje in revolucije, ki niso poznali strahu in utrujenosti. Prekaljeni diverzant

je moral premagati plahost skovancev in mladih komunistov, sistematično jih učiti, učiti metod in proračunov pred vsako akcijo.

Ko so Delničani znali osnovne pojme diverzije, jih je Hariš pripeljal na nasip pred progo, blizu Skadra. Pred njimi je zazijala odprta predora, povsod okoli pa so bili Italijani. Mladost je takoj zgrabila za orožje, da bi streljala na fašiste. Gromovnik pa je segel v torbo in mirno, brez razburjenja začel pripravljati mino. Ko je bilo vse gotovo in ko se je nekaj minut pozneje vsa kompozicija skotalila po nasipu, je rekel borbem:

— Ne poslušajte vedno srca, temveč razumno računajte, kaj je najbolje storiti. Če bi jeli streljati, bi ubili mogoče dva, tri fašiste, tako smo jih mogoče na desetine. Sto pa smo jih onesposobili. Sovražnika je potrebno udariti nenadoma, in sicer tja, kjer najbolj boli.

ZANKA ZA ITALIJSKE KAMIONE

Klobučar je nekega dne opazil dolgo kompozicijo z nafto in bencinom. Čakala je v Delnicah,

— To je pustolovščina, junaštvo za literaturo, za film, ga je ostro oštel Hariš, ko je zvedel o poskusu diverzije na delniški železniški postaji. Jaz sem za to, da ne skačemo na vlake in da dinamita ne mečemo nanje, temveč da ga nastavljamo pod nje...

V resnici je to varnejše. To moramo priznati. Deset diverzij, ki so jih izvršili tiste dni v Gorskem Kotaru, je pričalo o discipliniranem izvrševanju nalog. Vendar Hariš je vsekakor hotel pokazati diverzantskim skupinam, da to le ni njihova edina naloga. Na primerih se je moč najbolje učiti, je mislil in izkoristil prvi dogodek.

Skoraj vsak dan so italijanski kamioni iz Brivira vozili živež za garnizijo v Drežnicah. Pri vasi Stalak so partizani po Hariševem navodilu položili prek ceste veliko deblo, drevo ob strani pa toliko zasekali, da se je komaj še držalo.

Ko je privozil prvi kamion in se ustavil pred položenim debelom in se z vzvratno vožnjo jel umikati, se je zrušilo za njim drugo steblo. To je bila prava pravcata zanka.

Lokomotiva Simplonekspresa po Hariševi akciji

da bi ponoči krenila iz nevarne celine. Junaški mladenič je nekje dobil železničarsko bundo in se ne meneč na smrtno nevarnost povzpel na vagon — cisterno, jo odprl in poskušal vreči vanjo. Veliko steklenico eksploziva. Zaradi dežja pa so se mu zmocile vžigalice in ni mogel prižgati zažigalne vrvice.

Ko so nosili vreče z moko in z ostalo hrano globoko v gozd, so se borci smejali:

— Ujel jih je ko miš!

Enajst sovražnikovih vojakov in dva oficirja so brez moči stali na zasneženi cesti, bos, slečeni do srca. Eden izmed partizanov se je obrnil, da bi za-

žgal težki »Fiat«, vendar ga je Hariš ustavil.

— Pridi semkaj! je pozval italijanskega šoferja in mu dal vžigalice. »Če si ga lahko voziš, ga lahko tudi zažgeš. Ti boš to bolj strokovno storil vse to!«

Ni mogoče reči, da ni Italijan dobro opravil dela. »Fiat« je kmalu objel črni dim.

IŠČEMO LETALSKE BOMBE

Na ponoven poziv Glavnega štaba in Marka Oreškovića, svojega starega prijatelja s teruelške fronte, se je Ivan Hariš prek Brinja napotil v Kordun. Na poti v Škarićih so ga zaustavili partizani iz odreda Pere Grubora in ga ujeli. Pomagalo ni niti potrdilo, ki ga je osebno podpisal Veljko Kovačević. Ko je videl, da se »hudič šali« je moral prvi diverzant Hrvatske zaigrati »z odprtimi kartami«.

Jaz sem Ilija Gromovnik, je rekel.

Borci, ki so vedeli o diverzantskih akcijah, so se smehljali. To naj bi bil Gromovnik, ta človek pred njimi, utrujen, lačen in slabo oblečen? Začela so se dolga zaslisevanja in preverjanja, to dolgo noč, »najbolj dolgo in najbolj mračno v vsej osvobodilni vojni«.

Vrniti se je moral v Drežnico malo prej, preden so se tistega ledenega novembrskega dne obkoljeni partizani komaj izvlekli iz svojih kolib v Javorku. Četniška izdaja je že cvetela.

Partizani so vedeli, »od kod veter piha«. Obvestili so jih tudi o aktivnosti nekega mlinarja iz Krakarja, ki je izdal fašistom njihove tovariše. Neko noč se je na četniškem sestanku Hariš znašel »iz oči v oči« s krakarskim izdajalcem. Okrog hiše so bili razmeščeni borci. Ko je izdajalec krenil k vratom, se je zaslislal strel.

Tisti večer sta bili izstreljeni samo dve krogli; prva je presekal pot izdaje kmečkega gospodarja iz Krakarja, druga pa je povzročila prvo od pet ran Ivana Hariša na domači zemlji.

Minilo je osem dni, ko je iz Glavnega štaba prispel kurir. Prehodil je vso zasneženo Plješivico. Tovariši iz vojaškega vodstva Hrvatske so pripravili številne načrte, za katere pa jim je bil potreben Ivan Hariš. To je pomenilo, da niso smeli čakati.

KOT DRVARJI

Sredi belega dne v Plaškem je italijanska patrulja ustavila tri drvarje z žagami in sekirami prek ramen. Eden med njimi, najmlajši, se je držal malce po strani s prstom na brzostrelki ki je ni spuščal iz rok, še ko je spal. To je bil nezaupljivi Hariš, partizan, vselej pripravljen, z velikimi izkušnjami, da v boju hitrost in presenečenje čestokrat odločata.

Vendar naši niso vseh ubili. Mogoče eden ali dva sploh nista bila ranjena.

Zdaj sem šele zvedel veliko skrivnost, pravi vzrok akcije. Pričakovali smo namreč, da bomo med temi oficirji našli tudi Rommela.

Razočarani so bili, ko so zvedeli, da ga ni med njimi. Medtem ko so naši preživele nagnali v kuhinjo, so izvidniki iz naše patrulje temeljito preiskali vse poslopje in še tu pa tam našli kakšnega, ki se je skrtil.

To nam je bilo v pojasnilo, zakaj smo slišali tiste posamezne strele. Ker niso nikjer našli Rommela, so se naši izvidniki zadovoljili z manjšim plenom in se vrnili.

Ujeli so enega italijanskega in dva nemška oficirja, ki so bili samo lahko ranjeni. Vkrkali so jih na tovornjak. Bili so kot protiutež dvema našima, ki smo jih izgubili, ko so preiskovali zgornje prostore v hiši. Glede na to, da nismo uspeli ujeti Rommela, moram reči, da akcija ni povsem uspela. Nismo dosegli cilja. Kljub temu pa je vse kazalo, da je morala v sovražnikovih vrstah znatno padla. Izven uradnih borbenih linij ni bilo težko povzročiti sovražniku pomembno škodo. Zapolnili smo jim tudi različne dokumente iz pisarne. Vendar nikoli nisem zvedel, ali so bili papirji sploh kaj vredni.

ITALIJAN JE BIL ZADOVOLJEN

Ujeti italijanski častnik je dojel vso zadevo zelo filozofsko. Vzbuja je vtis, da mu je ljubo, ker je v tem položaju. Počutil se je, kot da bi se izvelek iz neke umazanije. Za Nemca pa še zdaleč ni bilo mogoče reči kaj takega.

Po njenih besedah to ni bila vojna, če se napade ljudi, ko večerjajo. Pripovedo-

LAOŠKI MARATON V ŽENEVSKI PALAČI NARODOV

Tudi majhna dežela lahko povzroči velike probleme, posebno, če so zanjo zainteresirane velesile. Zelja, generala Fumi Nosavana in princa Bun Uma, da bi v koalicijskem kabinetu obdržala resorje za obrambo in za notranje zadeve in ki že mesece preprečuje ustanovitev vlade v Laosu in rešitev laoskega problema v Ženevi, je bila odbita in pozabljen. To je nekaterim zunanjim silam potrebno kot vzmet, ki lahko v določenem trenutku zaustavi vsako pomiritev v jugovzhodni Aziji. Za to sta zainteresirana vsaj dva od 14 udeležencev laoskega maratona v ženevski Palači narodov.

Trije laoški politični principi niso dosegli dokončnega sporazuma o ustanovitvi skupne vlade, čeprav so se že 22. junija lani v Zürichu dogovorili, da jo bodo sestavili; 8. oktobra v Hin Heupu pa so se sporazumeli, da bo predsednik te vlade šef zdajšnje zakonite vlade Laosa princ Suvana Fuma. Formalno je prav razdelitev resorjev ustavila formiranje vlade. V resnici vlade ne bo dotlej, dokler ne bodo neke tuje sile odstopile od svojih posebnih interesov v Laosu. Prav zategadelj principi tudi minuli teden v Ženevi niso razvozlati tega vozla okoli ministrskih foteljev.

»Veliko upanje in optimizem, ki sta nastala po doslej najširšem sporazumu vseh treh princev, bistveno zmanjšuje »rezerva« uporniškega premiera Bun Uma in njegove sive eminence Fumi Nosavana, da z novo razdelitvijo resorjev, s katero bi ministrstvo za obrambo in ministrstvo za notranje zadeve dobila nevtralistična struja Suvana Fume«. O tem bi se morali kajpak strinjati tudi njuni pristaši v Laosu. Če je resnica, da Bun Um in Fumi Nosavan v Laosu nimata nikakršnih pomembnejših pristašev, je očitno, da so to »rezervo« izmislili samo zato, da bi, če bi bilo potrebno, spet onemogočili sporazum.

Ali bo potrebno? Laoški desničarji so, tako vsaj nekateri zatrjujejo, v trikratni dilemi in pod trikratnim pritiskom: State Departement prek svojega veleposlanika v Vientianu zahteva ustanovitev koalicijske vlade in pritiska celo z nekaterimi gospodarskimi sankcijami na Bun Uma, da se udeleži razgovorov, da ne bi tako onemogočil, da Laos, v katerem desničarji niso kdo ve kakšna resnična sila, zapade pod »kitajski vpliv«. Pentagon prek vojaških strokovnjakov v Laosu hrabri Bun Uma in Nosavana v njuni želji, da »ohranita vsaj pol dežele, namesto da jo utopita v koaliciji«.

Zahodni diplomati, tako je poročal »New York Times« iz Vientiana, so prepričani, da bo Laos ostal »razdeljen vsaj v najbližji prihodnosti«. Razen teh dveh teorij in teh dveh pritiskov, ki prihajajo iz ene dežele, pa imajo v bistvu isti cilj, gre za preprečevanje kitajškega vpliva za ceno polovice dežele oziroma za ceno proameriške vlade nasploh. Je pa še tretja varianta, ki jo je te dni ne vselej konstruktivni, vendar običajno dobro informirani »New York Herald Tribune« zapisal, ko je komentiral stališče Bun Uma:

»Bun Um zahteva še dve mesti v koaliciji, čeprav je težko verjeti, da bi razen njega še kdo to zahtevo smatral za upravičeno. Princ je očitno prepričan, da lahko sklene zase še večjo korist. On je celo pripravljen, da tvega izgubo dolarske pomoči v tem procesu.« Dnevnik v nadaljevanju povsem iskreno piše: »Mogoče Bun Um misli, da bo lahko z naslednjim letalom potoval v Peking.« Agencija Hsinhua pa med drugim objavlja izjavo generala Kong Iija, »da laosko ljudstvo nima nikakršnih iluzij glede ameriškega imperIALIZMA in Bu Umove klike«.

V vsakem primeru je v razvozlanju laoskega vozla občutiti kot stalne činitelje: prisotnost določenih interesov ZDA in LR Kitajske, ki je, kot poročajo te dni, napovedala gradnjo strateško zelo pomembne ceste iz pokrajine Jinan v Fongsali v severnem Laosu. Ko je odnjal šef ameriške delegacije Harriman iz Ženeve, ki zdaj že tretjič čaka na sporazum laoških princev, (konferenca naj bi se nadaljevala februarja), je izjavil, da bo realistično stališče Sovjetske zveze omogočilo, da v Palači narodov naposled podpišejo pričakovani sporazum o Laosu.

PRIPOVEDOVANJE ŠPIJONA • PRIPOVEDOVANJE ŠPIJONA • PRIPOVEDOVANJE ŠPIJONA • PRIPOVEDOVANJE ŠPIJONA • PRIPOVEDOVANJE

10 Poskus napada na Rommela

»To je vse, gospod,« mi je šepetaje odvrnil. »Mi smo to kot vaba.« Dregnil me je v ramo in nadaljeval: »Poglejte, gospod, pogledajte jih.« Zagledal sem šest ljudi. Ko so prikorakali približno 10 m pred nas, je šofer usmeril žaromete v njih, da bi jih presenetil in jim napravil mrak še bolj gost.

To je bilo znamenje za naše ljudi, ki so čakali, da začno z akcijo. Nekdo iz patrulje je zavpil: Kdo je tam? Vendar je glas takoj zamrl in ničesar več ni bilo slišati, kot samo udarce čevljev.

Po nekaj sekundah italijanske patrulje ni bilo več. To je bila brezsrčna akcija, vendar je bila zelo uspešna.

Trupla so odvekli v stran. Tedaj je nekdo zašepetal: »Vse je v redu!« Spet sem šepetajoč vprašal šoferja: »Kdaj bomo odšli?«

Takoj bomo odpeljali. Približno 100 metrov dalje. Parkirali bomo pred nekim grmovjem, pred vhodom v štab. Glavna akcija se šele pričinja. Čakali bomo samo nekaj minut.

Minilo je teh nekaj minut. Šofer mi je rekel: »Glejte jih, že gredo!«

Odjeknil je strel. Samo eden. Potem so zaregljale strojnice.

HITRA IN KRATKA AKCIJA

Mislil sem le na čas. Mislil sem na ljudi iz skupine, ki so ta hip napadali, pa se nam morajo čimprej pridružiti, če se hočemo srečno umakniti. Ni moč kar tjavdan streljati, metati bombe, ko je vsa

okolica mirna, ne da bi vse to minilo brez posledic.

V tem hipu se je začel finalni crescendo. Zagrmelo so ročne bombe, potem pa je bil mir. Vtem sem zaslišal dolg žvižg. To je bilo znamenje za naš odhod, znamenje za zbor. Takoj po tem žvižgu so jeli prihajati iz noči moji tovariši.

Za mene so hodili prepočasi. Vkrkali so se v nekaj minutah. Tovornjaka sta odbrzela z vratolomno hitrostjo. Pričakoval sem vsak hip, da zaslišim sireno, ki bo oznanila preplah. Vendar ničesar se ni zgodilo.

Prebili smo se skozi južni izhod in krenili proti jugu. Tu sta bila pričakovala naša oklopna avtomobila. Hiteli smo že mimo zadnjih mestnih hiš, pa je bilo še vedno vse mirno.

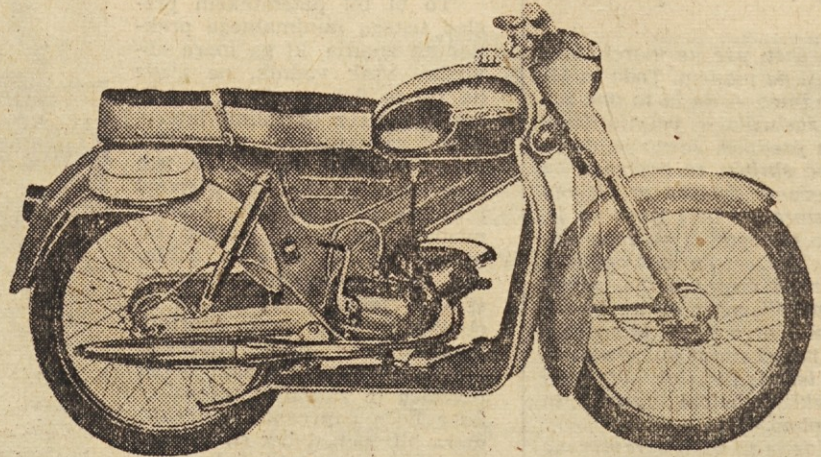
Za nas je bilo zelo ugodno, da so bila stražarska mesta samo na zahodni in vzhodni glavni cesti. Tudi meni se je zdelo, da bi bilo neumno stražiti izhod, ki praktično ni vodil nikamor.

Nismo se ustavljali. Do naslednjega jutra smo brzeli skozi puščavo. Potem smo se ustavili, zajtrkovali in šele tedaj sem prvokrat slišal o podrobnostih napada.

Ko so naši vojaki ubili patruljo, so uničili zunanjo obrambo, znotraj v poslopju sovražnikovega štaba pa sta bila še dva stražarja. Medtem ko so imeli nekateri opraviti s tema dvema, so stanovanjci že opazili, da se pod streho nekaj dogaja.

V hiši je bilo okrog 20 oficirjev; Italijanov in Nemcev. Hoteli so posredovati, vendar niso takoj vedeli, kako.

NOVI TOMOSOV COLIBRI T-12

močnejši motor — 2,3 KM, tri stopnje prenosa, možnost večjega vzpenjanja, hitrost 60 km na uro, večji tank za gorivo, dva sedeža, sodobnejša oblika in še mnogo manjših izboljšav — to so prednosti novega Tomosovega Colibrija T-12!

Tovarna motornih vozil TOMOS Koper

SOCIALNO ZAVAROVANJE

Organizacija socialnega zavarovanja v predvojni Jugoslaviji je kazala vse znake in posledice borbe delavskega razreda proti kapitalističnemu. Vladajoči razred je izvedbo socialnega zavarovanja zaviral in celo onemogočal potsod, kjer je to šlo v račun njegovim reakcionarnim težnjam.

Posledica tega je bila, da smo imeli tik pred drugo svetovno vojno na območju Jugoslavije veliko število nosilcev socialnega zavarovanja, ki so se med seboj deloma izključevali, deloma pa dopolnjevali, odredjali pravice zavarovancev po najrazličnejših predpisih, pri tem pa samoljubno čuvali svoje fondе in priznavali pravice za le dobe zavarovanja, prebite pri njih samih. Pri tem pa za veliko večino delavcev starostno zavarovanje ni stopilo v veljavo takoj po objavi zakona o zavarovanju delavcev leta 1922, temveč šele 15 let pozneje, tako da ob izbruhu druge svetovne vojne noben zavarovanec iz delavskega zavarovanja ni še imel pravice do starostne pokojnine.

Napad na Jugoslavijo in njemu sledeča okupacija sta seveda to organizacijsko in zakonodajno zmešnjavo še bolj povečala. Okupator in kvistlinški oblastniki so uvedli lastne organizacije in zakonodajo, ponekod pa so pustili obstoječe stare jugoslovanske nosilce socialnega zavarovanja, ki so poslovali pod njihovo kontrolo. Zaradi razvrednotenja denarja so docela propadle tudi rezerve nosilcev socialnega zavarovanja. Takšna je bila žalostna dediščina, ki jo je socialistična Jugoslavija prevzela od preteklosti.

V novi Jugoslaviji se socialno zavarovanje razvija skladno z ekonomskim in družbenim razvojem. Zaradi tega kaže organizacija socialnega zavarovanja vse karakteristike ekonomskega položaja Jugoslavije v določenem razdobju.

Predvsem lahko ugotovimo tri razvojnne faze:

Prvo obdobje zajema čas od osvoboditve do konca 1946. leta in predstavlja dobo obnove tudi za soc. zavarovanje, obenem pa prehod k pravnim izgradnji novega socialnega zavarovanja.

Drugo razdobje zajema čas od začetka uporabljanja prvega zakona o socialnem zavarovanju, od 1. januarja 1947 pa do 31. oktobra 1952, ko govorimo o dobi tako imenovanega državnega socialnega zavarovanja.

Tretje razdobje obsega čas od 1. novembra 1952 dalje, odkar je upravljanje socialnega zavarovanja v pristojnosti samoupravnih organov, izvoljenih od zavarovancev samih.

SOCIALNO ZAVAROVANJE DO DECEMBRA 1946

Glede na dejstvo, da je osvoboditev Jugoslavije našla socialno zavarovanje organizacijsko razdrobljeno na nešteto nosilcev zavarovanja, na osmih pravnih področjih in z uničeno imovino, je bila glavna aktivnost ljudske oblasti v tem času usmerjena na urejanje tega stanja.

Najpomembnejši organizacijski pravni akt v tem razdobju predstavlja vsekakor zakon o izvajanju socialnega zavarovanja, ki ga je sprejel AVNOJ 2. maja 1945 in s katerim je ustanovil Osrednji zavod za socialno zavarovanje s sedežem v Zagrebu. Ta zavod je s tem postal

edini nosilec socialnega zavarovanja za vso državo, za vse zavarovalne primere in za vse delavce, uslužbenke in nameščence. Vsi prej obstoječi nosilci so postali organizacijske enote Osrednjega zavoda, na sedežih republik pa so bili ustanovljeni federalni zavodi za socialno zavarovanje.

Dasi omenjeni zakon ni prinesel enotnega sistema socialnega zavarovanja, so bili vendarle v tem obdobju izdani nekateri predpisi za poenotenje in izboljšanje sistema samega.

Federalni zavod za socialno zavarovanje v Sloveniji, ki je v letu 1946 imel le 125.916 zavarovancev, je izvajal v tem obdobju socialno zavarovanje za primere bolezni preko šestih svojih filijal (Celje, Jesenice, Kranj, Ljubljana, Maribor in Trbovlje), medtem ko je opravljal sam večji del posla v zvezi z rentnimi zavarovanji za primer nesreče, onemoglosti, starosti in smrti, ki

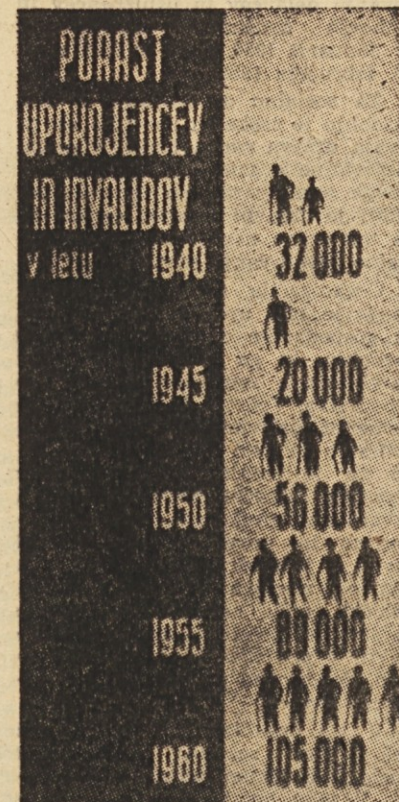
so sicer spadala v delokrog Osrednjega zavoda. Obenem je moral likvidirati in prevzeti 13 raznih zavodov socialnega zavarovanja in zdravstvene službe, med katerimi Pokojninski zavod za nameščence, Glavno bratovsko skladišnico, Bolniško blagajno TBPD, štiri okupatorske socialne zavarovalne zavode in pet velikih zdravstvenih ustanov.

Federalni zavod je začel takoj v začetku svojega dela uresničevati načelo približevanja zavarovanja samim zavarovancem. Decentralizacija bolniškega zavarovanja in dotiranje filijal s potrebnim strokovnim kadrom sta naletela na veliko oviro predvsem zaradi pomanjkanja stanovanj. Zahvaliti pa se moramo disciplini uslužbencev socialnega zavarovanja, da je ta akcija v celoti uspela.

Ker so bili predpisi, ki so urejali pravice zavarovancev, tedaj že zastareli in nepopolni, so morali organi Federalnega zavoda sami najti ustrezajoče rešitve za omilitve tistih neskladnosti, ki jih je povzročala uporaba zakonodaje stare Jugoslavije. Tako je zavod uveljavil načelna stališča, s katerimi je priznal oskrbo družinam padlih partizanov, odrekel pravico na dajatve sodelavcem okupatorja, določil primerne preživnine na bazi »al pari« za ozemlje, ki je bilo prej zasedeno po Italijanih, za področje, ki so ga imeli zasedene Nemci in Madžari, je določil tedanjim gospodarskim razmeram ustrezajoče dajatve, približal minimalne rente državnim pokojninam, priznal rudarskim rentnikom pravico do brezplačne oskrbe v bolnišnicah, začel določati pravice rudarjem po njihovem dejanskem zaslužku, ne pa več po kategorijah itd. Proti koncu leta 1946 pa je začel s pripravami za novo organizacijo socialnega zavarovanja in ustanovil dve filijali Državnega zavoda za socialno zavarovanje (Ljubljana in Maribor), ki sta kot samostojna organa pričela izvajati socialno zavarovanje od 1. januarja 1947 dalje.

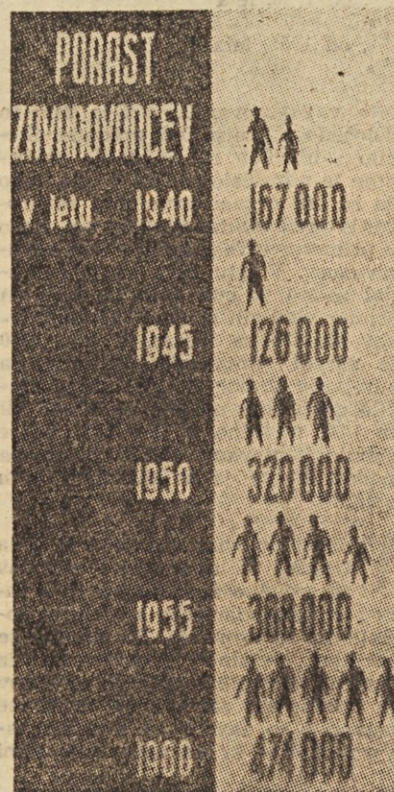
SOCIALNO ZAVAROVANJE DO UVEDBE SAMOUPRAVLJANJA

Kot smo videli, je bil v prvi razvojni dobi do neke mere rešen organizacijski problem socialne-

ga zavarovanja, medtem ko so organi ljudske oblasti niso mogli posvetiti reševanju materialnopravne unifikacije sistema socialnega zavarovanja. Ves ta čas se je občutila potreba po enotnih določbah o pravicah in dolžnostih zavarovancev. Pravno osnovo za to je dala ustava v januarju leta 1946, ki je v 2. členu zajamčila delavcem in nameščencem posebno varstvo v obliki socialnega zavarovanja. Na tej osnovi je bil 26. julija 1946 izdan zakon o socialnem zavarovanju delavcev, nameščencev in uslužbencev, ki se je začel izvajati 1. januarja 1947. Zakon je v decembru 1946 dopolnila posebna uredba o izvajanju, s katero je bilo poverjeno izvajanje socialnega zavarovanja po določbah novega zakona.

V tej razvojni dobi smo dobili še en zakon s področja socialnega zavarovanja, ki sicer ni bistveno vplival na samo organizacijo, pač pa v večji meri na pravice zavarovan-

cev. To je zakon o socialnem zavarovanju delavcev in uslužbencev in njihovih družinskih članov od 21. januarja 1950, ki se je izvajal od 16. februarja 1950.

Za socialno zavarovanje v tem razdobju je vsekakor značilno, da ga izvaja država sama, bodisi v obliki samostojne organizacije-zavoda, katerega administrativno upravni voditelj je državni upravni organ, ali pa tak organ neposredno izvaja socialno zavarovanje sam.

Organizacija socialnega zavarovanja je bila urejena podobno kot za gospodarske organizacije v tem razdobju, ki ga v naši ekonomiki karakterizira upravno vodenje gospodarstva. Vodstvo je pripadalo državnemu upravnemu organu — Ministrstvu za delo FLRJ — operativno pa je izvajal zavarovanje že omenjeni Državni zavod za socialno zavarovanje preko svojih filijal, ekspozitur in poverjeništev. Državni zavod si je pridržal posle splošnega pomena, medtem ko so o pravicah odločali nižji organi. Kratkoročne dajatve je zavarovanec mogel uveljaviti v podjetju, kjer je bil zaposlen, dolgoročne pa v filijali ali Direkciji zavoda.

V tej organizacijski fazi je še nekaj časa socialno zavarovanje imelo tudi lastno zdravstveno službo. V teku izvajanja novega sistema pa je vse bolj kazalo, da je nemogoče urejati zdravstveno službo posebej za zavarovance, posebej pa za ostale državljane. Tedanja ministrstva za ljudsko zdravstvo, ki so razpolagala z materialnimi sredstvi in kadri ter skrbela za perspektivne plane razvoja zdravstvene službe državljanov nasploh, pri čemer seveda zavarovancev ni bilo mogoče izvzeti, so imela vse pogoje in vse razloge, da prevzamejo celotno zdravstveno službo ozir. da vključijo v splošno tudi zdravstveno službo socialnega zavarovanja. Tako je prišlo v letu 1948 do izdvajanja zdravstvene službe iz socialnega zavarovanja, kar je imelo za posledico boljše in smotrnejše delovanje zdravstvenih ustanov in kadrov.

Zakon iz leta 1950 je odraz ekonomskih razmer in splošne situacije, ki je pogojevala njegovo izdajo. Osnovno načelo, ki ga je zakon uveljavil je, da država daje sred-

stva za socialno zavarovanje in da je zaradi tega le-to brezplačno. Tako načela pa so zamegljevala dejansko stanje in kazala sistem v drugačni luči, kot pa je bil. Ne moremo namreč govoriti o »brezplačnosti« sistema, ko je vendar jasno, da vsa sredstva, ki rabijo za pokrivanje neproizvodnih dejavnosti in javnih služb, med katere spada tudi socialno zavarovanje, ustvarjajo delavci v proizvodnji in za to odvajajo del vrednosti svojega proizvoda, brez pomena pa je, ali v obliki prispevka zavodu ali pa kot proračunsko obveznost do skupnosti.

Omenjeni zakon pa je bil objavljen v času, ko je naše gospodarstvo že krilo v sebi klico, ki je kmalu vodila do sprememb v organizacijskih načelih. Kmalu po izdaji zakona se je namreč začelo postopoma uveljavljati v gospodarskih organizacijah načelo samoupravljanja proizvajalcev. Ta razvoj, ki je šel v gospodarskih organizacijah

leta 1947 na 174.784 ali za	38.81 %
leta 1948 na 225.163 ali za	78.82 %, od 1948. leta
	za 11.64 %
leta 1952 na 281.390 ali za	123.47 %, od 1951. leta
	za 5.01 %

Porast števila zavarovancev in postopno prenašanje pristojnosti na organizacijske enote, kjer so zavarovanci zaposleni, je imelo za posledico najširšo akcijo decentralizacije v odločanju o pravicah iz socialnega, predvsem pa iz zdravstvenega zavarovanja. Posle socialnega zavarovanja, ki so prišli v pristojnost organov socialnega skrbstva, so začele opravljati posebne uprave za socialno zavarovanje — in sicer je bilo v začetku reorganizacije v letu 1950 ustanovljenih 28 okrajnih, 4 krajevnih, 3 mestne in 5 rajonskih uprav.

Te uprave pa niso imele na svoji skrbi le aktivnih zavarovancev, temveč tudi njihove družinske člane in upokojece z njihovimi družinskimi člani. Ob koncu leta 1952 smo imeli v LR Sloveniji 86.515 upravičencev otroških dodatkov s 167.184 otroki. Posebno pomembno je v tem času zvišanje števila upokojecev zaradi tega, ker je zakonodaja postavila za osnovo pri določanju pravice na pokojnino dobo dejanske zaposlitve, ne pa dobo pre-

vedno bolj v globino, je ustvarjal pogoje za uvajanje tega načela tudi na drugih področjih in privedel tudi v socialnem zavarovanju do organizacijske forme — do uvedbe samoupravljanja zavarovancev.

V času uveljavitve zakona iz leta 1946 do zakona iz leta 1950 so poslovale na območju Slovenije štiri filiale Državnega zavoda za socialno zavarovanje, in sicer v Ljubljani, Mariboru in Ajdovščini, poleg njih pa še filiala državnega prometnega osebja v Ljubljani. Prve tri filiale so imele 25 ekspozitur in tri poverjenišтва.

Razširjenje organizacijske mreže ni bilo pogojeno le z novimi organizacijskimi predpisi, bilo je nujno tudi zaradi vedno bolj rastočega števila zavarovancev. Če vzamemo za osnovo leto 1946 (125.916 zavarovancev), je število zavarovancev v tem razdobju v Sloveniji rastle takole:

bito v zavarovanju, kot je bilo to določeno s prejšnjimi predpisi. Število zahtevkov za priznanje pokojnine je naraščalo iz leta v leto, tako da so bili organi socialnega zavarovanja pred težkim vprašanjem, kako v primernem času rešiti vloge zavarovancev. V letu 1949, ko je še veljal zakon iz leta 1946, je bilo na primer vloženih skupno 5241 zahtevkov ali 436 na mesec. V letu 1950 je zaradi spremembe kriterija za odrejanje pravic do pokojnine število zahtevkov naraslo na 12.495 ali za 1041 mesečno, v letu 1951 pa je število zahtevkov začelo polagoma padati in se je v kasnejših letih ustalilo.

V drugi polovici leta 1952 je izšla Uredba o ustanovitvi zavodov za socialno zavarovanje in očasnem gospodarjenju s sredstvi socialnega zavarovanja. Ta uredba je izločila socialno zavarovanje iz okvira državnih upravnih organov in ustanovila samostojne družbene ustanove — zavode za socialno zavarovanje — ki jih upravljajo sami

zavarovanci po svojih zastopnikih. Ti zavodi se ustanovijo v okrajih, mestih in pa v sedežih ljudskih republik. Sama uredba v čl. 2 pravi, da so zavodi za socialno zavarovanje samostojne ustanove, ki imajo za izvajanje socialnega zavarovanja tudi lastna sredstva. S to določbo je bilo tudi v socialnem zavarovanju uveljavljeno načelo demokracije, saj tisti, ki s svojim delom ustvarjajo sredstva za pokrivanje pravic iz socialnega zavarovanja, ta sredstva tudi upravljajo in razporejajo.

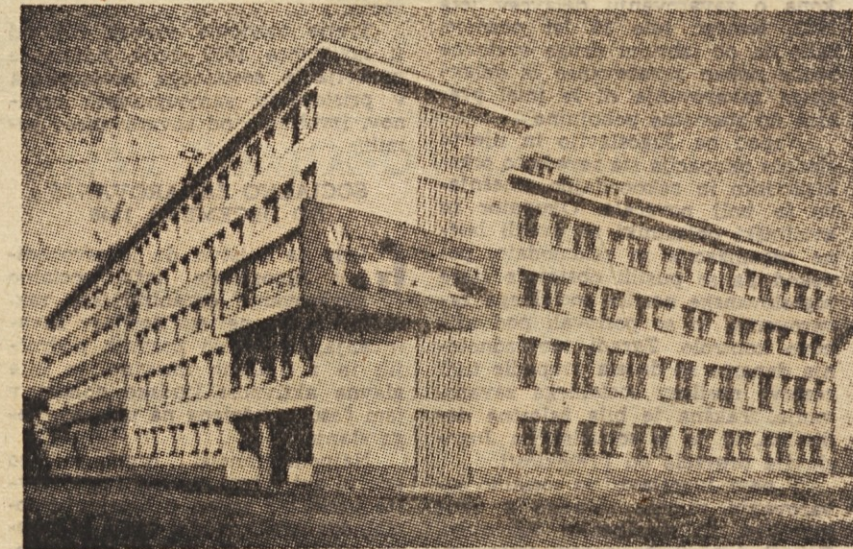
V izvajanju pravice samoupravljanja so morali zavarovanci leta 1952 izvoliti skupščine okrajnih in mestnih zavodov za socialno zavarovanje, le — te pa skupščine republiških zavodov.

Vsak zavod zase je samostojna ustanova, z lastnimi pristojnostmi in lastnimi sredstvi. Njihova pristojnost se ujema s politično-teritorialno razdelitvijo republike. Zavod, ki posluje za območje večje politično-teritorialne enote, t.j. republiški, upravlja le sklade tistih panog socialnega zavarovanja, ki zahtevajo zbiranje sredstev v okviru večje rizične skupnosti. Republiški zavod ima le pravico nadzora nad delom okrajnih zavodov, v prvi vrsti v tistih panogah zavarovanja, za katere upravlja sklad on sam. Sicer pa je

le pritožbena stopnja v uveljavljanju vseh pravic, ker o njih na prvi stopnji v načelu odločajo okrajni zavodi.

Postopna decentralizacija vseh služb in spremembe v politično-teritorialni razdelitvi posameznih območij, na drugi strani pa pomanjkanje skupnega, predvsem koordiniranega organa v zveznem merilu, so narekovali določene spremembe v organizaciji. Zvezni izvršni svet je zaradi tega izdal v marcu leta 1955 novo uredbo o organizaciji zavodov za socialno zavarovanje, ki je postavila sedaj veljajočo organizacijske temelje socialnega zavarovanja.

Zaradi vzpostavitve organizacijske skupnosti in povezanosti cele službe socialnega zavarovanja je bil ustanovljen Zvezni zavod za socialno zavarovanje. Ta enotnost in povezanost vseh zavodov od okrajnega (skupno z njegovimi podružnicami, izpostavami in pooblaščenimi podjetji) od zveznega, organiziranimi na čelu samouprave, z lastnimi finančnimi sredstvi in organi izvojenimi od samih zavarovancev, je bila zgrajena organizacija, sposobna, da do največje mere in z najboljšim jamstvom za uspeh prevzame od države vse funkcije izvajanja socialnega zavarovanja.

Zgradba okrajnega zavoda v Mariboru, levo poliklinika

Razumljivo je, da uredba iz leta 1955 vsebuje mnogo bolj izdelane postavke glede organizacije in pristojnosti kot pa začasna uredba iz leta 1952, tako v odnosih socialnega zavarovanja do oblastnih organov, kot tudi med upravnimi in samoupravnimi organi zavodov samih. Uredba iz leta 1952 je prenesla na samoupravne organe odločanje o konkretnih pravicah zavarovancev ter še vrsto drugih čisto upravnih nalog. To je v začetku poslovanja samouprave bilo sicer potrebno, pozneje pa so te dolžnosti postale veliko breme. Zaradi tega je uredba iz leta 1955 prenesla odločanje o konkretnih pravicah zavarovancev na uprave zavodov, samoupravnim organom, t. j. skupščini in izvršilnemu odboru, pa naložila upravljanje s skladi in odločanje o zadevah, v okviru katerih naj posluje uprava.

Za razdobje samoupravljanja v socialnem zavarovanju je značilna tudi zelo živa dejavnost na področju urejanja materialnih pravic zavarovancev. Omenili smo že spremembe, ki jih je prinesel zakon iz leta 1950 v pokojninskem zavarovanju. Za tem zakonom pa je že leta 1952 izšla uredba o določanju in prevedbi pokojnin, ki je prinesla spet nekaj pomembnih sprememb v naš pokojninski sistem. Kot družbeno priznan kriterij za določanje pravice na pokojnino je ta uredba uvedla delovno dobo in kvalifikacijo zavarovanca. Plača, ki je prej rabila za določanje višine pokojnine kot izključno merilo, je postala le regulativ in dopolnilni kriterij za jamčenje ustrezne višine pokojnine.

Institut minimalne pokojnine, ki je znašala za osebe upokojence 4500 dinarjev, za družinske pa 3500 din, je bil leta 1956 nadomeščen s posebnim, tako imenovanim zaščitnim dodatkom na pokojnino, ki pa je odvisen od njegovih dohodkov izven pokojnine. To dodatek ni torej čista dajatev iz zavarovanja, temveč predstavlja poseben prispevek družbe za zagotovitev eksistenčnega minimuma upokojencev.

Korenito revizijo pa je pokojninski sistem doživel v letu 1957, saj se je s 1. januarjem 1958 začel izvajati novi zakon o pokojninskem zavarovanju, kateremu je sledil eno leto pozneje zakon o invalidskem zavarovanju.

Zgrudba okrajnega zavoda v Novi Gorici

vanju. Pa tudi ta dva zakona, kot je znano, sta že doslej pretrpela nekaj sprememb in dopolnitev.

Tudi zdravstveno zavarovanje je doživelo v času samouprave spremembo določb, ki jih je vseboval zakon iz leta 1950. Materijo zdravstvenega zavarovanja je na novo uredil Zakon o zdravstvenem zavarovanju delavcev in uslužbencev, ki je začel veljati 1. januarja 1955. V nasprotju z zakonom iz leta 1950, ki je zagotavljal vsem zavarovancem enako zdravstveno varstvo, brez ozira na njihov prispevek družbi, je novi zakon razcepil pravice po načelu, kdor družbi več daje, ta od družbe lahko zahteva širše zdravstveno varstvo.

Posebno pomemben pa je ta zakon zaradi tega, ker z njim prvič v zgodovini našega socialnega zavarovanja uvajamo med dolžnosti zdravstvenega zavarovanja tudi sodelovanje v preventivnih ukrepih, ki jih organizirajo organi, ki jim je poverjeno preprečevanje nesreč pri delu in izboljšanje higienskih pogojev dela.

Obdobje samouprave v socialnem zavarovanju karakterizira tudi dejstvo, da se je v tem času zelo intenzivno začelo delati na sklepanju po-

godb z organizacijami pripadnikov samostojnih poklicev.

Najpomembnejši korak pa je vsekakor uvedba obveznega zdravstvenega zavarovanja za kmetijske proizvajalce.

S spremembami v politično-teritorialni razdelitvi naše republike se je seveda manjšalo tudi število okrajnih zavodov, občutno pa se je povečalo število podružnic in izpostav ter pooblaščenih podjetij, ker so samoupravni organi dosledno zasledovali cilj čimbolj približati zavarovanje zavarovancem. Posledica tega je, da obsega ob koncu 1960. leta mreža ustanov socialnega zavarovanja naša republika 8 okrajnih zavodov, 38 podružnic, 5 krajevnih izpostav in 1191 pooblaščenih podjetij oziroma ustanov. Kljub tej široki razpredenosti ustanov pa še vedno težimo k čimvečji decentralizaciji, posebno k prenašanju poslov na pooblaščenca podjetja, čeprav imamo že sedaj v teh podjetjih začetki polovice zavarovancev.

V letu 1952 smo imeli v LRS 281.390 zavarovancev. Če vzamemo to kot osnovo, vidimo tale povečanja:

v letu 1953 na 303.615 ali za 7,90 %
v letu 1956 na 377.826 ali za 34,27 % ozir. nasproti l. 1959 za 2,6 %
v letu 1959 na 448.552 ali za 59,41 % ozir. nasproti l. 1958 za 5,21 %
v letu 1960 na 474.259 ali za 68,54 % ozir. nasproti l. 1959 za 5,73 %

Večanje števila zavarovancev je seveda imelo za posledico povečanje dohodkov socialnega zavarovanja, obenem pa tudi izdatkov za vse nove zavarovance predvsem v zdravstvenem zavarovanju. Na izdatke dolgoročnih zavarovanj so vplivali predvsem stalno rastoči izdatki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Število upokojencev, ki je znašalo v letu 1953 75.627 (osebnih, družinskih in invalidskih), se je do konca leta 1960 dvignilo na 105.399 ali za 39,37 %. K temu moramo prišteti še nekaj tisoč užívalcev drugih pravic in invalidskega zavarovanja. Povečalo pa se je tudi število upravičencev do otroških dodatkov in otrok, za katere se dodatki plačujejo, vendar v manjši meri, kot pa je naraslo število zavarovancev. V letu 1953 smo izplačevali dodatke 104.659 upravičencem za 202.877 otrok, leta 1960 pa je prejemale dodatke 151.154 upravičencev za 274.935 otrok.

Posledica takih tendenc v skladu dolgoročnih zavarovanj, v zdravstvenem zavarovanju pa stalno večanje izdatkov zaradi dražjave medicinske pomoči, je stalno naraščanje izdatkov za socialno zavarovanje. Skupni izdatki za socialno zavarovanje v LR Sloveniji (zdravstveno in dolgoročno skupaj) so znašali 16.777 milijonov dinarjev v letu 1953. Ti izdatki so narasli v letu 1957 na 26.075 milijonov, da bi v letu 1960 dosegli 43.353 milijonov dinarjev. Pri tem kaže zdravstveno zavarovanje relativno občutno večje povečanje kot pa dolgoročna zavarovanja.

Povečani stroški zdravstvenega zavarovanja, ki rastejo mnogo hitreje, kot pa se povečuje število zavarovancev, grédo v daleč manjši meri na rovaš večjega uveljavljanja zdravstvenega varstva, kot pa na račun zviševanja cen posameznih uslug. Izdatki porabljeni za enega zavarovanca za posamezno obliko zdravstvenega varstva, nam potrjujejo to ugotovitev. V letu 1954 je odpadlo na enega zavarovanca 13,33 ambulantnih pregledov, stroški na zavarovanca pa so znašali 1660 dinarjev, ali za en pregled 125 dinarjev. Leto 1960 kaže na zavarovanca

8,54 pregledov ob stroških 5884 dinarjev in ceni 298 dinarjev za en pregled. Stroški za enega zavarovanca so od leta 1954 do 1960 narasli za 254,46 %.

V dolgoročnih zavarovanjih vpliva na porast izdatkov predvsem stalni prirast upokojencev in postopno naraščanje njihove povprečne pokojnine, ki se je v zadnjih letih s spremembami pokojninskih predpisov stalno izboljševala.

Ta kratek pregled prikaže, da socialno zavarovanje v naši državi predstavlja kvalitetno novo obliko varstva zavarovanca-državljanina in da se stalno razvija in izpopolnjuje, skladno z ekonomskimi in družbenimi pogoji v naši državi. Tako bo brez dvoma tudi v bodoče. Zato bo nujno, da se bo socialno zavarovanje prilagodilo družbenim spremembam, ki so se izvršile v letu 1962. Z novo ustavo se bo še bolj utrdil naš sistem in še večjo vlogo in vpliv bodo imeli državljani pri proizvodnji in pri družbenih službah. Skladno temu se bo predvidoma v letu 1962 izvršila tudi reorganizacija socialnega zavarovanja, se spremenilo finansiranje te službe. Tudi pravice zavarovancev se bodo delno spremenile in dopolnile, tako v zdravstvenem kot pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Ukinili se bodo okrajni zavodi za socialno zavarovanje in ustanovili komunalni. Potreba po teh spremembah je zlasti pereča za zdravstveno zavarovanje, ker je tu potrebna največja skrb lokalnih činiteljev tako v materialnem kot moralno političnem pogledu.

To, česar ob 20-letnici vstaje v Jugoslaviji in začetka revolucije ne smemo pozabiti, pa je, da se moramo zahvaliti prav tej revoluciji in prevzemu oblasti po našem ljudstvu, da jugoslovanski delovni ljudje tudi na področju socialnega zavarovanja in ostalih oblik varstva državljanov suvereno odločajo o svojih pravicah, za kar se borijo progresivne sile drugih dežel zamen že dolgo časa in kar kvalitetno loči naše socialno zavarovanje od drugih.

TOVARNA EMAJLIRANE POSODE CELJE

Tovarna emajlirane posode Celje sodi med najpomembnejše tovrstne proizvajalce v naši državi in v svetu. Njene izdelke, označene z dvema levoma, najdemo danes v državah Daljnega in Bližnjega vzhoda, številnih državah Afrike in celo Amerike. Krog odjemalcev pa bi bil še večji, če bi v Tovarni emajlirane posode v Celju zmogli vsa naročila. Že ta podatek dovolj karakterizira podjetje, ki sodi danes po svojih izdelkih med najkakovostnejše proizvajalce na svetu.

Ko govorimo o sedanjih uspehih podjetja, ne moremo obiti njegove pester in razgibane preteklosti. Segati v njegovo preteklost se pravi srečati se že z letom 1894, ko je bila ustanovljena v Celju majhna obrtna delavnica za izdelavo emajliranih izdelkov. Tedanje južne avstrijske dežele, ki še niso imele razvite industrije, so se za emajlirane proizvode tega obrata zelo zanimale. Ob takih pogojih se je delavnica hitro razvijala v industrijski obrat. Zlasti še, ker so potrebe nenehno rastle. Kupci na Balkanu in v deželah Bližnjega vzhoda so zahtevali vedno več emajliranih izdelkov. Tako so že leta 1904 odposlali prvo pošiljko na Bližnji vzhod. V nadaljnjih tridesetih letih je tovarna zaposlovala že več kakor 800 delavcev.

Leta 1939 je znašalo število zaposlenih 2307, dvajset let kasneje 1959. leta pa 1908 delavcev. Proizvodnja se je gibala v obratnem sorazmerju. Leta 1950 se je povečala proizvodnja nasproti letu 1939 za 29 %. V letu 1960 je bila proizvodnja v primerjavi z letom 1939 večja že za 307 %, glede na leto 1950 pa za 230 %. Te številke potrjujejo, da je kolektiv pravilno razumel svojo vlogo, ko je prevzel upravljanje v svoje roke. Ta veliki porast proizvodnje so dosegli z istimi proizvodnimi sredstvi in predvsem s pridnostjo svojih rok in boljšo organizacijo dela. Gospodarskega na-

predka niso dosegli avtomatično, temveč je bil to plod velikega političnega dela z delavci.

V povojni dobi so bile največje težave zaradi pomanjkanja vodilnih kadrov, ki so se med in po vojni znatno skrcili. Prvih povojnih absolventov strokovnih šol, ki so odhajali v razna podjetja, je bilo dosti premalo glede na nastajajoče potrebe. Vendar se je stanje glede kadrov iz leta v leto izboljševalo, kar so dosegli z usposabljanjem in nadaljnjim šolanjem svojih ljudi.

Potrebe po emajliranih proizvodih so bile v prvih povojnih letih velike in so silile, da so začeli misliti na boljše izkoriščanje zmogljivosti. V ta namen so uvedli pripravo dela, s pomočjo katere so izračunavali na podlagi letno planirane proizvodnje obremenjenost strojev, potrebno delovno silo in ugotavljali neizkoriščene zmogljivosti. Z vedno bolj smotljivo uporabo ofupozarjod ppepeod ojar nim koriščenjem prej nezasedenih zmogljivosti, z racionalizacijami in boljšo organizacijo dela so iz leta v izdelkov, razen tega pa še osvajali izdelavo novih izdelkov za široko potrošnjo.

Pri tem jih ni oviralo niti pomanjkanje delovnih pripomočkov. Vse orodje za nove izdelke so kon-

struirali in izdelali v podjetju s svojimi konstruktorji in orodjarji. Posebno pozornost je posvečalo vodstvo tovarne emajlni tehniki, pri čemer so dosegli velik napredek. Večino starih emajlnih postopkov so prilagodili značilnostim novih surovin, ki so dostopnejše in cenejše. S tem so nadomestili mnogo uvoženih kemikalij z domačimi in še bolj izboljšali kakovost emajlov.

Danes obsega proizvodni program Tovarne emajlirane posode Celje bogato in pestro izbiro. Na trg daje ta tovarna naslednje kakovostne izdelke: emajlirano navadno posodo, emajlirano težko posodo znamke »Ideal« in znamke »Eterna special«, zatem emajlirane sanitarne predmete (bolniške posode), emajlirane higiensko-tehnične predmete kot kopalne kadi, lavaboje in podobne, nadalje emajlirane senčnike, pokositreno posodo, brušeno in surovo posodo, tehnične predmete za gospodinjstvo (Econome, sokovnike itd.), transportno mlekarstvo posodo, posodo za smeti in garderobne omarice za indu-

strijo. Tovarna emajlirane posode Celje je tudi dolgoletni proizvajalec jeklenih kotlov za centralno ogrevanje znamke »Trike« in jeklenih kotlov za centralno-etažno ogrevanje prav tako znamke »Trike«, potem jeklenk za butan-propan plin, jeklenih radiatorjev znamke »Trika« kot tudi emajliranih napisnih tablic in prometnih znakov. Pri tem je važno poudariti, da izdeluje Tovarna emajlirane posode Celje svoje izdelke iz najkakovostnejše dvakrat dekapirane jeklene pločevine po sistemu globokega vleka.

Razen teh izdelkov so osvojili v omenjeni tovarni v zadnjih letih — razdobju po letu 1959 — še vrsto novih izdelkov za potrebe široke potrošnje in stanovanjske graditve. Naj omenimo le najpomembnejše: lonec za kuhanje pod pritiskom »Econom« 2,5, 5 in 7 litrske, kombinirani lonec za pripravljanje sadnih sokov »Sokovnik«, etažno posodo »Dual«, izdelano v treh velikostih 16, 18 in 20 cm, zatem emajlirani pekač

s pokrovom in vložkom »Triumf«, ponvice »ABC«, izdelane v treh velikostih 15, 20 in 25 cm, h katerim je priložen poseben ročaj za varno rokovanje z vročimi ponvicami, kopalne kadi za vžidanje brez armatur, jeklenke za butan in propan plin z glavnim ventilom in zaščitno kapo za 10 in 35 kg, »Pomivalno omarico« ki jo je mogoče vključiti v kuhinjsko baterijo in emajlirane lavaboje z armaturo in sifonom.

Končno naj omenimo še izdelke za komunalne potrebe in potrebe kmetijstva, kot so posode za smeti — opremljene z okovjem za avtomatično praznjenje v posebne avtomobile za odvoz smeti (izdelujejo jih v velikosti 40, 80 in 100 litrov) in razne posode za mlekarstvo.

Če se ustavimo še pri perspektivnem planu razvoja podjetja, naj omenimo, da so organi delavskega samoupravljanja že v l. 1959 storili ukrepe za rekonstrukcijo tovarne. Vedno večje potrebe po emajliranih izdelkih za široko potrošnjo s proizvodnjo v zastarelih obratih ni bilo mogoče več kriti. Izdelali so dolgoročni načrt za investicijsko graditev. Trenutno se nahaja tovarna v prvi fazi rekonstrukcije. Za to prvo stopnjo, ki bo trajala približno 2 leti, bo zagotovilo večji del sredstev podjetje iz lastnih virov, delno pa bodo dobili kredite tudi od banke. Program rekonstrukcije predvideva prehod iz sedanjih plinskih peči na električne in preureditev sedanjega obrtniškega dela v delavnicah v industrijsko proizvodnjo.

Precejšnjo pozornost posvečajo tudi družbenemu standardu delavcev. V dobi delavskega samoupravljanja so zgradili 185 stanovanj, leta 1962 pa bodo zgradili 32-stanovanjski blok. Prav tako so poskrbeli za izdatni topli obrok, precej sredstev so prispevali za ureditev športnih igrišč in tudi za čas dopustov je vse poskrbljeno. Delavci lahko preživijo prijeten dopust v 40 lastnih montažnih hišicah v Moščenjski Dragi, ki so jih zgradili leta 1958.

Tovarna emajlirane posode Celje je s svojim kakovostnim poslovanjem in pravilnim gospodarjenjem s svojimi sredstvi na najboljši poti, da doseženi sloves in ugled doma in onstran meje obdrži ter ga še nadalje povečuje.

V KOMUNI OB SORI

Škofjeloška komuna z znamenitimi zgodovinskimi obeležji tako iz davne preteklosti kot iz najhujših časov v zgodovini našega naroda — iz narodnoosvobodilne borbe (kdo ne pozna n. pr. samo zgodovinskega kraja Dražgoše) — je danes v bistvu taka, kot je bila. Toda ne prav taka. Kdor pozna njeno gospodarsko moč pred vojno, bi se tej trditvi upravičeno zoperstavil. Življenje v njej je sedaj povsem drugačno — svobodnejše, lepše in bogatejše.

Podatki o težavah in uspehih prebivalcev Poljsanske in Selške doline dajo jasno sliko o ekonomski rasti te komune. Občina Škofja Loka se je zelo spremenila, posebno v zadnjih letih. Združitev občine Škofja Loka z občino Gorenja vas leta 1959 in z občino Železniki leta 1961 je okrepila gospodarsko moč tega območja in dala povsem nove možnosti za nadaljnji razvoj.

Nekaj podatkov o škofjeloški komuni pred nekaj leti in danes:

Leta 1955 je bil družbeni bruto produkt 4,8 milijarde dinarjev, lani pa je presegel 18 milijard dinarjev. Ustvarjeni narodni dohodek v letu 1955 v višini 1,3 milijarde dinarjev se je povzpел lani že na več kakor 6 milijard 150 milijonov dinarjev. To kaže, da se je povečal narodni dohodek na enega prebivalca od 77.000 dinarjev v letu 1955 na 257.000 dinarjev v letu 1961. Struktura prebivalstva kaže podoben razvoj. Leta 1955 je bilo zaposlenih manj kot 4000 oseb, lani pa je bilo od 24.310 prebivalcev v delovnem razmerju že več kakor 7000 oseb.

Struktura investicijskih vlaganj je bila naslednja: gospodarske in negospodarske investicije so bile leta 1955 približno 89 milijonov dinarjev, v letu 1961 pa so bile planirane v višini 2,3 milijarde dinarjev. V načrtu za lani je bilo negospodarskih investicij za 571 milijonov dinarjev ali za 27,4% več kot leta 1960.

Iz teh nekaj podatkov je razvidno, da gre pretežno del investicijskih vlaganj za razvoj industrijske dejavnosti v občini, seveda pa ne zanemarjajo tudi vlaganj v razvoj kmetijstva. Največ sredstev so seveda deležna podjetja, ki bodo najhitreje pospešila industrializacijo komune in zagotovila najbolj rentabilno proizvodnjo. Poglejmo nekoliko podrobneje večje gospodarske organizacije.

● **Tovarna »Šešir«,** ustanovljena kot delniška družba leta 1921, je skoraj bolj znana tujemu kot domačemu trgu. Tovarna izdeluje vse izdelke iz zajčje in kunčje dlake, to je damske in moške tulce, kapline, bere, damske in moške klobuke itd. Z njimi se je uveljavila že pred vojno v raznih evropskih in izvenevropskih državah, kamor je izvažala skoraj polovico vseh svojih izdelkov. Po vojni so izvoz še povečali. Danes izvažajo kar v 18 držav, razen tega pa širijo še lastno trgovsko omrežje v državi in imajo že prodajalne v Ljubljani, Novem mestu, Zagrebu, Novem Sadu, Subotici, Reki itd.

V zadnjem času je posvetilo podjetje veliko skrb izboljšanju proizvodnje. Prav lani so začeli rekonstruirati tovarno, kajti stroji in druge tovarniške naprave so bile popolnoma dotrajane. Rekonstrukcija bo končana že v prvi polovici letošnjega leta, ko bodo proslavili 40-letnico obstoja tovarne.

Omembe vredno je tudi to, da je »Šešir« vseskozi na tekočem z novitetami v svetu, kar jim omogoča, da so na svetovnem trgu vedno konkurenčni. In še en podatek, ki priča o uspehih tega kolektiva. Letos predvidevajo realizacijo v višini 700 milijonov dinarjev, kar pri okoli 230 zaposlenih vsekakor ni malo.

● Tudi **Gorenjska predilnica** ni važna samo za škofjeloško komuno, temveč je pomembna v državnem merilu, saj znaša njen delež v jugoslovanski tekstilni proizvodnji približno 3,9%. Na strojih loške predilnice izdelujejo sedaj bombažno in stanično prejo, vigogne prejo iz odpadkov in bombaža slabših vrst, različne industrijske sukance in sintetiko. Lani je začel obratovati tudi novi obrat za izdelavo kodrovke. Ta obrat je bil dograjen v okviru rekonstrukcije, ki bo bistveno spremenila delovne pogoje v tovarni. Čeprav rekonstrukcija še ni končana, so sadovi že vidni. Razen tega, da se je povečala proizvodnja od 2200 ton v letu 1956 na nad 3200 ton v letu 1961, sta se močno povečala tudi delovna storilnost in dohodek na enega zaposlenega. Tako je porastel dohodek od 800.000 dinarjev na zaposlenega v letu 1957 na 1,3 milijona dinarjev v letu 1960.

● **Gozdarsko kmetijsko zadrugo** Češnjice so ustanovili šele leta 1961 iz prejšnjih 8 manjših zadrug, raztresenih po vsej Selški dolini in okoliških hribih. Sedaj ima KGZ 800 hektarov zemlje, katero nameravajo v naslednjih 10 letih pogozditi. Ze prvo leto svojega poslovanja je Gozdarsko kmetijska zadruga dosegla lepe uspehe. V sodelovanju z gozdnim skladom in s samoprispevki prebivalcev so zgradili lani 12 gozdnih cest, pomembnih tudi za drug promet.

Letos imajo še bogatejše načrte. V spodnjem koncu Selške doline nameravajo ustanoviti svoj kmetijski obrat. V hlevih, ki jih bodo zgradili, bodo redili okoli 100 glav živine. V letu 1963 pa nameravajo urediti na Sorški planini, ki je znana po lepih smučarskih terenih, vzorne pašnike.

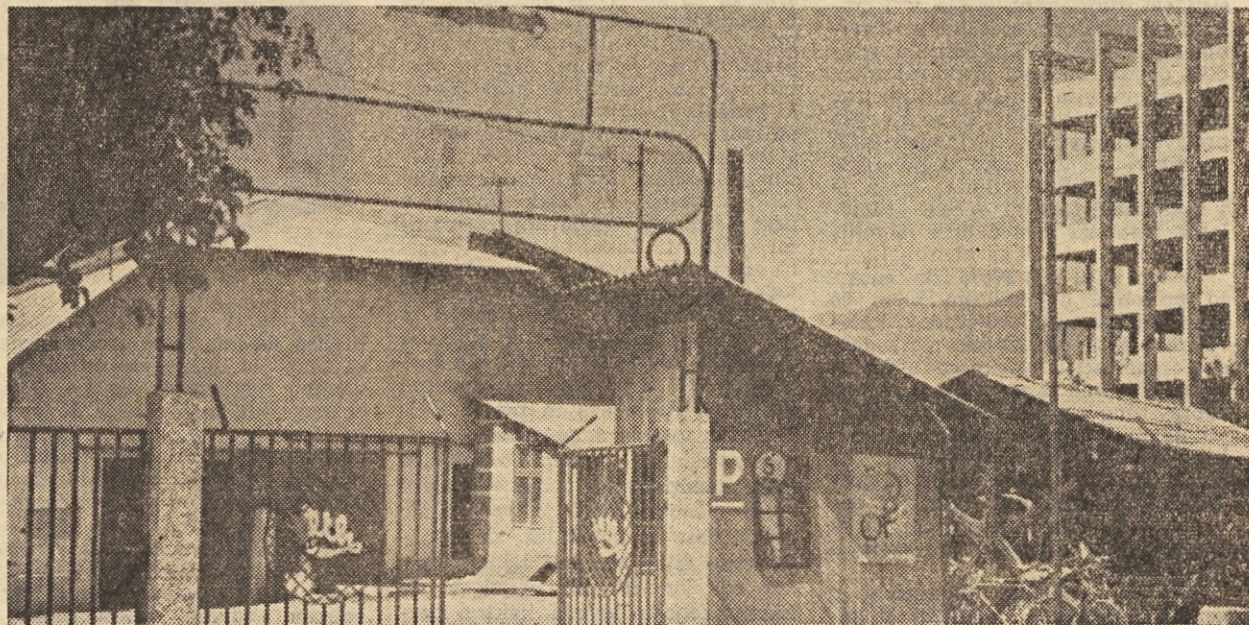
■ V škofjeloški dolini se odlikuje po uspešnem delu še ena kmetijska zadruga, t. j. **KZ v Škofji Loki**. Kljub težavam si kmetijska zadruga uspešno utira pot v sodobno socialistično gospodarjenje v našem kmetijstvu. Njen bruto produkt je vsako leto večji. Lani so ustvarili blizu 380 milijonov din bruto dohodka.

Za to kmetijsko zadrugo je značilno tudi zelo obsežno področje dejavnosti. Ukvarjajo se z odkupom

vseh kmetijskih pridelkov, skrbe za pogozdovanje, prodajajo in odkupujejo les, vodijo trgovino za prodajo reprodukcijskega blaga za kmetijstvo, mlekarški obrat in gozdno drevnico. Zgraditi mislijo še lastno pilotišče goveje živine na odseku Log-Zminec in razširiti nasade ribeza.

● Med trgovskimi podjetji je med najpomembnejšimi **veletrgovina »Loka«**, ki oskrbuje z živili, tekstilom, železnino in galanterijo območje v razdalji okoli 50 km oddaljenosti od sedeža podjetja. Razen dejavnosti na debelo in številnih prodajaln na drobno (skupno 15) ima podjetje tudi lastna skladišča, garaže in upravno poslopje. Dosedanja prizadevanja kolektiva veletrgovine »Loka« so uvrstila to podjetje po velikosti na peto mesto v čisti trgovski dejavnosti z živili in gospodinjskimi potrebščinami v Sloveniji.

Ti podatki nam govore o obsežni dejavnosti podjetja »Loka«. Podatki o doseženem prometu v posameznih letih pa nam kažejo njen nagel gospodarski napredek. Realizacija je bila leta 1955 okoli 364 milijonov dinarjev, leta 1957 500 milijonov dinarjev, leta 1959 že 835 milijonov dinarjev, lani pa kar 1,8 milijarde dinarjev.

MED PROIZVODNJO IN POTROŠNJO

»Kovinotehna« v Celju, grosistično podjetje z »jeklom in železom«, ima svoje prostore na desni strani mariborske vpadnice tik pred železniškim prelazom. Velika skladišča, obširno dvorišče, vpadljivo rdeče obarvane zgradbe vzbujajo v mimoidočem radovednost, saj jih je pravzaprav malo, ki kaj vedo o snovanju trgovske hiše s sicer znanim naslovom.

Kovinotehna je člen v verigi naših gospodarskih prizadevanj. Izbira in nabavlja v korist potrošnika, ki seveda ni posameznik, pač pa je v vseh primerih skupnost, kolektiv, tovarna! Njen trg je svet; nikakor ni omenjen kot ni omenjena vrsta njenih uslužnosti.

Takoj po vojni je bila »Kovinotehna« skromna prodajalna železa in jeklenih proizvodov. Z leti je pridobivala na veljavi, menjala naslove, širila krog svojih odjemalcev. Tako se v času, ko so podobna grosistična podjetja nastajala v Ljubljani in Mariboru, srečamo s »Kovinotehno« v Celju. Z ureditvijo skladišč, dovoza po cesti in po železnici, z izpopolnitvijo svojih sortimentov glede na zahteve trga, ki so z rastjo proizvodnje ter novih industrijskih objektov iz leta v leto večje, raste poslovnost »Kovinotehne«. Izražena v zaokroženi številki — lani je imela ta trgovska hiša dobrih 10 milijard prometa, letos ga planira 12.

V tem času je s svojo izkušnostjo pridobila odjemalcem blizu 50 različnih domačih proizvodov, katerih cena je za marsikatero gospodarsko organizacijo neprimerno pristopnejša kot cena iz uvoza. S to, pravzaprav osnovno dejavnostjo, pa »Kovinotehna« pritaženo spreminja vsebino grosističnih dejavnosti na sploh, saj dobro vemo, da je od grosistične prizadevnosti šestokrat odvisno ravnotežje med blagom, ki ga izvažamo ter blagom, ki ga kupujemo v tujini.

Ob tej pritaženi spremembi v osnovi poslovanja, pogojeni v zahtevnosti časa, pa je lanskoletni go-

spodarski sistem začel dokaj odločno vplivati na zavestno oblikovanje drugačne vloge grosista v naših družbenih odnosih kot pa smo jo bili vajeni doslej.

Kolektiv opozarja na nujnost vsebinske spremembe v načinu poslovanja svojega podjetja, kar narekuje naša politika v blagovnem prometu z večjo odgovornejšo mero pozornosti pri vsklajevanju uvoza in izvoza. Kolikokrat segamo po blagu iz uvoza, kar nas velja devizna sredstva in se sploh ne potrudimo, da bi morebiti isto blago našli doma za lažje pogrešljive dinarje. Prav zagadelj grosist že dolgo časa ne sme biti več samo posrednik med nekom, ki prodaja in nekom, ki kupuje, pač pa mora biti tesno povezan s tistimi gospodarskimi organizacijami, katerim je potreben. Specifična dejavnost »Kovinotehne« vsekakor govori v prid takšnemu sodelovanju z različnimi komitenti. Zakaj ne bi bil tovrstni grosist že povezan z naročnikom tedaj, kadar naročnik snuje načrt za to ali ono gradnjo? Gre namreč za poglobljeno vlogo trgovine, ki se ob naročniku pojavi nenadoma kot svetovalec, ki razpolaga z natančnimi analizami domačega in tujega tržišča, proizvodnih zmogljivosti, sortimenta blaga... S tem bo bržkone manj nepotrebnega uvoza v poslednjem trenutku, saj bo preostajalo dovolj časa za premislek, za gospodarnejšo odločitev, kaj lahko kupimo od domačih proizvajalcev, za kakšno ceno in seveda, kakšno kvaliteto.

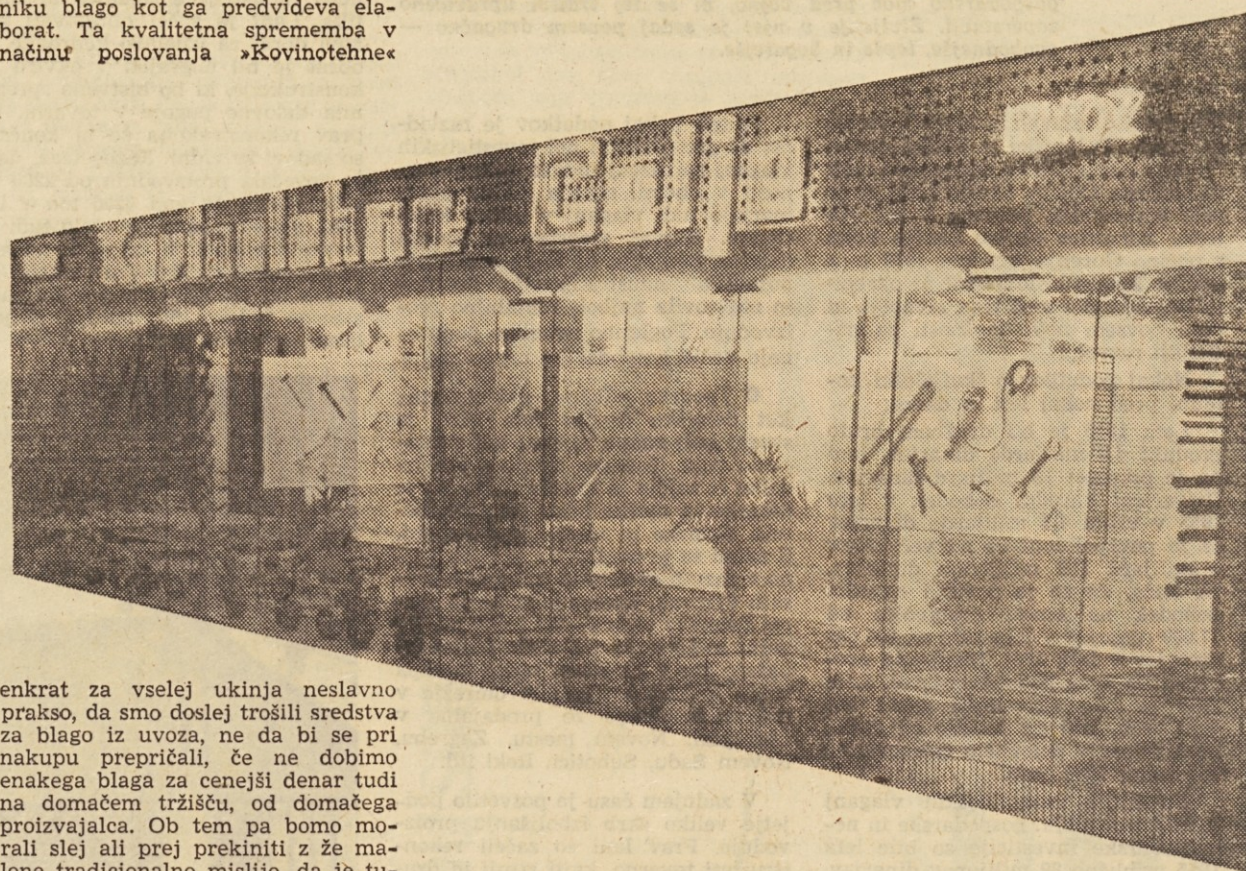
Ta misel vodi »Kovinotehno« od analiz domačih ponudnikov k sintezi raznih ponudb, v čistejši ekonomski račun, ki ve, kaj lahko gradi z lastnimi močmi. Če gradi neka tovarna novo proizvodno dvorano ter se že tedaj, ko načrtuje, poveže z bodočim dobaviteljem vseh sestavnih delov za določen objekt, ima grosist potemtakem čas, da preudari, kje in za kakšno ceno bo kupil cement, les, stroje, energetske elemente ali kar že sodi v realizacijo načrta. Pri tem mu je vsekakor desna roka sinteza naše domače proizvodnje, saj mu omogoča, da z združitvijo različnih proizvodov od različnih ponudnikov posreduje naročniku blago kot ga predvideva elaborat. Ta kvalitetna sprememba v načinu poslovanja »Kovinotehne«

onega blaga in naj ga kupi doma ali v tujini.

Razmišljanje o novi vlogi grosista v našem družbenem sistemu, ki je ob prehodu leta 1961 v leto 1962 najpomembnejša točka dnevnega reda na sestankih kolektiva, delavskega sveta, upravnega odbora v »Kovinotehni«, pa nas pelje pred prag poslovnih združevanja. Lahko da je prav trgovina tisti iniciator, ki s koordinacijami izkoriščanja naših domačih proizvodov kot tudi polproizvodov seznanja med seboj zainteresirane proizvajalce ter jim kot posrednik ugodno vpliva na njihove proizvodne stroške. Smisel dobrega gospodarjenja pa ima svoja trdna tla

S sinhronizacijo domače proizvodnje in ustvarjalne zmogljivosti sploh, pri čemer je bistvena perspektivna naloga trgovske hiše, kateri velja naš obisk, bomo vsakekor toliko lažje gradili v tujini, v državah, ki so zainteresirane, da jim postavljamo tovarne tako rekoč od temeljev do ključa. Cenejši bomo, konkurenčnejši in manj bo nagajal čas, kadar se nam bo mudilo.

Takšna, morda malce nenavadno predstavljena je zdajšnja podoba grosista z »železom in jeklom«, »Kovinotehne« v Celju. Njeno vsakodnevno opravilo, posredništvo med tržiščem in potrošnikom, med

enkrat za vselej ukinja neslavno prakso, da smo doslej trošili sredstva za blago iz uvoza, ne da bi se pri nakupu prepričali, če ne dobimo enakega blaga za cenejši denar tudi na domačem tržišču, od domačega proizvajalca. Ob tem pa bomo morali slej ali prej prekiniti z že malone tradicionalno mislijo, da je tuje blago najboljše ter da je domača proizvodnja le izhod v sili. To tradicijo zdaj smešiti grosist, ki ve za kvaliteto, ki jo nekomu ponuja ter se obenem zaveda odgovornosti za trgovsko pošteno dobavo tega ali

v poslovnem sodelovanju, zlasti še zdaj, ko v marsikaterih industrijskih središčih v Jugoslaviji hitijo z organizacijo različnih proizvodnih birojev, inženiringov ali tehničnih inštitutov.

proizvajalci in tovarnami, izpopolnjuje torej nekaj novega, kar ni v ničemer podobno staremu pojmu o grosistični dejavnosti, pač pa je neskaljeno zrcalo našim novim družbenim odnosom.

»AERO«

KONKURENCA UVOZU

V Jugoslaviji porabimo letno 600.000 trakov za pisalne stroje; 70.000 kilogramov različnih barv! »AERO« v Celju, specializirano podjetje za proizvodnjo šolskih ter pisarniških potrebščin pa že samo izroči domači trgovski mreži letno 400.000 trakov, 75 odstotkov jugoslovanske proizvodnje akvarelov in temper, 85 odstotkov doma proizvedenih matric, 60 odstotkov kopirnega papirja različnih kvalitete!

Tolikšna proizvodnja — lani 2 milijardi realizacije, letos zatrjuje plan 2,3 milijarde — pa seveda opozarja na levji delež »Aera« v založenosti naše trgovine z nepogrešljivimi predmeti, ki so enako pomembni za mlajše kot za starejše generacije.

Pred vojno je »Aero« proizvajal kemične izdelke za gospodinjstvo, pretežno barve za tkanine. Po vojni je 22 delavcev, ki so ostali v zapuščenih tovarni, temeljito spremenilo proizvodni program, saj so se lotili izdelave proizvodov, ki jih do tedaj ni še nihče proizvajal v Jugoslaviji. Tam v »Aeru« so začeli z usvajanjem zamotanega tehničnega postopka za izdelavo šolskih akvarelnih barv ter tempera za umetniške palete, nato oljnatih barv, matric za razmnoževanje z odgovarjajočimi barvami, lepila, jasnit papirja za kopiranje načrtov v različnih kvalitetah. Omeniti moramo še karbon papir, indigo, lepilne trakove za pisal-

ne stroje in sortiman izdelkov tovarne »Aero« je popoln.

Seveda je tovarna zdajšnji spisek svojih proizvodov le počasi dopolnjevala. Iz leta v leto! Leta 1953 so se Celjani še radi ponorčevali iz svoje male tovarne, češ da ima samo »dva lonca in kuhalnico...« Toda prav ta tovarna je znala ob pravem času izkoristiti povpraševanje v tržišču, saj v tistem času niso dobili poštenih vodenih barvic za šolarja, kaj šele matric ali kopirnega traku.

Cez dobri dve leti je »Aero« že snoval načrt o gradnji novih sodobnejših proizvodnih obratov. V Kocenovi ulici v središču mesta naj bi ostala uprava in komercialni oddelek, vsi proizvodni obrati pa naj bi se preselili na rob mesta. Pozneje bi se jim pridružili še ostali, saj so proizvodnja, laboratorij in uprava — neločljiva celota.

Nagel razvoj tovarne nam lahko predstavita dve številki. Takoj po vojni je porabil »Aero« blizu 3000 kilovatnih ur za svojo dejavnost, danes jih troši dobrih 300.000! Tovarna je potrebovala polnih 13 let, da je dosegla leta 1953 — 700 tisoč dinarjev realizacije, od tedaj pa do danes ji je uspelo dvigniti vrednost bruto produkta na dve milijardi, a leta 1965 bo že začela presegati mejo treh milijard dinarjev.

Obenem pa je »Aero« ena izmed redkih tovarn, ki za gradnjo lastnih obratov niso imele nobenega posojila. Kar so napravili na prostoru poleg celjske »Metke«, so zgradili z lastnimi sredstvi. Vsaj doslej...

Razširitev proizvodnje je narekovala »Aeru« specializacijo za proizvodnjo nekaterih pisarniških izdelkov, tako da je danes oddelek za proizvodnjo pisarniških artiklov v tovarni nedvomno najmočnejši, hkrati pa je na tržišču za njegove izdelke največja konkurenčnost doma (samo v proizvodnji trakov za pisalne stroje 55 odstotkov celotne domače industrije!) in na tujem. V tovarni neprestano analizirajo tržišče ter se mu prilagajajo. S karbonskim papirjem za tabelirke (v mehaniziranih pisarnah!) se »Aero« pripravlja na skorajšno mehanizacijo pisarn, za potrebe banke delajo ravno v »Aeru« edini v državi kopirni trak za seštevalne stroje, z barvo za matrice so dosegli mednarodno kvaliteto, pisalne trakove pa izdelujejo v širini od 11 do 200 milimetrov. Zanimivo je dejstvo, da so morali za nekatere proizvode doma izdelati potreben proizvodni stroj. Pri tem jim je pomagala Metalurška industrijska šola v Štobrah, ki je s takšnim sodelovanjem ovrednotila domačo proizvodnjo v primeri s tujo, ki jo mnogokrat po nepotrebnem hvalimo.

Z uvedbo sistema IBM v nekatere naša industrijska središča, je »Aero« sprejel naročilo, da bo v svojem laboratoriju izdelal prototip za kopirni trak ter seveda z uvedbo te novitete s svojo proizvodnjo v bodoče oskrboval takšne računske »možgane«. Enako mero pozornosti zaslužijo še kopirni papirji (jasnit papir!) za tehnične risarje, saj jih je doslej primanjkovalo na našem tržišču, s številnimi načrtovanji ter novimi gradnjami pa je poraba ravno

tega papirja iz leta v leto večja. Obenem pa se tržišče ozira za kvaliteto, ki mora biti nepogrešljiv sestavni del tovrstnega proizvoda.

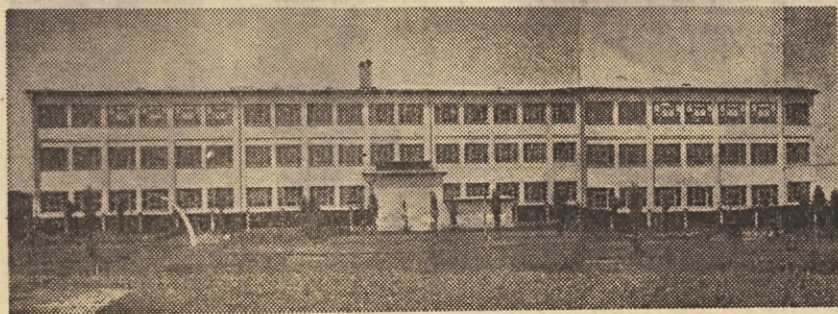
Z osvajanjem tržišča dobivata zaščitni znak in ime »Aero« svoj pomen v širokem krogu kupcev. Danes ima ta tovarna nad 1000 detajlističnih trgovin, ki so ob grosističnih trgovskih hišah njeni redni odjemalci ter posredniki pisarniških in šolskih artiklov potrošnikom.

Prav je, da zaščitni znak »Aero« postane pojem za kvaliteto vsakodnevnih spremljevalcev človekovega intelektualnega dela, tako rekoč od šolske klopi tja do pisarne. Nemara smo mnogokrat še nekoliko pod vplivom starejše generacije, ki kaj rada brez premisleka hvali tuje, nekoč pri nas dokaj uveljavljene znamke inozemskih tovarn. A nima jo prav! Zategadelj, ker se človek še

preveč hitro navadi na dolženo ime, posebno še, če mu ga starejši kar naprej ponavlja in postane zavoljo tega slep za domače vrednote, ki nemara odtehtajo tujo kvaliteto.

Naposled pa je ponos vsaki državni skupnosti, če ima v vrsti vsakodnevno uporabnih predmetov večje število artiklov z domačo oznako kot z inozemsko. To seveda ni zmerom odvisno samo od prizadevanja v določeni veji proizvodnje, pač pa mnogokrat ravno od potrošnikov, od ljudi, ki hočejo spoznati domače kvalitete ter na osnovi tega spoznati oblikujejo svoj okus.

No, »AERO« je naš znak, ki s širokim asortimentom izdelkov zasluži človekovo pozornost. Še več: zasluži, da ga naša generacija uvrsti med pojme za uporabne artikle v našem vsakodnevnem življenju — doma, v šoli, v pisarni!

OD LEMEŽA DO KOMBINIRK

Številke, ki nam predstavijo rast Tovarne kovanega orodja v Žrečah: 1953. leta je znašala realizacija na zaposlenega 981.000 din, naslednje leto milijon; do leta 1958 poraste letno realizacija na zaposlenega za dobrih 100.000 din, tako da imamo to leto že milijon 360.000 din, a naslednje leto — 1959 pa milijon 633.000, leta 1960 celo dva milijona 228.000 dinarjev!

Nenaden skok v produktivnosti v letih 1958, 1959 in 1960 je rezultat organizacije ekonomskih enot, predvsem pa pravilnika o nagrajevanju po učinku. Z njim je proizvodnja neverjetno narasla kljub iztrošenosti strojnega parka ter je njen porast odvisen v prvi vrsti od prizadevanja posameznika pa od boljše organizacije dela z gospodarskim izkoriščanjem pritenjenih rezerv.

Vzporedno s produktivnostjo je rasel skupni dohodek: od 700 milijonov v letu 1956 do milijarde v letu 1959 ter do poldruga milijarde v letu 1960. Lanskoletna statistika pa izračunava za devetmesečno proizvodnjo 24-odstoten porast dohodka zaposlenega ter 129-odstoten porast bruto dohodka, kar je vsekakor razveseljiv rezultat rentabilnejše proizvodnje, izdelovanja zahtevnejših proizvodov.

Številčni prikaz, vzet iz računovodskega arhiva, seznanja z vzponom nekdanje kovačije, ki je danes specializirana industrija, kakršnih v Jugoslaviji nimamo na pretek. Zato tudi je to ena izmed redkih tovarn, ki se ne potegujejo za odjemalce na tujih tržiščih, saj komaj sproti zadovoljuje nenasitnost domačega tržišča, ki je toliko zahtevnejše, kolikor hitreje raste proizvodnja v naši avtomobilski ter motorni industriji.

Sekači, izvijači, škarje, kombinirke, maticni in specialni ključji, kladi, bati, plužne glave, odkovki,

lemeži, črtala, skratka na desetine orodij, pomožnih in nadomestnih delov izdeluje danes Tovarna kovanega orodja v Žrečah v tesnem sodelovanju z industrijo avtomobilov, traktorjev, traktorskih priključkov, motorjev, s trgovino avto-mehanskega orodja...

Žreški kovači se lahko pohvalijo s tradicijo. Že Rimljani, Kelti, Iliri in seveda stari Slovani so »kuhali« železo na Brinovi gori nad Žrečami. Pozneje so ob Dravinji zaropotale majhne kovačije, ki so se po prvi svetovni vojni združile v Starem mlinu v obrtniško proizvodnjo klasičnega orodja: lopat, kramпов, motik, plugov in lemežev. »Mačke« jim je gnala voda pa lokomobila, plinski motor, turbina, z vsakim novim strojem za kovanje se je obesilo na stari zid novo transmisijsko jermenje, da je bilo v mlinu, kot bi bil ves preprežen s pajčevino.

Okupacija je izkoristila kovačijo za vojno. »Mački«, ki so desetletja tolkli iz žareče gmote orodja v korist dela in človeka, so začeli izdelovati jeklene predmete za potrebe nemške pohlepnosti, v škodo dela in človeka. Partizani so kovačijo požgali. Ob osvoboditvi so ostali le še zidovi in med ruševinami zarjavili stroji. Takrat je sicer vsak pomislil na novo tovarno, nihče pa ni vedel, kako naj sploh nastane nekaj novega na pogorišču. Gradnje se je lotilo 200 starih kovačev. Menjavali so kladi in lopate za omet, začetno

proizvodnjo in vsakodnevno zidavo. Kot spomenik stoji še zdaj v povsem novi, po vojni dograjeni tovarni, trden zid Starega mlina, na katerem pa ne visi več transmisijsko jermenje, saj je zastarel pogon že davno zamenjala energija s pogonskimi motorji.

Prav tako so tudi stari stroji odstopali svoj prostor novejšim, doganejšim. Kladi, z datumom prvih desetletij našega stoletja stoje danes v Kreševem, kjer še vedno udarjajo. Novi stroji pa so seveda prinesli v Žreče novo proizvodnjo. Tovarna sicer še izdeluje klasično orodje, a v vse manjši meri, njena osnovna proizvodnja postaja orodje, ki ga na našem tržišču primanjkuje. Vse tja do kombinirk! Zdaj je njena dejavnost razdeljena na tri grupe: avtomehanska, podkovki za motorno industrijo in nadomestni deli za traktorske pluge. Vsekakor je poudarek na prvi grupi, na avto-

mehiki, ki v največji meri vpliva na rast skupnega dohodka.

Danes je v Žrečah zaposlenih 730 delavcev. Rekonstrukcija tovarne še ni končana. Prav te dni montirajo nova mehanska kladi, preurejajo prostore, izpopolnjujejo tekoče trakove v proizvodnji. Omejen delovni prostor, ki je v nekaterih delavnicah malone zatrpan z različnimi stroji, ukazuje na novogradnje. Perspektivni razvoj tovarne jih seveda ne zanika.

Razvoj tovarne sovпада z rekonstrukcijami naših železarn, dobaviteljev raznih vrst specialnega jekla Žrečam, ki oblikujejo svojo surovinsko bazo povsem v koraku z zmogljivostjo domačih tovarn. Edinole krommolibdenske cevi za izdelavo cevni ključev kupujejo Žreče v tujini, vsa ostala jekla ter železa pa doma. Ravne, Jesenice in Store so malone edini skrbniki Tovarne kovanega orodja v Žrečah. Njihov raz-

voj bo prav gotovo vplival na ritem proizvodnje njihovega varovanja.

Danes so v Žrečah še kovači, ki s kleščami v rokah oblikujejo kladi. S pravilčno spretnostjo takšen kovač zagradi kosček razbeljenega železa in ga potisne pod mehansko kladi. Maček udarja, kovač suče železo. S pomočnikom izbija odprtino za držaj, izgladita iz njega primerno obliko, po štiridesetih udarjih je kladi narejeno, kovač ga le še potisne v vodo, kjer se pridruži ostalim, že izgotovljenim.

Takšen način proizvodnje zdaj zamenjujejo težki stroji, ki z enim samim udarcem opravijo delo kovačevih štirideset udarcev. Z novimi stroji pa bo kronika kaj kmalu zabeležila podobne skoke v proizvodnji na račun skupnega dohodka, kot jih podčrtujejo v času, ko so Žreče uvedle sodobnejši način delitve osebnega dohodka.

pravili smo mu obešeniak

hans hellmut kirst

Za Kesslerja pomeni vojska veliko spremembo v življenju. Dotlej prostovoljec, študent, brezposeln, se je povzpел navzgor z ostalo strankino sodrgo. In z nenehnim prebiranjem je zlezel v SS. Tam je zbudil pozornost, nenavadno naglo napredoval in postal član esesovskega vodstva. Zdaj so ga vrinili v vojsko, potem ko so mu preskrbeli posebna polnomočja in določeno nalogo.

Würzburg je samo skromen začetek. Nekaj tednov privajanja okolici, ocena položaja in proučevanje odnosov. Ko bo delo končal, mu bodo zaupali pomembnejšo nalogo. Verjetno bo prešinjat cele dele bojišča z nacionalnosocialističnimi idejami in njegovimi življenjskimi oblikami. Kot pes čuvaj bo, ki so ga spustili z verige na sumljive generale in nizke, dlnarske čine. Würzburg je prvo mesto, kjer bo preizkusil svoje moči.

Njegova načela so preprosta in jasna. In učinkovita. Vojsko bi je z njenim lastnim orožjem, Jaha na disciplini. Častnik med častniki je, vojak med vojaki. Do predstojnikov je človek, ki nosi v žepu najmanj polnomočje ukazujočega generala. Zahteva železno pokorščino.

Kessler, visok, čokat, energičen, oglatih potez na obrazu, sedi za pisalno mizo. Drevo bo imel pred častniki mestne posadke programski govor. Vbil jim bo v glavo, da sta nacionalni socializem in vojska isto. In neločljiva. In če sta neločljiva, potem neomajljiva. In duševno jih bodo pripravili tako, da bodo mednje vrinili nacionalno-socialistične častnike iz vodstva. Zasledovalne pse, ki jih bodo naščuvali na prasce, ki drugače mislijo. In nič ne bodo mogli kljubovati. Kajti to bi bila veleizdaja. In za tako stvar je zid.

Pregleduje zapiske govora. V sredini mu ne ugaja. Še bolj bo moral poudariti, da je slab vojak tudi slab nacionalni socialist. In obratno! In to bo moral posebej povedati višjim častnikom. In tistim iz bližnjih posadk. Kdor ne bo prišel sam, ga bodo prisilili.

Najavijo mu Gareisa. Aha, prav, Gareis! Naj vstopi. Zapre platnice, med katere je položil govor in gre Gareisu naproti. Gareis ga pozdravi nemarno kot domišljajni civilist in ta razorožuje. Kessler velikodušno prezre. Po njegovem si tega ne sme dovoliti nihče drug kot samo Gareis. Gareisa potrebujejo. Najtežje probleme rešuje, kot da gre za začetniške račune.

»Slivovko? Cigaro? Cigaretto?« — Gareis se zahvali in odkloni. »Torej z besedo na dan, Gareis! Kaj se je zgodilo sinoči?« — Gareis poroča. Ker pozna Kesslerja od prej, ve, kaj mu godi. Opisovanju aretacije posveti precej besedovanja. Kessler se spremeni v samcat smeh. Oba v po-

stetli, to si lahko predstavlja. »In vi pravite, Gareis, da sta bila oba popolnoma naga?« — Gareis je takoj pripravljen opisati podrobnosti.

»In sicer?« — Kesslerja sicer zabavajo začinjene zgodbe, toda ker potrebuje gradivo, ki bi ga lahko izkoristil, se zresni. Popolnoma se spremeni. Gareisa spominja njegovo drobno, naprej nagnjeno telo na tigra, ki se pripravlja na skok. Torej mu bo vrغل kaj v gobec, da bo potolažil njegovo lakoto.

Kessler vzame dolg spisek s popisom zaplenjenih predmetov. Kessler zaživlja skozi zobe. Sijajno, zares sijajno. Premisljuje, katere posameznosti tega blestečega primera bi lahko vnesel v svoj govor. Seveda bo vse temeljito izkoristil in s sramotnimi dejanji pošteno pokadil častnikom pod nosom. In dokazal jim bo, da so v njihovih vrstah negativni elementi. In če bo prej ko slej zgrabil tudi koga med njimi, ne bodo mogli trditi, da jih ni opozoril, Gareis imenuje Stricka. Doda podrobnosti: pride, napade, neusmiljeno. Kessler zastrže z ušesi. Tega Stricka, si misli Gareis, bi moral napraviti Kesslerju. Strick je pravi človek, ki bo vznemirjal Kesslerja. In za Kesslerja je to potrebno. Če se bo Kessler navdušil za Stricka, bo pozabil nanj, na Gareisa! Potem bo imel proste roke in več si tudi ne želi. Res, da nikoli ne vemo nič naprej, toda poizkusiti bi veljalo. No, če se bosta Kessler in Strick dobro razumela, in to ni izključeno, potem bosta Würzburgu in okolici grdo pokadila. In Gareis bo lahko plaval v svojem elementu, kar si tako želi.

Kesslerju je izredno všeč Strickovo ravnanje. Gareis čuti to. Vidi, da črkuje Kessler na posebnem papirčku Strickovo ime. Odlično. »V vsakem primeru sem z vami zadovoljen,« pravi Kessler. Za zdaj je Gareisu to dovolj.

Kessler ukaže, naj mu pošljejo za njegovo pisarno prepis slehernega zaslišanja, slehernega poročila. To je Gareis pričakoval, zato potegne iz plašča prve podatke in zadovoljno opazuje, kako skrbno so mu jih zložili v novo mapo. To je vaba, si zadovoljno misli in Kessler požre vse, kar mu vržeš pred gobec.

»Ukazujem, da me stalno obveščate!« pravi Kessler. Gareis obljubi. Čudovit primer, si zadovoljno misli Kessler. Prav to potrebujem. Voda na moj mlin. Ne bom ga uporabil samo v govoru, temveč ga bom tudi obdelal. In spretno razširil. Da ga bodo videli skozi povečevalno steklo. Cepci bodo morali imeti oči na pečljih, tako bodo zijali. Če se splača, in videti je tako, bom iz tega napravil splošno državno vprašanje.

Radovedno začne listati po spisih. Gareis, ki se mu nenadoma mudi, vpraša, če lahko odide, Kessler mu dovoli in mu navrže nekaj besed v priznanje. Kot dodatek sliši Gareis o občutku dolžnosti, o izpolnjevanju dolžnosti, o obveznostih od velikih idej časa; najbrž neizbežen poslovilni blagoslov.

Gareis je srečen, da je spet zunaj. Nekaj časa moram počakati, si misli. Kajti če bo Kessler pozorno prebral spise in to bo gotovo storil, bo opazil, da ima major in postajni poveljnik zlato strankino značko in da je zelo aktivno sodeloval v gibanju. In težko je verjeti, da bo to Kesslerja posebno navdušilo.

In Kessler ni navdušen. Bere, se zdrzne, prebere znova in zakolne. Do neke mere ga pomiri samo to, da je bil major samo v SA. Kajti SA že dolgo ni nič drugega kot kup širikoustnežev. In če prav premisli, si pravi Kessler, je tudi v stranki precej blata. Utrujen vodilni uslužbenec in priveški, potepuhi z odrevenelimi zadnjicami in upokojenci, ki že zdavnaj niso več revolucionarji.

Sicer pa: on, Kessler, potrebuje ta primer. Zanj je postajni poveljnik samo vojaški major in nič več. Kaj je bil prej, ni pomembno. To, kar je storil, gre na rovaš vojske in pika.

Toda kdo je Strick? Fanta bi lahko uporabil. Udari odločno in gre do konca. Kaj bi šele naredil, če bi mu dal potrebna pooblastila in močno zaščito? Celo misliti si je težko!

Ampak kdo je ta človek? Vseeno je, ali mu bo Strick všeč ali ne kajti to je težko verjeti. No, če ga bo nahujskal na ljudi, mora biti v redu tudi po službeni strani. Za svoje miši potrebuje mačka, vendar noče kupiti mačka v vreči.

Kessler pritisne na zvonec. To pomeni klic k pripravljenosti. V sobi se nagne to stolu ob pisalni mizi, vzravnas s Hitlerjevo sliko za seboj. Brez besed čaka, preži z drobnimi, vprašujočimi očmi, dakler vsi ne zasedejo svojih mest.

Pogleda na uro: 9 in 18 minut. — »Točno devet je,« pravi. »Imate torej polni dve uri časa. Najpozneje ob enaj-

stih mi boste izročili podatke. Kar ukazujem ta trenutek, ima prednost pred vsem ostalim delom. Odložite vsako drugo delo.«

Njegovi sodelavci se pretvarjajo, kot da jih zadeva zelo zanima. Saj jim ne preostane nič drugega. Nekoč jim je Kessler brez obotavljanja dejal: Za vas je velika čast, da ste člani ustanove. Upam, da boste to znali ceniti. Predvsem je potrebna predanost pravični stvari. In ta pravična stvar se imenuje nacionalni socializem. Kdor ne sodeluje — ovira delo. In takšne bom zaprl ali poslal na bojišče. Naj živi führer!

Kadar govori Kessler službeno, govori, kot bi bral vsebino plakatov. Zelo zgoščena visoka nemščina s nacionalno-socialističnih zborovanj. Sicer ni mogoče dobesedno napisati vsega, kar govori; ni za tisk. Toda kar hoče, je tudi dobro premislil. Iz njega bruha kot iz odprte vodovodne cevi.

»Potrebujem natančne podatke o nekem poročniku Stricku. Do zdaj je bil poročnik Strick — zapišite si — v službi pri vojni pošti 1830. Vzhodno bojišče. Srednji odsek. Zaradi zamenjave bojišče — domovina so ga premestili v Rehhausen. In zdaj na delo. Telefoni-rajte in delajte, da bodo zažarele žice!«

Kessler vstane, stopi k prvemu sodelavcu in obstane pred njim. »Preskrbeli mi boste o poročniku Stricku podatke, ki so v zvezi z njegovim službovanjem. Saj veste: prepisi osebnih listin morajo biti v vojaškem prijavnem uradu.«

Drugemu sodelavcu ukaže: »Obrnite se na domovinsko občino poročnika Stricka. Preskrbite obvestila od policije in stranke. Kdo je ta človek? Njegovi starši? Kako so politično usmerjeni? Poklic poročnika Stricka? Kaj menijo o njem? In vse, kar po navadi vprašujemo. Čim več boste izvedeli, tem bolje bo.«

Tretji si zapisuje. Kessler govori hitro in odločno: »Vsakdo, kogar premestijo, dobi listine, ali pa jih pošljejo pred njim. Preverite osebje stražarskega oddelka v Rehhausnu, ne da bi zbu-

dili preveliko pozornost. Izvohajte vse, kar je kakor koli povezan s Strickom.«

Kessler se vrne k pisalni mizi. »Kot sem rekel, dve uri imate na razpolago. Ob enajstih želim vse podatke, ki jih boste lahko dobili. Razen tega, naj bo pripravljen ob enajstih tudi avto. Želi kdo še kaj?« — Seveda se nihče ne upa reči, da mu kaj ni jasno. Kessler jih odslovi z rahlim priklonom. Njegovi sodelavci se umaknejo.

Zamenjava bojišče — domovina? Kessler zahteva predpise, ki govorijo o tej zamenjavi. Kar prebere, mu potrdi, kar si je mislil. V poštev prihajajo predvsem častniki, ki so bili dolgo na bojišči. Videti je torej, da gre za zasluznega častnika. No, ali pustijo sploh »zaslužne častnike« z bojišča? Mogoče kot nezaželene elemente? Nezaželen častnik v tem reakcionarnem hlevu domišljajih, uniformiranih bedakov? Ni tako slabo.

Če se nič ne pripeti, bi lahko bil človek, kot ga potrebuje. Če se nič ne pripeti!

Okožni vodja Nacionalno-socialistične nemške delavske stranke v Rehhausnu, dr. Friedrich, je miroljuben človek. Dobrodušna igračka za domislisce drugih. Polkovnik Müller je dobro dejal: »Pamet ima kot kamela!«

Dr. Friedrich bi bil presenečen, če bi bili na svetu samo strankini tovariši ali če sploh ne bi bilo nobene stranke. In najsrečnejši, da je ostal zobozdravnik. Bil pa je dober zobozdravnik.

Dr. Friedrich je na poti v vojašnico. Dolgo se je bojeval sam s seboj, ali naj obleče uniformo ali ne. Navsezadnje se je odločil: uniformiran med uniformiranimi. To pa ni niti najmanj prijetno. Njegovemu prijatelju, polkovniku Müllerju, se uniforma mnogo lepše prilaga kot njemu. Razen tega nosi Müller morje odklikovanj, on pa ima samo železni križec II. stopnje iz prve svetovne vojne in križec za zasluge brez mečev iz te vojne.

Dr. Friedrich se počasi vzpenja po zavitem kolovozu proti vojašnici. Dr. Friedrich gre peš. To pri njem ni nič posebnega. Hodi peš ali se vozi z železnico. Prebral je ukaz, v katerem piše, da morajo varčevati z bencinom in on varčuje. Zelo vroče mu je. Snel bi čepico in jo nesel v roki, toda potem ne bi bil uniformiran po predpisih. Tudi pas ga tišči in samokres je težak. Toda on voljno prenaša svoje breme, ker po vsej verjetnosti tako mora biti, če so vse tako podrobno predpisali.

Njegova strast je, čeprav nikoli ni hotel biti strasten, govor. Vedno je rad govoril, čeprav ne vedno dobro. Najprej je omamljal s svojimi nazori o svetu bolnike, ki so bili brez moči pod njegovim svedom. Potem, ko so mu dovolili, je govoril v javnosti. In pustili so ga govoriti kdaj koli in kjer koli. Kajti velikih političnih zgrešenosti v Rehhausnu nikoli ni bilo. Napetih odnosov torej ni ublaževal in jih tudi ni zaostroval. Ob prevzemu oblasti leta 1933 je izgubil Rehhausen svojega glavnega zobozdravnika in dobil okrožnega vodjo, ki je blebetal popolnoma naivno in se izvijal skozi škripce s pomočjo kmečke prebrisanosti.

Dr. Friedrich bi bil zelo vesel, če nikoli ne bi postal okrožni vodja v Rehhausnu. Toda ne samo, da je postal, veljal je celo za najbolj zanesljivega, ker je pri priči izpolnjeval ukaze, brž ko jih je sprejel. Prepričan je bil, da živi zgolj za to, da rešuje svet težav. Kajti kamor koli se je obrnil, so bile težave. Kar koli se mu približa: težave.

In zdaj spet ta neprijetnost s postajnim poveljnikom! V Nemčiji je šest ali osem sto okrožnih vodij. In kdo je zapleten s postajnim poveljnikom? On! In kdo ima težave? On! Samo on. Nekoč je ta major vodil mestno SA in mu poročal ob svečanih priložnostih. Nekoč je bil major in postajni poveljnik vodja napadalnega oddelka, nosil je zlato strankino značko in postala sta svaka. Tedaj je bil on, dr. Friedrich, presrečen, da se je tako lahko znebil ženine sestre Elize. Bila je požeruh in lajež manj v družini. In že od ranega jutra mu je polnila ušesa in zahtevala, naj obvaruje ljubljene soproga.

Spored RTV Ljubljana za teden od 29. januarja do 4. februarja 1962

PONEDELJEK	TOREK	SREDA	ČETRTEK	PETER	SOBOTA	NEDELJA
29. januarja	30. januarja	31. januarja	1. februarja	2. februarja	3. februarja	4. februarja
5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Popevke in plesni ritmi — 8.40 Pihalni orkester Ljudske milice — 8.55 Za mlade radovedneže — 9.25 Majhen glasbeni izlet v 18. stoletje — 10.15 Od tod in ondod — 11.00 Iz glasbene lirike Marija Kogoj — 11.15 Naš podlistek — 11.35 Poje baritonist George London — 12.05 4 skladbice za zbor Mihe Rožanca — 12.15 Radijska kmečka univerza — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Zvočna mavrica — 14.10 Franz Danzi: Kvintet za flavto, oboe, klarinet, rog in fagot — 14.25 Violinist Karoly Seneszy — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.20 Pojo zabavni žori — 15.40 Literarni sprehod — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 55 minut za ljubitelje operne glasbe — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Od polka do calypsa — 18.45 Radijska univerza — 19.00 Obvestila — 19.05 Josef Suk — češki skladatelj — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Glasbeni avtomat — 20.30 Kulturna tribuna — 20.45 Simfonični koncert orkestra Slovenske filharmonije — 22.15 Jugoslovanski pevci zabavne glasbe in plesni orkester RTV Ljubljana — 22.50 Literarni nokturno — 23.05 Plesna glasba — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.	5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Poje kvintet »Kranjčani« — 8.25 Od polke do twista — 8.55 Za soljarje: Podganje mesto — 9.25 Mozaik arij — 10.15 Izberite melodijo tedna — 11.00 Kresni mir Baranović: Balkanski poem — 11.15 Utrjuje svojo angleščino — 11.30 Griegovi samospeli, vmes nekaj za harfo — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Skladbe slovenskih avtorjev — 13.50 Cetr ure z Ljubljanskim jazz ansambliom — 14.05 Za soljarje: Za vašo varnost — 14.35 Igra pianist José Tordesillas — 15.20 Mandoline in godala — 15.30 V torek na svidenje — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Gustav Holst: Planeti, simfonična suita — 17.55 Glasbena medigrta — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Kodoma in v svetu — 18.45 Ljubitelje glasbe — 18.45 S knjižnega trga — 19.00 Obvestila — 19.05 Z velikimi zabavnimi orkestri — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Poje zbor RTV Beograd — 20.30 Radijska igra — 21.30 Violončelo in flauta — 21.45 Cetr ure s pevko Marijano Deržaj in Trilom Jožeta Kampačja — 22.15 Uvod v glasbo 20. stoletja — 23.05 Plesna glasba — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.	5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Malo bolgarske glasbe — 8.25 Popevke se vrstijo — 8.55 Pisan svet pravilic in zgodb — 9.25 Zabavne melodije — 9.45 Dve rukoveti St. Mokranjca — 10.15 Od tod in ondod — 11.00 Dva odlomka iz opere Bagdadski brivci — 11.15 Človek in zdravje — 11.25 Skladatelj in njihovi instrumenti — 12.05 Logarski fantje — 12.15 Radijska kmečka univerza — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Kodoma in v svetu — 18.45 Ljubitelje glasbe — 18.45 S knjižnega trga — 19.00 Obvestila — 19.05 Z velikimi zabavnimi orkestri — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Poje zbor RTV Beograd — 20.30 Radijska igra — 21.30 Violončelo in flauta — 21.45 Cetr ure s pevko Marijano Deržaj in Trilom Jožeta Kampačja — 22.15 Uvod v glasbo 20. stoletja — 23.05 Plesna glasba — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.	5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Uvertura in rondo — 8.55 Za soljarje: Ju-ju — 9.25 Dve klavirski skladbi Bedricha Smetane — 9.40 Pet minut za novo pesmico — 10.15 Od tod in ondod — 11.00 Zborovske skladbe Vinka Vodopivca — 11.15 Ruski čaj za začetnike — 11.30 Jugoslovanski izvajalci zabavnih melodij — 12.05 Nekaj zagorskih napevov — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Kvintet za klarinet in godalni kvartet Borisa Papandopula — 14.00 Igramo za vas — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.20 Plesni orkester Marty Gold — 15.30 Turistična oddaja — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Koncert po željah poslušalcev — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Tega ne slišite vsak dan — 18.45 Kulturna kronika — 19.00 Obvestila — 19.05 Naši mladi reproduktivni glasbeni umetniki — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Cetrkov večer domačih pesmi in napevov — 20.45 Petnajst minut z orkestrom Les Baxter — 21.00 Literarni večer — 21.40 Ivan Jirkov: Sonata za violončelo in klavir — 22.15 Skupaj smo izbrali — 23.05 Dela jugoslovanskih avtorjev — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.	5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Nekatere scene in epilog iz opere Hoffmannove pripovedke — 8.30 S popevkami od Urala do Pirenejev — 8.55 Pionirski tednik — 9.25 Kotiček za mlade ljubitelje glasbe — 10.15 Od tod in ondod — 11.00 Anton Lajovic: Adagio — 11.15 Naš podlistek — 11.35 Rahmaninov in Sibelius — 12.05 Zadovoljni Kranjci — 12.15 Radijska kmečka univerza — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Pisani zvoki z Dravskega polja — 13.50 Zabavni orkester Raphael — 14.05 Za soljarje: Obisk pri Finžgarju — 14.35 »Smeje se bajazovi« — 15.20 Radi bi vas zabavali — 15.45 Jezikovni pogovori — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Portret iz stare italijanske glasbe — 17.45 Bruno Bjelinski: Brez vrtnice, ciklus pesmi za alt in orkester — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Novi posnetki Koroskega okteta — 18.25 Ameriške ljudske pesmi — 18.45 Iz naših kolektivov — 19.00 Obvestila — 19.05 Slovenske popevke domačih avtorjev — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Zabavni orkester RTV Zagreb — 20.15 Tedenski zunanje-politični pregled — 20.30 Spoznavajmo svet in domovino — 21.30 Od pianina do velikega plesnega orkestra —	5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.30 6.35 Napotki za turiste — 8.05 Poštarček v mladinski glasbeni redakciji — 8.35 Vilim Marković: Rapsodija v A-duru — 8.55 Za soljarje: Povest o dobrih ljudeh — 9.25 Uvertura k slovenskim operam — 10.15 Od tod in ondod — 11.00 Koncertni plesi z Balkana in iz njegove sosesčine — 11.15 Angleščina za mladino — 11.30 Sobotna matineja zabavnih melodij — 12.05 Danilo Svarn: Narodne za ženski glas — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Pisani orkestralni zvoki — 14.00 Zabavna glasba na tekočem traku — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.20 Napotki za turiste — 15.25 Majhni zabavni ansambli — 15.40 Mladinski mešani zbor gimnazije iz Celja — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Gremo v kino — 17.50 Plesni orkester Ray Conniff — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 19.10 Arje iz Gounodovega »Fausta« — 18.45 Okno v svet — 19.00 Obvestila — 19.05 Narodne pesmi in motivi — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Dunajski valčki z orkestrom Zacharias — 20.20 Dr. Walter Gerteis: Vozli inšpektorja Braina — 20.50 Melodije za prijeten konec tedna — 22.15 Oddaja za naše izseljence.	6.30—6.35 Napotki za turiste — 6.35 Vsebi zvoki — 7.15—7.30 Vedre melodije — vmes ob 7.30—7.55 Radijski kolektor in pridivite dneva — 8.00 Mladinska radijska igra — Marija Dus: Snežuljčica — 9.05—9.10 Poročila — 9.10 Sestane želja — 9.45 Iz samospelov Maksa Ungerja — 10.00 Se pomnite, tovariši... Marina Verčič: Odmevi iz bleških gozdov — 10.30 Pisan glasbeni dopolnad — 11.30 Stane Urek: Pred svetovnim prvenstvom v Chamoni in Zakopanih — 11.50 Dunajski valčki — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — I. — 13.30 Za našo vas — 14.00 Ljubljanski oktet poje pesmi Lovra Hafnerja — 14.15 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — II. — 15.15 Trikrat pet — 15.30 Zabavne melodije na tekočem traku — 16.00 Humoreska tega tedna — 16.20 Operni koncert — 17.05 Kitara, orglice in vibraton — 17.15 Radijska igra — Mirko Božič: Pravičnik — 18.07 Vedri napeti z godalnimi orkestri — 18.30 Sportno popoldne — 19.05 Radijski dnevnik — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Izberite melodijo tedna — 20.45 Zabavni zvoki — 21.00 Iz glasbene geografije Evrope — 22.15 Vrtljak vsega za vsakogar — 23.05 Plesna glasba.

Ko sem se učil krščanskega nauka, mi je bila močno všeč poganska vera. To je bržčas izhajalo od tega, ker nas je katehet, ki nas je učil krščanskega nauka, tako nekrščansko pretepal, da se v cerkvi še dandanašnji pri vsaki priliki o krščanskem usmiljenju oziram na vse strani in prežim, ali me ne bo metropolit opazil s škropilnico ali jakon s kardinico.

Ta primer je dokaz več da zapuščajno vstane iz zgodnje mladosti zelo globoko sledi v duši.

Spominjam se na primer, da sem dobil zaradi sedmih suhih krav sedem tak debelih batin, da o debelih kravah nisem smel niti črniti. Nato Marija Magdalena, domala sta me veljali glavo. Zaradi slednje, hočem reči: zaradi Magdalene sem moral nekoč vprico vsega razreda sleči hlače, se zlekniti po klopi in prestati dvanajst udarcev po golih živcih. To me je tako preplašilo, da še pozneje v življenju, kadar koli sem srečal žensko z imenom Magdalena, nisem upal sleči hlače.

Bili pa so tudi nauki, ki mi niso povzročali težav. Tako sta mi na primer bila Adam in Eva prav všeč, bržčas zaradi svoje preproščnosti, a morda tudi zaradi tega, ker je prvi greh ženskega bitja sploh prikupna reč. Toda medtem ko sta mi bila Adam in Eva všeči, so mi njuni otroci povzročali strahotne neprimke. Nekoč zato, ker sem trdil, da je Abel ubil Kajna, drugi zaradi tega, ker sem rekel, da sta bila Kajin in Abel apostola, in tretji, — ne spominjam se, toda rekel bi, da zato, ker sem trdil, da je Kajin prodal Abela egiptovskim trgovcem za trideset srebrnikov.

Pri letnem izpraševanju je kajpada bilo mnogo smeha. Predsedujoči profesor si je z rokami oprjemal trebuh in hlipal: »Pojd, dete, k vragu, tako sladko se že leta in leta nisem nasmejal!« Izprašujoči profesor oziroma katehet pa je trikrat stisnil pesti in se zalehtaval nadme, vendar se je sprico svečanost trenutka vselej premagal. Komaj, da mi je takole skozil zobe nekako omenil očeta in mater.

Seveda, ko sem se že zmotil, je šlo vse narobe. Ko me je na primer katehet vprašal o Adamu in Evi, da bi mi vsaj s tem najlažjim in meni najbolj prikupnim berilom pomagal, da se izmažem, sem pričel takole:

»Adam in Eva sta bila prva dva človeka... prva človeka... Adam je bil prvi mož in Eva je bila prva žena. In onadva sta kot prva človeka živela v raju in sta ondi zelo lepo živela, toda nekega dne je Adam ugriznil Evo... ugriznil Evo in zaradi tega mu je Gospod Bog zlomil eno rebro...«

In nato je v zadovoljstvo predsedujočega vse potekalo v tem slogu. Jaz sem pri izpraševanju kratko in malo premešal vse reči in staro in novo zavezo tako spretno, kakor bi dober kvartopirec premešal dva zavojla igralnih kart. Katehet me je dvakrat ustavil, naj ne govorim, toda predsedujoči me je hrabil in naganjal, naj le nadaljujem, pri tem pa se je obračal h katehetu z besedami: »Pustite ga vendar, lepo vas prosim, naj se vsaj sladko nasmejem!«

Jaz sem, kakor sem rekel, zbasal dvanajst kriševih apostolov v Notovo barko. Zastran Sodome in Gomore sem rekel, da sta to bila dva sveta templja, v katerih je Jezus uspešno pridigal svoj nauk: »Ljubi svojega bližnjega.« O Kristusu sem rekel, da je prebil štirideset dni v kitovem trebuhu in se tam pripravil za svoje božansko poslanstvo. O desetih zapovedih sem rekel, da jih je Judež prodal na gori Ararat in sem konec koncev vso reč končal s tem, da sem na vpra-

Grešnik vstane in molči kakor zalit. V katehetu že raste jeza in ponovi vprašanje.

Dijak molči uporno in vztrajno kakor prvi kristjani pred sodiščem tiranov mnogobožcev.

»Katero je prvo temeljno načelo Kristusovega nauka, zijalo?« jezno ponovi katehet in že se mu prsti krčijo v pest.

In ko dijak kljub temu ne odgovori, revske oni:

»Usmiljenje!« in tako neusmiljeno trešči dijaka po glavi, da mu zasijo vse zvezde pred očmi.

Tedaj se katehet obrne h drugemu:

»Povej mi ti, katero je drugo temeljno načelo Kristusovega nauka?«

Grešnik se čehlja za uhljem in obrača oči, da bi po giblu katehetove roke spoznal, s katere strani ga bo pritisnilo drugo temeljno načelo Kristusovega nauka.

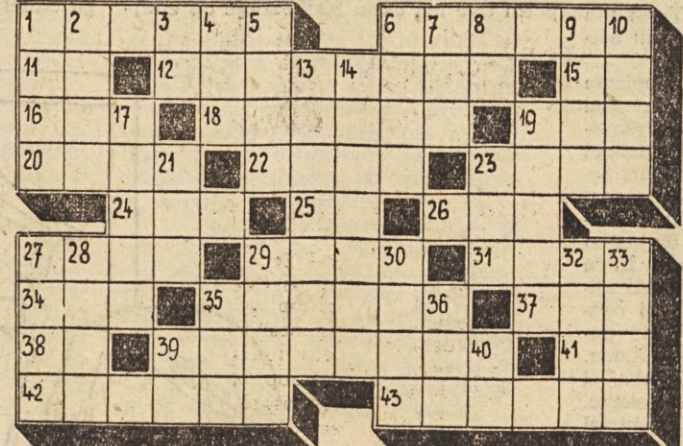
»Ljubzen do bližnjega, osel, se zadre katehet, ker ni dobil odgovora, in grešnik se tiplje po nosu, da bi spoznal, mar ni načelo ljubezni do bližnjega rdeče pobarvano.

Tretji dijak kajpada tudi molči na vprašanje: katero je tretje temeljno načelo Kristusovega nauka?

»Velikodušnost, cepec neumni, toda za tebe veliko dušnost!« se dere katehet in navija grešniku ušesa, kakor da bi natezal konce naramnic.

Vsi drugi smo živi premrli. V razredu nas je štiri in trideset in če ima Kristusov nauk nemara štiri in trideset temeljnih načel, sprevrčimo, da bomo pogubljeni vsi kakor prvi krščanski mučenci, vrženi v areno na milost in nemilost zverem.

Lejte, v takih razmerah sem jaz vzljubil mnogoboštvo in sem obžaloval, da nisem ostal v tej veri. Prvič: čim več bogov, tem manj temeljnih načel; drugič: mnogi bogovi ne morejo biti nikoli tako nevarni kakor en sam bog, in tretjič: če bi bili mnogobožci, tedaj po gimnazijah ne bi poučevali krščanskega nauka.

Križanka

Vodoravno: 1. glavno mesto Burme, 6. svetovna morja, 11. pivo starih Slovanov, 12. vojak v Napoleonovi armadi, 15. števnik, 16. poganjek, 18. smrtni dih, 19. del krožnice, 20. grški bajeslovni junak, 22. jegulja, 23. naslov znane Zolajevega romana, po katerem so snemali tudi film, 24. izraz pri šahu, 25. ameriški izraz za »vse v redu«, 26. presečišče dveh ploskev, 27. samec domače živali, 29. zavitek, 31. krvni vodi po našem telesu, 34. silna jeza, 35. goljuf, 37. afriška reka, 38. del telesa, 39. kočarji, revni kmetje, 41. predlog, 42. splošna zmeda, 43. mesto v Zahodni Nemčiji z znamenito katedralo, kjer je grob Karla Velikega.

Navpično: 1. del človeškega telesa, 2. bog mohamedancev, 3. enaka soglasnika, 4. vrsta žabe, 5. eden vladarjev starega Rima, 6. del gledališča, 7. vrsta blaga, 8. samoglasnik in soglasnik, 9. zlahtni plin, 10. vladajoči sloj v nekdanji državi na ozemlju današnjega Peruja, 13. vrsta igre z žogo, 14. izpušanje končnega samoglasnika v besedah (n. pr. pri verzih), 17. mejna vrednost v matematiki, 19. mestece v Istri, znano po uporabi rudarjev po prvi svetovni vojni, 21. tekstilna rastlina, 23. orodje za rezanje, 27. popolno malodušje, 28. znanost, 29. rastlinske masčobe, 30. izraz pri tehtanju, 32. okenca, 33. delovni zanos, polet, 35. ribiška priprava, 36. železov oksid, 39. kemični simbol za bizmut, 40. začetnici našega največjega umrlega pisatelja.

OBVESTILA BRALCEM

DELAVSKA ENOTNOST

V SINDIKALNI PODRUŽNICI GOZDNIH DELAVCEV »JELENDOL« je poverjenik VLADO ERJAVSEK pridobil 7 novih naročnikov. Ta uspeh je še toliko večji, ker je kolektiv majhen, člani pa so na raznih odročnih deloviščih. Razen tega je tovariš Erjavšek pridobil v komunalnem podjetju v Tržiču 5 novih naročnikov.

SINDIKALNI SVET V PTUJU je podvzel akcijo za nove naročnike v sindikalni politični šoli v Ptuj. Pridobil je 8 novih naročnikov. Prav bi bilo, da bi še drugi sindikalni sveti posnemali sindikalni svet v Ptuj, ki je pokazal doslej res izredno vneto za zbiranje naročnikov in razširitev Delavske enotnosti.

KOVINSKO PODJETJE ZALEC, poverjenik ANTON JUG, naroča 6 izvodov Delavske enotnosti za nove naročnike.

V TOVARNI »BELT« ČRNOMELJ je tovariš PETER ČRNIČ, ko je bil izvoljen za poverjenika, zbral že 27 novih naročnikov. Kolektiv zasluži vse priznanje za zanimanje, ki ga kaže do Delavske enotnosti. Prepričani smo, da bo ta primer našel v Beli krajini in v celotnem okraju Novo mesto še dosti posnemalcev.

Prodajni servis

LJUBLJANA
Cigaletova ulica

vas vabi na ogled izdelkov svojih članov • Vaše želje in nasveti nam bodo koristno napotilo, ki ga bomo posredovali članom-proizvajalcem

RUDNIK KAOLINA
ČRNA PRI KOMNIKU

PROIZVAJA: kaolin v kosih in mleti kaolin ter s tema proizvodoma oskrbuje industrijo papirja, gume, kemično metalurško industrijo kot tudi obrtno dejavnost

Za nadaljnje sodelovanje se priporoča vsem svojim odjemalcem.

SREČNO!

102. Bojan je čutil, kako ga vse huje napada vročina. Srajco je imel premočeno, v rani ga je kljuvalo. Se malo, še samo en dan, pa bo morda prepozno. Umri bo morda samo nekaj ur prej, preden ga bodo rešili. Solze so ga polile. V tem je tiho potrkalo na vrata. Zagledal je deklico, kako je plaho stopila. »Te je bilo strah?« »Pa še kako,« je pokimala. »Če ne bi šlo za življenje, ne bi pri-

99. V zidnici sta prebila dan. Proti večeru, ko se je Milan odpravljal, da bo poiskal bataljon, je prišla hčerka z veliko steklenico. »To bo za domobrance,« je rekla. »Nekaj so zasumili in so premetali vso hišo in gospodarska poslopja. Oče jim je pomagal iskati, ker je vedel, da sta na varnem. Ponoči, če bo mogoče, vama prinese kruha. Morebiti bomo bele s pijačo spravili iz hiše.'"/>

103. Nespretno, a nežno mu je previla rane. Bojanu je bilo nekaj hipov lažje, potem pa je začelo znova kljuvati. Krotil se je, zadrževal je bolečine, dokler je mogel, potem pa je začel šklepetati z zobmi. Izprsi se mu je izvil žalosten stok. »Šaj bo kmalu dobro,« je rekel. »Jutri bo vse za mano.« »Ne,« je reklo dekle. »Mi smo te sprejeli, mi te moramo spraviti na varno. Kam naj grem?"/>

100. Milan je nekaj časa opazoval dekle. »Veš, jaz moram nocoj k bataljonu. On pa bo sam. Rana se mu je pričela gnojiti... Bi lahko kdo od vaših? Samo za eno noč. Bojan mora k zdravniku.« »Nekdo bo že prišel,« je rekla. Natočila je in odšla. Milan je še počakal, da se je stennilo, potem pa je izginil v noč. Bil je prepričan, da bo v dobrih treh partizanskih urah že pri bataljonu. Vas je bila prazna.'"/>

104. »Morda me Binč išče. Morda je Tomo z njim in mitraljezi. Pa tudi beli me iščejo. Ne, nikamor ne hodi, prenevarno je.« »Pa bom šla,« je trmoglavila. »Če si res upaš, kako jih boš spoznala? Če boš mislila, da so partizani, zavpij Binč-sleva, ali pa Tomo-brkač. Če se na to ne bosta oglasila, po tem vedi, da so domobranci.« Položila mu je steklenico z žganjem h glavi.'"/>

101. Vaščani so vedeli samo to, da je bataljon pred mrakom odšel in da nihče ni hotel povedati, kam gre. Milan je prvič v partizanskih spoznal, da mu vse razmišljanje nič ne pomaga. Bataljon je odšel v noč. Toda, če Binča dobro poznam, on bo vohljaj okrog vasi, kjer smo bili napadeni. Sel je naprej v smeri, od koder je prišel, potem pa se je obrnil nazaj. Vsakih nekaj sto metrov je obstal in prisluhnil.'"/>

105. Hitela je proti gozdu. Vsako drevo, grm ali skale, vse je bilo podobno človeku. Se le ko je dolgo gledala in prisluškovala, je spoznala, da se moti. Nekaj časa jo je bilo močno strah, potem pa je pozabila nanj. Hodila je v velikem krogu okrog vasi in prisluškovala. Po petih urah je postala zaspala. Samo malo bom sedla, si je dopovedovala. V tem je zaslišala hojo ljudi.'"/>